

politički ZATVORENIK

GODINA XI. - RUJAN 2001. CIJENA 15 KN

BROJ

114

Kroatischer
Informations-Dienst
Herausgeber und Hersteller:
Slavko Cihlar
Berlin

Herausgeber und Hersteller: Kroatischer Informations-Dienst, verantwortlich für den Inhalt: Slavko Cihlar, Berlin-Steglitz, Ahornstrasse 19, Telefon: Steglitz G 2 8240

Nr. 4

Berlin, den 14. Juli 1931

ABDRUCK KOSTENLOS GEGEN BELEGIDIE GALGEN DER BELGRADER DIKTATUR.

Von Dr. Ante Pawelitsch, kroatischem Abgeordneten.

Der bekannte kroatische Politiker, Abgeordneter und Rechtsanwalt Dr. Pawelitsch, der von dem belgrader Staatgerichtshof in contumaciam zum Tode verurteilt wurde, gibt hier ein Bild von der serbischen Justiz überhaupt und im Besonderen von dem Verfahren gegen Hranilowitsch und Genossen. In die Schilderung hineingeflochtene eigene Erlebnisse des Verfassers beläben den Artikel.

BOMBERNALS PROTEST GEGEN DAS AGRAMER BLUTURTEIL.

Unser belgrader Korrespondent berichtet über die Bombenwürfe bei Gelegenheit der Urteilsverkündung im agramer Prozess. Die Nachrichten darüber sind von der Diktatur zum grössten Teile unterdrückt worden.

Achtung! In der viertletzen Zeile des 1. Absatzes muss es statt "Ulunji" heißen "Younji".

EIN NEUER KROATENPROZESS.Warum Rossitsch den Banatrat Beritsch erschoss.

Dieser Artikel befasst sich mit der Vorgeschichte des am 6. Juli begonnenen Prozesses gegen Rossitsch, der den Banatrat Beritsch, den Einigkeitsherren der Diktatur im kroatischen Bauernlande, erschoss.

Über die Marterungen der Verhafteten, von denen bisher vier umgebracht wurden, sieht den folgenden Artikel:

DIE "EISERNE KRONE".

Vier Todesurteile vorweggenommen. - Aus der Voruntersuchung des Rossitsch-Prozesses. (Siehe den vorhergehenden Artikel!)

DIE KOSTSPIELIGE DIKTATUR.

Einige Zahlen aus den jugoslawischen Staatsfinanzen vor und nach der Diktatur. Von unserem agramer Wirtschaftskorrespondenten.

GEGEN DAS AGRAMER URTEIL.Ein Schritt der Liga für Menschenrechte.TODESURTEILE AUF BEEFEL.Belgrad schickte das fertige Urteil vor dem Prozess nach Agram.WIRTSCHAFTLICHE NACHRICHTEN.Von unserem belgrader Wirtschaftskorrespondenten.

Jure Knezović - novi predsjednik HDPZ-a

Oproštaj Kaje Pereković

Tehnologija medijske neslobode

Leskovačka mučkalica ministra Lučina

Hrvatska pred Haagom

Politički procesi u duvanjskoj općini

politički ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTAVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDsjEDNICA DRUŠTVA

Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Vjšnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,

Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK

Tomislav Jonjić

UREĐNIŠTVO I UPRAVA

10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM TEKSTA I TISAK

»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA

Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja preplata za Hrvatsku 180 kn

za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;

prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list ureduje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:

posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Na naslovnoj stranici:
*Kroatischer Informations-Dienst (1931), jedno
od glasila hrvatske političke emigracije
između dva svjetska rata*

ODLAZIM UZDIGNUTE GLAVE

Što danas reći? Ponajprije hvala svima, što ste mi na tri saborska izbora dali povjerenje da budem prva među jednakima. Nije to bilo lako u ovim turbulentnim vremenima, kad je odmah iza novog izbora na čelo HDPZ počelo rovarenje i nemirenje jedne šaćice naših članova koji se nisu pomirili da će sad HDPZ krenuti, iako preko uzburkanih valova, ali čvrsto i odlučno raditi za korist svih vas, a ne samo pojedinaca. Zbog toga se iz kolijevke matičnog HDPZ odvaja jedna skupiona huškača i lažova, sa svakakvim lažnim potvorama na časne ljude kao što su npr. Jure Knezović i Andrija Vučemil.

Tek u jesen 1997. uspijevaju se registrirati u novo društvo, ali pod ukradenim našim znakom i imenom u HDPZ-ž.k. (što znači kao žrtve komunizma). Nije niti čudno, jer su neki iz te novonastale udruge uglavnom i bili samo žrtve, ali svoje bivše organizacije, tj. Saveza komunista. Primjerice, Đuro Perica i Marko Veselica su zaista žrtve svoje partije. Đuru je partija odškolovala, a Marko Veselica je bio poznat partijski djelatnik na Ekonomskom fakultetu. Pogriješili su protu svoje partije i zaista postali žrtve! Nas su ti ljudi, posebno Đuro Perica, javno prozivali da nismo hrvatski politički zatvorenici već ratni gubitnici.

Ne znam što mu to može značiti. Valjda nas želi podcijeniti što smo odmah 1945. dolaskom na vlast komunista i partizana bili ubijani, zatvarani bez dokaza i obrane, osuđivani na duge robije. Mi nismo imali mogućnost birati i imati branitelja. Nismo imali povlašteni položaj na robiji. Uglavnom, bili smo robije i obavljali najteže poslove. Nismo išli na godišnje odmore, a ipak Perica je išao! Svima nam je dobro poznato, da su postajala dvojaka mjerila na robiji. Jedni su bezpoštedno, robovski radili, ali neki, koji su revidirali svoj stav, ipak su imali znatne olakšice.

Od prvog dana našeg rada mi se nismo zaustavljeni na lažnim optužbama bolesnih umova iz protivničke udruge, već smo upornim radom i sloganom u Vijeću HDPZ uspjeli da po Zakonu iz 1991. politički zatvorenici dobiju isplatu prve, pa djelomično i druge četvrtine naknade za dane robije prema dogovorenom iznosu od 54,00 kune po danu. Budući je svaki zatvorenik izlaskom s robije dobivao manje vrijedno radno mjesto, to je uvjetovalo i visinu njegove mirovine.

Nu, na poticaj iz zagrebačke podružnice, njezin predsjednik, Jure Knezović, potaknuo je na Vijeće HDPZ osnivanje naše pravne komisije da pripremi načrt Zakona o povišenju mirovina prema godinama izdržane kazne, što bi reguliralo naknadu za robovski i ponižavajući rad na robiji. Nažalost, taj put je bio dug i trnovit. U Vladi i ministarstvima imali smo duge razgovore, dok, konačno, Zakon nije 1998. usvojen. Nažalost, suparnička udruga, HDPZ-ž.k., svojim zločestim stavom na prijamu kod tadašnjeg predsjednika Sabora, akademika Pavletića, kao i kod predsjednika Vlade, gosp. Mateše, tvrdnjom da je postojeći Zakon iz 1991., s izmjenama iz 1992. i 1995. dobar i da ga ne treba mijenjati, sukrivac je za otezanje pri donošenju tog Zakona. Zbog toga, dragi naši zatvorenici, izgubljena je jedna godina. Zakon je bio pripremljen u Vladi da ide u Sabor još 1997. mirovine bi se povećale od 1. siječnja 1998., a stupio je na snagu tek od 1. siječnja 1999.

(nastavak na str. 14)

SVI SMO ODGOVORNI

U vrijeme sloma komunizma i neminovnog raspada Jugoslavije, Hrvatska je kipjela od života, optimizma, nade. Nijedna se prepreka nije činila nepremostivom, nijedan izazov preteškim. Ni u jednom trenutku rata za slobodu i državnu neovisnost nije nastupila kriza, jer je bilo jasno kako je pobjeda neupitna. Unatoč svim sumnjiama, višegodišnja okupacija pod zaštitom međunarodnih snaga, koja je umnogome podsjećala na Rimske ugovore iz 1941., općenito se držala privremenom, pa su svi oblici specijalnog rata bili osuđeni na propast, jer je hrvatski narod - za razliku od stanja prije pola stoljeća - kao cjelina politički sazrio. *Bljesak* i *Oluja* bili su kruna tog procesa i ujedno veličanstvena nagrada za sva teška stradanja kroz povijest.

I kad se očekivalo da će nacionalna energija i sveobuhvatni zanos urodit novim plodovima i novom kvalitetom, u Hrvatskoj dolazi do splašnjavanja optimizma. Množe se nezadovoljnici, a desetci tisuća mladih, onih istih koji su do jučer bili spremni žrtvovati život, odjednom počinju čeznuti za tuđim suncem. Nije se to, dakako, dogodilo bez utjecaja izvana, bez podrivačkog djelovanja stranih obaveštajnih i propagadnih središta. Međutim, da u samome vrhu hrvatske države nije bilo svojevrsne pete kolone, sva bi ta djelatnost bila uzaludna.

Tapeta kolona zdušno je, uporno i sustavno čitavo vrijeme radila na kompromitaciji nacionalne misli. Na sve se strane pljačkalo i korumpiralo, drsko i obijesno uživalo u opijenosti vlašću, kako bi se kod naroda stvorio dojam, da Hrvatska postoji samo za izabранe, pa nema bitne kvalitativne razlike između nekadašnje vile admiralja Mamule i današnjih dvora skorojevića, novopečenih bogataša koji svojim hinjenim domoljubljem ne šire samo kužni zadah u društvu, nego istodobno nastoje trajno osramotiti i narod i domovinu. Taj proces moralnog rastakanja, u kojem su nepodobnjima proglašeni i na margine društva izgurani svi oni, koji su na vrijeme upozoravali na neminovnost tragičnih posljedica, svoj je finale doživio na trećeiječanjskim izborima.

Da je tada izbore izgubila jedna stranka - koja je to itekako zaslужila - ne bi bila nikakva nevolja. Nevolja je u tome, što je tada izbore izgubila Hrvatska: zaklinjanje u Hrvatsku tadaje bio najsigurniji put u poraz. Sve stoje bilo protiv Hrvatske, zvalo se građanskim, uljuđenim, europskim. Ta ubitačna medijska i psihološka hajka za cilj je imala u *desperadose* pretvoriti ne dojučerašnje vlastodršce, koji će se radi svojih oligarhijskih pobuda ionako opet okititi nekim novim vijencem, pretrčavši ovako ili onako u pobjedički šator, nego upravo one nekompromitirane, nepotrošene. Njih je trebalo navesti na verbalni radikalizam, pa čak i na otvorene izljeve bijesa, kako bi se konačno razorile i one posljednje jezgre, koje mogu pridonijeti obnovi.

Neki su tomu nasjeli: prijetilo se barikadama, ponekad rasipalo neukusnim uvredama. Kao da se radikalni nacionalni ciljevi ne mogu postići demokratskim sredstvima! I kao da na današnju nehrvatsku, a mjestimice i protuhrvatsku politiku aktualne vlade nije moguće dati suvisao i odmijeren odgovor! A ona svojim potezima u međunarodnim pregovorima, u pogledu razgraničenja i odnosa sa susjedima, na gospodarskom području i području socijalnih prava do neukusa pokazuje svoju nekompetentnost i svoju servilnost, daje se s pravom može smatrati slabim slugom loša gospodara...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFÉ DEN HAAG	8
<i>Mato MARČINKO</i>	
TEHNOLOGIJA MEDIJSKE NESLOBODE.	13
<i>Egon KRALJEVIĆ</i>	
PISMA IZ ISTRE	15
<i>Blaž PILJUH</i>	
Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (XII.)	17
<i>Dr. Josip JURČEVIĆ</i>	
PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (7.).	38
<i>Mato MARČINKO</i>	
NAMJEŠTENI POLITIČKI PROCESI UDUVANJSKOJOPĆINI.	41
<i>Mate TADIĆ</i>	
SVJEDOCI GOVORE: ŠTO SE ZAPRAVO DOGORILO U DRVARIĆEVOJ ŠUMI 1945.?	44
<i>Josip Ljubomir BRDAR</i>	
Uspomene Joze Šarića (VII.) MEĐU ČETNICIMA S PETOKRAKOM	45
<i>Jozo ŠARIĆ</i>	
HRVATSKE SVEUČILIŠTARKE NA PUTU KROZ PAKAO (II.)	47
<i>Kaja PEREKOVIC</i>	
DR. FRANJO TUĐMAN (II.) Odgovor na optužbu na glavnoj raspravi u Okružnom sudu Zagreb 17.-20.02.1981.	48
USPOMENE RADOVANA LATKOVIĆA	51
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	

COGITO ERGO SUM**GRAĐANIN PREDSJEDNIK pl.
OD PULSKE ARENE (I.)**

Potpredsjednik Sabora Zdravko Tomac uputio je prosvjed zbog lažnih izvješća pojedinih medija da je njegov vozač kriv za subotnju prometnu nesreću na ulazu u Predsjedničke dvore, kad je nastala neopisiva gužva zbog toga što je Predsjedničko osiguranje detaljno pregledavalo vozila i uzvanike. "Mnogi svjedoci toga događaja potvrđuju da nije kriv vozač, nego pretjerano osiguranje koje je strože nego za predsjednika Tuđmana, koje stvara ogorčenost i teškoće", navodi Tomac.

(Hina)

**GRAĐANIN PREDSJEDNIK pl.
OD PULSKE ARENE (II.)**

Predsjednik mora imati osiguranje, ali to se prečesto radi na uvredljiv i ponižavajući način, što mi je, primjerice, potvrdio i savjetnik poljskoga predsjednika Kwasniewskog, koji je rekao kako nikada nisu prošli takav pregled. (...) Stjepan Radić, dobitnik odličja, bio je toga dana tretiran kao mogući atentator.

(Zdravko Tomac u *Večernjem listu*)**PREVIDJELI ŽELUDAC!**

Pregledali su mi samo srce, a ja imam i drugih organa.

(Stipe Mesić, građanin - predsjednik, u *večini hrvatskih medija*)**ARISTOTELOV POUČAK**

Mi, da smo poginuli, možda danas ne bi bili među živima.

(Ljubo Ćesić-Rojs, u Hrvatskom saboru)

FIŠKALSKA "DIPLOMATIJA"

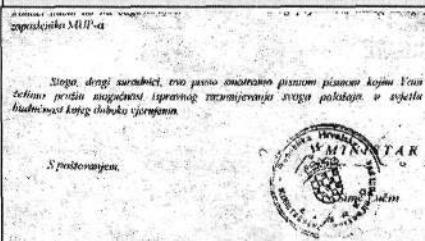
Pozdravljam odluku generala Ademija da se odazove pozivu suda u Haagu, ali isto tako pozdravljam i mislim da ima potpuno pravo i general Gotovina da se ne odazove sudu u Haagu. I jedno i drugo podržavam.

(Odvjetnik Željko Dumančić u *Hrvatskom slovu*)**MENTALITET KOLONIJALNOGA GOSPODARA**

Proučili smo izjavu Komisije za pravdu i mir Hrvatske biskupske konferencije. Razgovarala sam s tužiteljicom (Dragicom Od Mosta, op. prir.) koja je, kako znate, na godišnjem odmoru, i rekla je: 'Baš me briga'."

(Florence Hartmann, glasnogovornica ICTY-ja u *Novom listu*)**LESKOVAČKA MUĆKALICA****MINISTRA LUČINA**

Nastavlja se razoružavanje Hrvatske, započeto 1995. u Daytonu, kad je tadašnje državno vodstvo pristalo na inozemni nadzor nad jakošću hrvatskih vojnoredarstvenih snaga. U skladu s novim inozemnim naložima o potrebi slabljenja obrambene moći Hrvatske (kako bi se lakše uklopila u "Regiju"), Račanov činovnik za unutarnje poslove Šime Lučin potpisao je početkom kolovoza odluku o "stavljanju na raspolažanje" 3800 hrvatskih redarstvenika. Mnogi od njih završit će - na ulici. No, nije važno. Hrvatska, naime, živi u stabilnu susjedstvu, njezin je teritorijalni oblik (hvala "pobjedi" tzv. hrvatskih "antifašista") zaokružen i lako branjiv, granice su kompaktne, pa ne treba puno graničara (tamo gdje je "gusto", problem ćemo rješiti darivanjem susjeda), država nije presječena kod Neuma (opet hvala "pobjedi" tzv. hrvatskih "antifašista"), ne nalazi se na "balkanskoj ruti droge", niti se preko nje odvijaju nelegalne migracije, pa je posve razumljivo da se njezine redarstvene snage svedu na minimum. Uostalom, zašto bi Hrvatska trebala ikakve redare, osim lovočuvara i čuvara plaže?

As koliko se omalovažavanja tzv. ministar odnosi prema ljudima koji su stvarali i (o)branili Hrvatsku, zorno svjedoči njegovo pismo, koje završava doslovce ovako: "Stoga, dragi suradnici, ovo pismom smatramo pismom kojim Vam želimo pružiti mogućnost ispravnog razumijevanja svoga položaja, u svjetlu budućnosti kojeg duboko vjerujemo". Iz toga se jasno vidi, da drug Šime- iz čijeg su užeg zavičaja stotine svojedobno otiše u četnike, pod zapovjedništvo đeneralja Draže - također mnogo vole mućkalica iz Leskovac, taze lebac i stomačlja. A kaznena prijava zbog slabljenja obrambene moći zemlje? Mani, bre, nemoj da preteruješ! (S. P.)

BIT ĆE MESA, KLAT ĆEMO HRVATE... (ILI: NOVI DOŽIVLJAJI ČIKA STEPE)

U hrvatskoj je javnosti, poznatoj po mazohističkim sklonostima nezabilježenima kod drugih naroda, koji svoje prljavo rublje kriomice peru u vlastitoj kući, posljednjih tjedana zamjerna pozornost posvećena filmu *Oluja nad Krajinom*, (veliko)srpskom uradku Božidara Kneževića. Taj nazovi dokumentarac, koji jednostavno - dakle, nedokumentarno - bilježi posljedice ispada ratnih *kokošara* na područjima oslobođenima *Olujom*, prikazan je na Danima hrvatskog filma, a pravo na njegovo prikazivanje otkupila je Hrvatska radio-televizija.

No, zanimljivije od činjenice da se u filmu govori o hrvatskim zločinima i pritom prešuće da je riječ o ispadima koji su posljedica velikosrpske agresije i sustava jugoslavensko-srpskog nasilja, jest okolnost da je ured *vojvode Stepe* zatražio da se film - iz odgojnih razloga - prikaže hrvatskoj javnosti koja s pravom negoduje zbog opetovanog ponižavanja Hrvatske. Pritom se *vojvoda Stepa* i njegovi suradnici, sve odreda miljenici *režimajugoslovenske narodne demokratije* i ljubimci *čika u kožnim mantilima*, nije upitao, kako to da se u Kneževićevu "dokumentarcu" ona zlokobna "...bit će mesa, klat ćemo Hrvate" na engleski prevodi kao "...bit će mesa, Hrvati to znaju". *Vojvodi Stepi* nije važno što će tom krivotvorinom svjetska javnost biti dezinformirana, jer on - ljubitelj istine i pravde - ionako nije predstavnik Hrvatske, nego tek puki namjesnik međunarodne zajednice u Hrvatskoj. Hrvati to, doista, znaju. I nadaju se da, ako već nije prvi, da će biti zadnji. (M. N.)

JESU LI DRŽAVLJANI REGIJE APATRID?

Ines Sabalić, ljetopisica zagrebačkoga *Globusa* iz Bruxellesa, u svojoj redovitoj kolumni *Strahote Zapada*, karakterističnoj po upornom ponavljanju bombastičnih i kvazičenih besmislica impregniranih tobožnjim *europejstvom*, u drugome nas je kolovožkom broju počastila svojim razmatranjima o narodima "u Regiji": Piše naša regionalna Ines: "Ja mislim da narode i pojedince iz Regije karakterizira duboka i dubinska nezrelost, ali drugačija od ove u Europi. Kod nas, u Regiji, vlada neka vrsta neposredovane nezrelosti muškaraca i žena, ali prvenstveno muškaraca." Tako je, eto, "regija" (ili "region", kako bi rekao *vojvoda Stepa*) postala osobnom imenicom, nazivkom koji označava zemljopisni i društveno-politički entitet različit od Europe i u kojem se, dakako, nalazi i Hrvatska, jer su tako - oni htjeli. Još se ne zna, kad ćemo postati državljanima "Regije" (tj. regionalnim državljanima), jer ne bismo svi baš voljeli - poput Ines Sabalić - biti apatriđima. A ti se, Ines, ne daj. Godinama, ako se već nečemu treba opirati. (T. Z.)

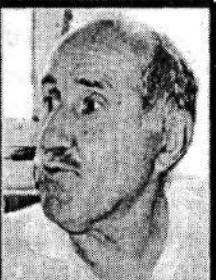
Iz Bruxellesa
Ines SABALIĆ

Ja mislim da narode i pojedince iz Regije karakterizira duboka i dubinska nezrelost, ali drugačija od ove u Europi. Kod nas, u Regiji, vlada neka vrsta neposredovane nezrelosti muškaraca i žena, ali prvenstveno muškaraca

TREĆESIJEČANJSKI KATEGORIČKI IMPERATIV

Radi samo po onoj maksimi, za koju možeš zahtijevati da postane opći zakon. Glasoviti kategorički imperativ Immanuela Kanta, jednog od vrhunaca njemačke idealističke filozofije, u trećesiječanskoj je Hrvatskoj dobio svoju umalo genijalnu varijaciju u primjeru načelnika općine Dvor. Novim je načelnikom te općine izabran stanoviti Nikola Carić. I ne bi bilo nikakve nevolje (jer čovjek je pristaša nove vlasti, što znači "demokrat" a onda i, normalno, stručnjak), da srpska zlostavljanja prije nekih sedam-osam godina nije pretrpio Mirko Kreštelica, Hrvat iz Joševice kod Gline. E, taj Kreštelica, kao dokaz nesavršenosti velikosrpskoga ubilačkog stroja, nije bio u stanju - u interesu bratstva i jedinstva (u novogovoru: građanske Hrvatske) - zaboraviti da su ga srpski okupatori iz tzv. Srpske Republike Krajine 10. veljače 1993. privođili "radi špijunaže i terorističke aktivnosti", pa ga je tzv. sud tzv. Republike Krajine osudio na petnaest godina zatvora. Dosta za njegove potrebe.

● MIRKO KREŠTELICA: *Zamislite moj šok kad sam u Vjeterniku vidi nasmišeno lice novog načelnika općine Dvor. Taj me je čovjek osudio na 15 godina zatvora*

● NIKOLA CARIĆ: *Nema razloga da osjećam grižnju savjesti. Gospodin Kreštelica bio je sretan jer bi ga drugi sudac vjerojatno osudio na smrt, kako je zahtijevano*

srpskom cirilicom i pod dvoglavim orlom, te natpisom "Republika Srpska Krajina". I kad su današnjega gospodina načelnika podsjetili na njegovo revolucionarno razdoblje, kazao je kako nije znao da su Kreštelicu u pritvoru premlaćivali. I još više: "Nemam razloga da osjećam grižnju savjesti i da izbjegavam susret s gospodinom Kreštelicom. Bio sam sudac, sudio sam na temelju zakona i mogu reći da je gospodin Kreštelica bio sretan što sam mu ja sudio, jer sam prije svega bio pošten sudac pa je imao pravedno suđenje. Da mu je sudio netko drugi, kazna bi sigurno bila teža, vjerojatno i smrtna, kako je zahtijevano..."

Ne kaže Carić, na temelju čijih zakona, koje države. A nisam mogao pobjeći asocijaciji: kadje pokojnomu Vladi Gotovcu svojedobno jedanjugoslavenski sudac kazao da ga nema radi čega prekoravati, jer će ga na tamnicu radi "verbalnog delikta" Partija ionako osuditi, pa je osoba sudca bez značenja, Gotovac je, dakako, planuo: Nije tako! Da se svi sudci drže zakona i pravde, ja ne bih bio osuđen. Stoga pristankom na zavodljivu *kadijinu* tezu nije ovomu htio olakšati savjest. A u trećesiječanskoj, koalicionaškoj i kolonijalnoj Hrvatskoj Carić i slični kao da nemaju razloga ni za zabrinutost, ni na grižnju savjesti. No, do kada...? (T. J.)

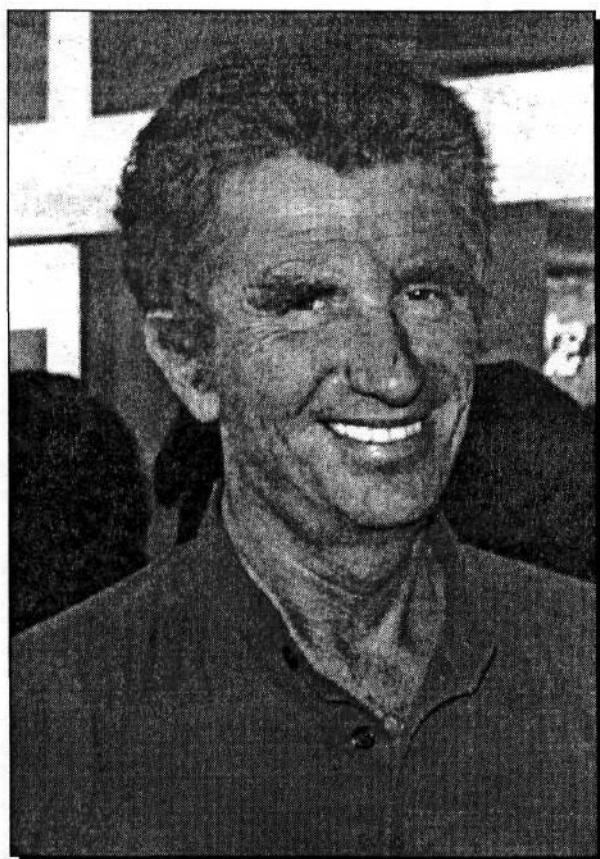
ANKICA KALE

POSLUŠAJ NOĆAS

*Poslušaj noćas
to ne huči more
nit vjetar lomi šikare i drače
zgrčena, zdvojna
u nevolji ljutoj
Hrvatska naša grcajući plače.
Poslušaj noćas
jer prije svanuća
volovske žile biti će joj uze,
jutrom će doći protuhe i tati
i zalud će biti sve njezine suze
na pazar'čes našom Hrvatskom nam stati
i vodit je blijeđu u crvenu ruku
kroz ulice tmaste, od fenjera i dima
pipatće bestidno tamo gdje je ima
dok nestane rumen sa njezina lica
ibeščutno tijelo ne prerastu kraste.
Poslušaj noćas
to ne huči more
to nadgrobni humci lome se i dižu
iz kolona mrtvih pradjedova naših
vapaji nas gorki i molitve stižu.
Poslušaj noćas
još nam nije kasno
jer sutra će doći protuhe i tati
Hrvatsku će našu na pazaru dati
za šačicu zlata što kupuje vrijeme
i prokleti nek je to zlokobno sjeme
što raste i bubri u trbuhi tvome
robski ćeš pečat
i na čelu svome dovjeka nosit
u grižnji i muci
i u kojoj luci pristati ćeš tada
kad od priča praznih ishlape ti usta
kad domaja naša ostane nam pusta
i kad samo grobi na nas spomen budu
ridat ćeš i molit
i bit će zaludu.
Zato slušaj noćas
to ne huči more
probudi brata kratko je do zore
probudi sestruru i sve dobre ljude
zagrli Hrvatsku da joj ne naude,
zagrli je čvrsto kao dijete mati
i nikad Hrvatsku
nikom nemoj dati.*

NJEGOVANJEM SVOJE KULTURE, HRVATSKA PRIDONOSI BOGATSTVU SVIJETA!

**(Iz razgovora s Jackom Langom,
francuskim ministrom izobrazbe)**

države. Naprosto, ne dajte se impresionirati tim optužbama o nacionalizmu! One su apsurdne. Ako Hrvatska savjesno njeguje vlastitu kulturu, ona već samim time pridonosi bogatstvu svijeta.

SD: Ja sam, recimo, bio fasciniran Vašim govorom prigodom kongresa Federacije profesora francuskog jezika u srpnju prošle godine. Govorili ste kako Vaš materinski francuski "treba voljeti", kako se čak treba "boriti za nj". Jezik ste uspoređivali s "biljkama koje za razvitak trebaju našu pažnju i ljubav". Ovdje bi Vas mnogi i zbog toga obilježili kao nacionalista.

LANG: Ali zašto? Stvar je upravo obratna. Ja držim da svatko od nas ima obvezu i dužnost čuvati kulturno blago, za vlastitu zemlju i za čitavo čovječanstvo. Jezik, koliko god bio malen, predstavlja bogatstvo svijeta. Ima jedna sjajna knjiga velikog francuskog jezikoslovca Claudea Hagegea, profesora na Francuskom collegeu, pod naslovom "Smrt jezika". U njoj stoji da svakog mjeseca u svijetu umire jedan jezik, što je grozno. Je li to civilizacijski napredak? Ne, to je nazadak. Uvjerjen sam stoga da i Hrvati moraju svim silama čuvati kakvoču vlastitog jezika i uz najviše zahtjeve prenositi ga svojoj djeci.

*(Slobodna Dalmacija, 7. kolovoza 2001.,
str. 8.-9. Razgovarao Joško Čelan.)*

Slavko Čamba

DOMOVINO

*Zemljo gora, dola, polja
u svem svijetu ti si jedna.
Ruda, šuma, plavog mora
- Domovino, nepregledna!*

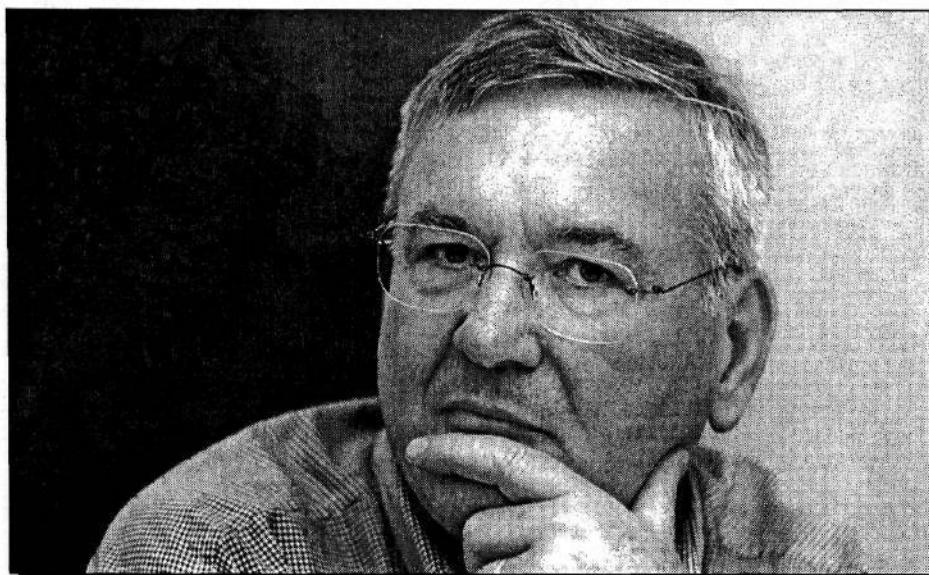
*Zemljo dobrih, mirnih ljudi
lijepog kraja, običaja.
Svojoj djeci ponos budi
- Domovino, moga kraja!*

*Zemljo rijeka i jezera
žita, rada, vinograda.
Kršnih ljudi, grada, sela
- Domovino, ostaj takva!*

*Zemljo škola i nauka
povijest krvlju te protkala.
Ti si naša stara Majka
- Domovino, našeg stana!*

*Zemljo djece pečalbara,
što te krase diljem svijeta.
Veži naša srca bratska
- Domovino, Ti Hrvatska!*

MARC GJIDARA: SLUŽBENA FRANCUSKA NE PRIHVAĆA HRVATSKU, UKRAJINU I SLOVAČKU!

Smatram i u emocionalnom i racionalnom smislu da je pogreška uspoređivati Miloševića i hrvatske generale. Potpuno se slažem s onim što je premijer Račan rekao u Parizu, kako neće dopustiti da se između Miloševića i Tuđmana stavljaju znak jednakosti, a još manje da se takav znak stavlja između Miloševića i hrvatskih generala. Jasno je da su u istoj kategoriji Milošević, Karadžić i Mladić, ali ne i hrvatski generali. S pravnog stajališta moguće je da zločine počine i vojska i pojedinci koji se brane. Ako se može dokazati da su izdali naređenja za masakriranje civila ili ostale zločine, treba im suditi. (...) Ako se, pak, ratni zločin može pripisati hrvatskim višim vojnim časnicima, normalno je da im sude hrvatski sudovi. Glavna je razlika to što je većina zločina koji su počinili Milošević i ostali, počinjena izvan Srbije, a zločini koji se pripisuju hrvatskim generalima počinjeni su u Hrvatskoj.

Najviše mi smeta to što je mnogo lakše suditi političarima i generalima iz malih zemalja, no jednako me toliko smeta što se Srbiji pristupa u rukavicama više nego u slučaju Hrvatske, što se osjeća i u dosadašnjim osudama Haškog suda prema optuženim Hrvatima u odnosu na Srbe. (...) Čini mi se da francuska javnost odbija prihvati činjenicu da je Hrvatska žrtva, i to se

pretvorilo gotovo u refleksnu reakciju. U Francuskoj su čak spremni priznati odgovornost Zapada za bombardiranje Srbije, ali ne priča se mnogo o bombardiranju Vukovara. (...)

Među nekim političarima postoji stalna težnja za tim (tj. integracijama u jugoistočnoj Evropi, op. prir.) i oni nikako ne mogu prihvati Hrvatsku kao samostalnu državu. Ne isključujem mogućnost kako bi oni htjeli na ovaj ili onaj način da Hrvatske nestane i utopi se u neku novu zajednicu. Te ideje neprestano žive. Primjerice, Mitterand je otprilike 1991. povjerio jednom svom prijatelju kako bi se Srbija trebala prostirati sve do Zadra. Tri su države o kojima Francuska ništa ne zna i uvjek je rezervirana prema njima: Ukrajina, Hrvatska i Slovačka. Službena Francuska voljela bi da se one ponovno nađu u sklopu državnih zajednica gdje su ranije bile.

(Mare Gjidara, profesor pravnih znanosti na pariškom sveučilištu, u razgovoru za Vjesnik od 7. srpnja 2001. Razgovarali Ivica Buljan i Sanja Simić)

Tomislav Pećarina

IZGUBLJENE PJESME

*Kad sam ih pisao u mračna
popodneva
(bijah tad još mladi
gimnazijalac)
disao sam s njima, očut svakog
stih
bō me je kroz dušu -
slatkobolni žalac.*

*Sad im ne znam ni naslova ni
sroka
- mrvaci tek mi spomen
katkada izmame
i sjetim ih se ko palih drugova
u šetnji kad sam s društvom
guste tame.*

*I uvijek tako: na groblje kraj
srca
naviru mi strofe kô voda kraj
česme.*

*Jer nikad posve mrtve nisu
- dio mogu srca - izgubljene
pjese.*

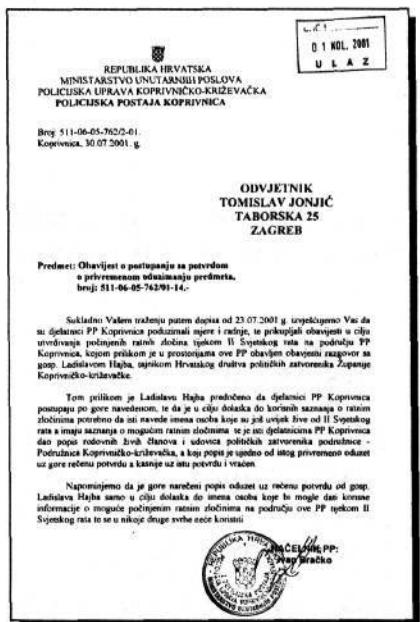
1948.

JEFTIN POLICIJSKI IZGOVOR?

Sredinom lipnja jedna je koprivnička policajka u tamošnjoj podružnici Hrvatskoga društva političkih zatvorenika zatražila - i dobila! - popis članova podružnice. Koprivala ga je i vratila, ne obrazlažući potanje, radi čega joj je potreban. Kako su uzaludni ostali naši pokušaji da telefonom doznamo, na temelju kojeg propisa je policija zatražila popis članova od podružnice (koja nema pravni subjektivitet!), te s kojom svrhom, 23. srpnja Policijskoj postaji Koprivnica upućen je odgovarajući dopis.

Sedam dana kasnije načelnik Policijske postaje **Ivan Bračko** odgovorio je pismeno, kako redarstvo prikuplja obavijesti o ratnim zločinima počinjenima tijekom drugoga svjetskog rata, pa je u tu svrhu obavljen obavijesni razgovor s tajnikom podružnice, gospodinom **Hajbom**, od koga je preuzet i popis članova HDPZ-a, kao mogućih svjedoka. Klasičan birokratski dopis (tipa: *gore navedem, niže potpisani*) zaključuje kako je "narečeni popis" oduzet uz "rečenu potvrdu", te se "u nikoje druge svrhe neće koristiti".

Bez odgovora je ostalo pitanje, temeljem kojeg propisa je popis oduzet (očito ne na temelju Zakona o zaštiti tajnosti podataka!). Nije odgovoreno ni na pitanje, temeljem kojeg propisa policija komunicira s podružnicom jedne udruge, a ne s njezinom maticom, koja je jedini pravni subjekt ovlašten za takav oblik komunikacije. A blaženima duhom (kojih je kraljevstvo nebesko!) ostaje vjerovati daje policija - koja je godina slijepa i gluha na eklatantne dokaze o počinjenoj ratnim zločinima nad Hrvatima - sad odjednom prionula tražiti jugoslavenske četničko-partizanske koljače, tvrdio uvjerenja da će ih pronaći uz pomoć popisa članova HDPZ-a. Možda bi bilo bolje, da se posluži objavljenim (i neobjavljenim, a dostupnim) dokumentima, knjigama i člancima. U njima su se zločinci nerijetko hvalili svojim zlodjelima, a tih je zločinaca još uvijek dosta među živima. Šime, *hic Rhodos, hic salta!* No, nije Šime ovdje radi toga... (T. J.)

NUPOKON FUCK OFF FAKOVIMA!

U nekim (u međuvremenu zabranjenim) priručnicima za tehnologiju vladanja potanko je razrađen način na koji će skupina izabranih nametnuti svoju duhovnu, a onda i društvenu vlast: sustavnim podrivanjem tradicionalnih odnosno općepriznatih vrijednosti i usporednim procesom stvaranja nove aristokracije. Nešto slično događa se posljednjih mjeseci na hrvatskome kulturnom nebu. Nasuprot konzervativizmu i tradicionalizmu **Tuđmanova** vremena, kad se i običan kič moglo prodati kao nacionalnu vrijednost, račanovsko-mesićevsko *novo vrijeme* (new age?) pokazalo se neobično podatnim za tzv. alternativu. Mjesto gipsanih odljeva srednjovjekovnih hrvatskih spomenika zauzeli su "konceptualni umjetnici", koji manjak imaginacije i umjetničkog dara hoće nadomjestiti ekshibicionizmom i običnim perverzijama (tako umjesto nekadašnje tamburice i ganutljivih pjesmica danas uživamo o jahanju gole "umjetnice" kroz središte Zagreba, a često patvorene nacionalne zanose zamijenile su kojekakve soorealističko-novodobne "tvornice" i "močvare").

Procvala je i tobožnja književna alternativa. Uz silnu i jedva shvatljivu medijsku potporu, skupina "revolucionarnih" tridesetogodišnjaka i četrdesetogodišnjaka udružila se u političko-književnu falangu pod nazivom FAK. Zajedničko tim birtijskim revolucionarima (M. Jergović, Z. Ferić, A. Tomić i dr.) nije samo ispisivanje književnih i "književnih" djela (koje nacija svako jutro iščekuje s grozničavim nestrpljenjem), nego i činjenica daje riječ o skupini suvremenih polihistora, tj. ljudi koji su - uz uzajamnu zaštitu i svojevrsni medijski reket-voljni i kadri meritorno raspravljati o baš svakoj temi koja se tiče čovječanstva. Oni znaju sve ne samo o književnosti, nego i o politici, povijesti, gospodarstvu, filozofiji, kvantnoj mehanici, astronomiji i uzgoju pilića. U svojoj su objesti toliko pretjerali da je **Robert Perišić** književni kritičar *Globusa*, lista koji je također pridonio afirmaciji falangističkog duha u hrvatskoj književnosti, morao primijetiti kako je FAK "postao stroj za medijsku promociju zatvorenoga kruga pisaca", jer je za taj "stroj za samoetabiranje" tipično da nitko od njegovih članova nije o drugome članu nikad napisao negativnu kritiku. A sve se to događa uz blagoslov vlasti, jer - svaki dvor hoće imati svoje pjesnike... (M. N.)

NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFÉ DEN HAAG

*Šuti, noćno nebo! - Zbogom, zemljo draga!
Gubiš se kô liepa, izginula sjena,
Koju nikad ne ću ugledati ja!*

Fran Galović: Childe Harold

Oko dva sata ujutro 16. srpnja 2001. Hrvatski sabor je većinom glasova sabor-skih zastupnika izglasao povjerenje vladu predsjednika Ivice Račana i dao joj suglasnost, da preda Haažkomu sudu dvojicu generala Hrvatske vojske - Antu Gotovi-nu i Rahima Ademija. Protiv ove odluke glasovali su zastupnici Hrvatske demokratiske zajednice (HDZ), Demokratskoga centra (DC), Hrvatske stranke prava (HSP) i Hrvatske kršćanske demokratske unije (HKDU) te četiri zastupnika Hrvatske socijalno-liberalne stranke (HSLS): Joško Kontić, Ante Grabovac, Željko Glavan i Mario Kovač. "Premijer Račan i njegov kabinet nisu krili zadovoljstvo što su u odluci da udovolje zahtjevima Haš-koga suda i izruče dvojicu generala dobili podršku 93 zastupnika, dok ih je samo 36 bilo protiv" ("Večernji list" od 17. srpnja 2001., str. 2.).

Izglasavanjem povjerenja Ivici Račanu, većina saborskih zastupnika ozakonila je novi hrvatski **bleiburg** začet i pripremljen u Cafè den Haag (čitaj: Haažko sudište). Izvršitelja toga paklenoga plana Ivicu Račanu doveli su na vlast hrvatski birači na izborima 3. siječnja 2000., na kojima je njegova Socijal-demokratska partija Hrvatske (SDPH, pokraćeno: SDP) - u odnosu na ostale stranke "neprincipijelne koalicije" šestorice - dobila najviše glasova. Ubrzo nakon izbora Račan i njegova partiјa preuzet će sve konce vlasti u svoje ruke.

Rušeći Nezavisnu Državu Hrvatsku, komunisti su narodu obećivali, kad oni dodu na vlast, da će svi jesti zlatnom žlicom iz zajedničkoga kazana (hrvatski: kotla). Došavši na vlast, zlatnom žlicom jeli su samo komunisti. I to ne iz zajedničkoga kotla, nego za posebnim stolovima iz porculanskih tanjura. Narod je odnio gaće na štapu. Dok se je kao oporba borila za vlast, Koalicija šestorice obećavala je narodu, ako se pokloni zlatnomu teletu, brda i doline (200.000 novih radnih mesta, zapadnoeuropejski standard, pravnu državu, nezavisne medije, prozirnost donošenja

Piše:

Mato MARČINKO

odлуka, globalizacijsko zlatno doba i dru-ga čuda i čarolije). Narod seje poklonio, ali je opet odnio gaće na štapu.

"Objavlјivanje optužnice hrvatskim generalima u Haagu predstavlja najcrnji dan novije hrvatske povijesti. Prvi put se javno optužuje Republika Hrvatska za agresiju na t.zv. SAO Krajinu, naziv Domovinski rat se negativizira, a predsjednik **Tuđman** suoptužuje se za ratni zločin. Objavom optužbe je prljava igra dijela međunarodnih organizacija, zloupotrebotom međunarod-nog suda u Haagu, došla do svojeg posljednjeg čina čiji je cilj izjednačiti srpskog agresora i hrvatsku žrtvu. Na žalost, u tome uspijevaju zbog podpore sadašnje Vlade. Smatramo dajoš nije kasno te da se hitnim akcijama može izbjegći novi hrvatski Bleiburg. Zbog toga zahtijevamo hitno od Vlade Republike Hrvatske postizanje nacionalnog konsenzusa domovinske i

iseljene Hrvatske o obrani mesta i uloge Domovinskog rata i upućivanje hitnog zahtjeva za raspravom pred Vijećem sigurnosti o kvalifikacijama koje je tužiteljstvo u Haagu izreklo na račun Domovinskog rata, - kaže se u priopćenju predsjednika Upravnog odbora HIP-a prof. dr. Andrije Hebranga" ("Slobodna Dalmacija" od 28. srpnja 2001., str. 5.).

Vlada RH hitno se je odazvala, nu ne da postigne nacionalni konsenzus domovinske i iseljene Hrvatske o obrani mesta i uloge Domovinskog rata i pošalje hitni zahtjev Vijeću sigurnosti o haažkoj ob-tuzbi, nego da što prije udovolji svim zahtjevima haažkoga tužiteljstva.

Krivenju za Bleiburg 1945. snose En-glezi, koji su partizanima Josipa Broza Ti-ta na milost i nemilost predali hrvatsku vojsku i građane. Bleiburg 2001. odpočeli su Angloamerikanci, prepustivši Hrvate na milost i nemilost haažkomu sudištu, koje radi po njihovim nalozima i uputama.

Povijestna je činjenica, da su se komuni-sti digli na ustank protiv Nezavisne Države Hrvatske po nalogu iz Moskve.

Ivica Šiško: Bleiburg

Tek kadaje Njemačka 22. lipnja 1941. napala svoga dotadašnjega saveznika SSSR, hrvatski komunisti odazvali su se Staljinovu pozivu i počeli s diverzijama. Da prikriju prave razloge, pobunjenici su se nazvali antifašistima, a svoju hajdučiju proglašili osloboditeljskom.

Na sastanku jugoslavenskoga partijskoga i vojničkoga vrha u Ljubljani 25. svibnja 1945., kojemu je predsjedao Josip Broz Tito, donesena je odluka o množtvenu uništenju hrvatske vojske, ali i **cjełokupne hrvatske građanske inteligencije sve do razine seoskoga učitelja** te bogatih seljaka "kulaka" ("Glas Slavonije" od 10. siječnja 1998., str. 11.). Bivši visoki slovenski i jugoslavenski policijski, državni i partijski dužnostnik Mitja Ribičić u svojoj knjizi **Iskanja** (Potraga ili Potražba) iznosi, da je odluka o likvidaciji "kvislinžkih postrojbi", koje suu Sloveniji zarobili partizani kao i onih koje su partizanima nakon predaje izručile britanske postrojbe feldmaršala Alexandra, najvejeratnije donesena u Zagrebu na tajnom vojnom savjetovanju Tita sa zapovjednicima četiriju partizanskih armija ("Večernji list" od 23. svibnja 1994., str. 40.).

Ove odluke podržao je i prvi (ne)čovjek hrvatskih komunista Vladimir Bakarić, rekavši u srpnju 1945. na četvrtom zasjedanju ZAVNOHa: "Ti ljudi, htjeli ili ne, lično krivi ili nekrivi, došli su pod udar zakona, Zakona o zaštiti naroda i trebalo bi da budu kažnjeni... **Oni su bili ti, kojih smo se mi trebali rješiti**, koje treba da preorientiramo na jedan drugi put" ("Hrvatski Obzor", god. IV, br. 146., Zagreb, 24. siječnja 1998., str. 18.-19.).

U Bleiburu i na križnim putovima poubijano je stotine tisuća hrvatskih vojnika i nenaoružanih građana, među njima mnoge žene i djeca, da bi se komunisti učvrstili na vlasti. Točan broj poubijanih još do danas nije ustanovljen. Lord Nicholas Bethell u svojoj knjizi **The Last Secret - Posljednja tajna** (London 1971.) iznosi podatak, da se 14. svibnja 1945. u blizini austrijske granice nalazilo 200.000 hrvatskih vojnika i u njihovoј pratnji 500.000 građana (civila), koji su zatražili britansku zaštitu.

Njemački viceadmiral Joachim Lietzmann napisao je kao uvod za jedan članak o Bleiburu (F. Schraml, **Kriegsschauplatz Kroatien**, Kurt Vowinkel Verlag, str. 294.): "Svjetska se javnost godinama bavila masovnim zločinom koji su počinili boljševici nad 12.000 časnika poljske

Karta općine Celje

vojske, koji su kod Katina dali žive za svoj narod i svoju zemlju... A tko pak zna o jednom zločinu, najvećem odkad svijet postoji? O jednom zločinu, u kojem je na prijevaru, pouzdavajući se u postojeće međunarodne konvencije, palo u jednom manu ništa manje nego 150.000 žrtava hrabrih vojnika i križara protiv komunizma? ... U svibnju 1945. dogodila se jedna narodna tragedija, s kojom bi se, s obzirom na njezin razmjer, njezinu povijestnu slavu i njezinu neusporedivu blistavu čast i vjernost, mogli usporediti jedino istočni Goti u svojoj zadnjoj borbi na obroncima Vezuva. Toje bila hrvatska vojska, koja je

u onim danima s malim iznimkama, bila sva masakrirana doživljavajući podpunu propast. Tako dugo dok čestiti ljudi budu mogli gledati sunce, tako dugo moraju se sjećati i misliti na one hrvatske borce, koji su ondje kod Bleiburga, Dravograda i Maribora dali svoju krv za narod, za domovinu, za Europu protiv najezde komunističkoga vala... U tijeku rata palo je oko 300.000 hrvatskih boraca. Osim togaj je bilo oko pola milijuna hrvatskih građana po komunistima masakrirano... Mi gledamo na vas, naše hrvatske drugove, koji ste od Bleiburga i na drugim mjestima ostali, da nam zauvijek budete do kraja našeg života

svijetao primjer... S čistom i neokaljanom zastavom, ne poznавајуći izdajstvo i nevjernost, vi ste vjerujući u ljudska prava, civilizaciju i humanizam, dali vaše živote za Europu. To je bezprimjerna oporuka za svijet, ali i obveza u borbi za sačuvanje vaših svetih tradicija!" (Josip Aleksić, Bleiburg, "Hrvatski domobran", god. IX., br. 2754., Zagreb, travanj 1999., str. 15.).

Strašni podatci o broju ubijenih Hrvata godine 1945. počeli su se odkrivati tek u najnovije vrijeme. Danas je poznato samo na području gradske občine Celje tridesetak grobišta, u kojima se nalazi tridesetak tisuća hrvatskih žrtava - najviše žena, djece i starijih ljudi. Operaciju "čišćenja", kako su je nazvali partizanski generali, u Celju je izvršila III. jugoslovenska armija uz pomoć slovenskih partizanskih jedinica pod vodstvom generala Koste Nada, i to VIII. crnogorska brigada. "Čišćenje" (čitaj: ubijanje) trajalo je osam do deset dana, a žrtve su si same morale kopati velike grobove. Josip Broz Tito osobno je došao nadzirati svršetak pokolja a hrvatskih bjegunaca i početak pokolja slovenskih domobrana. Na Kongresnom trgu u Ljubljani Tito je govorio 26. svibnja 1945., a u Celje je došao 31. svibnja 1945., gdje mu je izvještaj podnio Košta Nad. Zatim je požurio u Maribor, da nadzire tamošnji pokolj hrvatskih bjegunaca (Mato Marčinko, **Grobišta Hrvata ubijenih na području Celja**, "Politički zatvorenik" VII./1997., br. 64765., str. 36.-37.).

U jami zvanoj **Jazovka** u Sošicama (Žumberak) počivaju kosti velikog broja hrvatskih vojnika, žena i djece. Poubijali su ih partizani na najstrašniji način u razdoblju od godine 1942. do konca svibnja

Mile Nekić: Jazovka

1945. Najodgovorniji su za te zločine partizanski generali Rade Bulat i Milan Kuprešanin. Prije nekoliko godina Hrvatsko društvo političkih zatvorenika i Udruga ratnih vetrana Hrvatski Domobran podnesli su kaznenu prijavu protiv Rade Bulata i dr. zbog učinjenih ratnih zločina, ali se iztraga nije makla s mrtve točke. Da se ni malo ne kaje za svoje zločine, Rade Bulat

je javno u novinama očitovao u više navrata. Bulat je također otvoreno izjavio, da se je uzprotivio Domovinskomu obranbenomu ratu, "držeći da je taj rat besmislen i prljavi rat", uz to se prijeteći Haažkim sudom generalu Janku Bobetku ("Imotska krajina" od 30. lipnja 2000., str. 3.).

Veliko stratište Macelj javnosti je bilo nepoznato sve do godine 1990. Šutnju o tome stratištu prekinule su "zapisane riječi o. Ostijana Ostrugnaja, gvardijana Franjevačkoga samostana u Krapini, koji je kao živi svjedok u lipnju 1945. opisao 'najboljnju ranu u Krapini' - stratište na gori Macelj, na mjestima Lepa Bukva, gdje je ubijeno pojedince navedenih 11 (jedanaest) svećenika i bogoslova te 9 (devet) franjevaca redovnika, Ilovu i u Smiljanovoj grabi". Uz spomenuto Kroniku Franjevačkoga samostana u Krapini, u kojoj su zapisane naprijed citirane riječi o. Ostrugnaja, za odkrivanje stratišta na gori Macelj najzaslužniji je pitomac Domobranske zastavničke škole u Zagrebu (Ilica 242) Fran Živičnjak.

CROATIA 1790.-1868.-1918.-2000.

Kakav vas obuze bies, o građani, kakva li ludost,
da taj tegotni jaram na vratove mećete sami;
slobodna kraljevstva mi smo, a tko se stidi hrvatstva,
neka se Hunima divljim pokorava i nek im služi.

Tito Brezovački (1757.-1805.)

IZJAVA KOMISIJE IUSTITIA ET PAX

"Već više godina u relativno kratkim razmacima hrvatski građani izvrgavani su stanjima velike psihičke napetosti zbog događanja na političkoj sceni. Jedan od razloga za ponavljanje takvih stanja nalazi se u nedefiniranom i nejasnom odnosu nekih međunarodnih čimbenika prema hrvatskoj državi i načinu na koji je ona stekla svoju samostalnost. Iako je međunarodnim priznanjem i uključivanjem u najvažnije međunarodne organizacije Hrvatska postala ravnopravnim članom zajednice svjetskih naroda i država, te se njena suverenost i samostalnost ne postavljaju izravno u pitanje, nekim međunarodnim faktorima toliko je toga upitno u fazi njezina nastanka da u njihovim stavovima izgledaju čak upitni i samostalnost i suverenitet same države.

Iako sve domaće političke elite javno govore da za njih nije upitan legitimitet nastanka hrvatske države niti njezin hod prema samostalnosti i cjelovitosti, ipak je jasno da ni na početku borbe za samostalnost i ni u raznim fazama, nisu svi jednako sudjelovali u toj borbi niti se danas slažu u ocjenama puta prema samostalnosti. Tako je pored krize odnosa prema međunarodnim čimbenicima postala još opasnija kriza odnosa unutar same države, do te mjere da se može govoriti o dvije Hrvatske, odnosno dva suprotstavljenia pogleda na jednu te istu stvarnost, o lomu unutar hrvatskog nacionalnog bića. Ne bismo se smjeli pomiriti s činjenicom da je proces nacionalnog pomirenja doživio svoj konačan neuspjeh.

Za izlazak iz te dvostrukе krize potrebno je na međunarodnoj razini izboriti jasnu pregovaračku poziciju. Ponajprije tako što će svatko tko smatra da se ima pravo uplitati u stvari hrvatske države jasno definirati svoj stav prema njezinoj prošlosti i prema njezinoj budućnosti. Ne smiju se dopustiti da razni činovnici trećega reda donose takve prosudbe koje su u stanju uznemiriti cijelu hrvatsku javnost. Svaki zahtjev međunarodnih nadleštava treba u sebi sadržavati jasna uporišta ne samo u međunarodnom nego i u hrvatskom pravu.

Jedan od zastupnika u Saboru citira je Stjepana Radića kako je on poslanike koji su 1918. isli u Beograd okvalificirao kao guske koje idu u maglu jer prethodno nije bila izborena nego

zadovoljavajuća pregovaračka pozicija. Treba i danas ukloniti tu maglu prema našoj prošlosti kako nitko ne bi prisvajao sebi pravo iz te magle izvlačiti sad ovaj, sad onaj dokaz protiv Hrvatske. Veoma su znakovite dvije optužnice iz Međunarodnog kaznenog suda u Haagu, koje su, unatoč dosadašnjim uvjerenjima tog suda kako je uglavnom zadovoljan suradnoj s Hrvatskom, u Zagreb ipak pristigle zapečaćene. Stvar je dignuta do apokaliptičkih razina u kojima nitko u Hrvatskoj nije dostojan skinuti pečate s pisama jednog činovnika.

Time se doista baca magla i na put koji smo prošli i koji nam predstoji, možda još gušća od one koja je bila pred hrvatskim poslanstvom koje je 1918. išlo u Beograd. Ne možemo se oteti dojmu da postoji sprega nekih moćnika iz inozemstva i njihovih istomišljenika u Hrvatskoj koji te nejasnoće i maglu planski provode i čuvaju, kako bi se 'za slučaj potrebe' lakše izvukao neki novi dokaz protiv hrvatske samostalnosti, odnosno kako bi se izazvala nova politička kriza i zakrio slobodan hod prema punoj suverenosti.

Predstavnici izabrane vlasti trebaju, na ravnopravnoj osnovi, nastaviti dijalog s predstvincima međunarodne zajednice, posebno Haaškoga kaznenog suda, te čvrsto braniti načela na kojima počiva naša država.

Valja isticati da se, pri ocjenjivanju zbivanja na našim prostorima, moraju uzeti u obzir sve okolnosti, mjesto, vrijeme i tijek događaja, kako bi se prosudbe donosile na načelima pravde, a ne prema političkim interesima i 'ravnoteži krivnje¹'. Šira svjetska javnost mora biti dovoljno obavijestena, a Sud u Haagu dobiti dovoljno uvjerljive dokumente o uzrocima i posljedicama, o agresoru i žrtvi agresije na Hrvatsku: Svakoj hrvatskoj vladi, bez obzira iza kojeg bloka ili koje koalicije, želimo uspjeh u stva-

ranju jasne i čvrste pregovaračke pozicije s međunarodnim institucijama.

Na unutrašnjem planu potreban je konsenzus oko bitnih stvari. Ono 'naše i vaše' u hrvatskoj državi treba sadržavati sve bitne elemente naše državnosti. Danas se u tom smislu svi moramo oslobođiti isključivosti samo svojih zasluga. Dapače, i Katolička crkva mora se oslobođiti svoje posesivne ljubavi prema Hrvatskoj, kao da ona treba biti nerazdvojivo vezana za Crkvu. Nitko nema pravo samo sebi prisvajati ono što je zajedničko. To više što oni koji su stvarali hrvatsku državu nisu je stvarali samo za sebe i za svoje nego za sve njezine građane, pa i za one koji se nisu jednakozauzimali i žrtvovali za njezin nastanak i obranu. Ne treba to shvatiti u smislu da se ne vrednuju stvarne zasluge pojedinaca i skupina za nastanak države, nego da se nekom posesivnom ljubavlju ne drži hrvatsku državu kao neko privatno imanje i pravo, gdje drugi mogu samo gostovati, ali ne biti i jednakopravni. Prava ljubav prema narodu i samostalnoj državi nadilazi probitke pojedinaca i stranaka.

U tom svjetlu je potrebno da sadašnja vladajuća koalicija bude otvorena prema prijašnjoj vlasti o priznanju njezinih zasluga za nastanak i razvoj hrvatske samostalnosti. S druge strane, prijeko je potrebno da današnje stranke tzv. Hrvatskog bloka budu mnogo tolerantnije prema vladajućoj koaliciji.

Jer, svi smo se 1991. godine odlučili za svoju slobodu i branili samostalnu Hrvatsku".

(Zagreb, 23. VII. 2001.)

Ivana Radić

POSLIJE OLUJE

Hrastovice, cvijete moje mladosti,

*Hrastovice, izvore moje radosti
satkana si od mjesecine*

i tišine.

*Tebe su srušili,
uranili i spalili,
obraze tvoje
suzom zalili.*

*Sad izmučena
stijeg slobode viješ*

*i punim se njedrima
širiš i smiješ.*

*Iako su te srušili,
iz ranili i spalili,
obraze tvoje
suzom zalili,*

sad ponosno širiš grudi,

Hrastovice, blagoslovljena budi.

TEHNOLOGIJA MEDIJSKE NESLOBODE

Jedna od najvećih zamjerki HDZ-ovoj vlasti je bila ona o nadzoru nad medijima. Nju su jednako ponavljali domaći, tada oporbeni, političari, strani diplomati i razne organizacije za zaštitu ljudskih prava. Buka je bilo toliko glasna, da je domaća javnost povjerovala tim pričama. Danas, nakon iskustva s Račanovim "uvodenjem slobode" u medije, došlo je vrijeme da se u realnijem svjetlu sagleda uloga bivše vlasti u oblikovanju javnog mnijenja, kao i današnje stanje u medijskom prostoru.

Piše:

Egon KRALJEVIĆ

realnost dalekovidnice i životna realnost su se u toj mjeri razlikovale, da su ljudi razmijerno lako počeli odbacivati obavijesti, koje su im servirane s HRT-a.

Jedino nejasno pitanje je: tko je odgovoran za tako lošu promidžbu? Jesu li to stranački "stručnjaci", koji suje osmišljavali? Ilije možda riječ o poslušničkom refleksu

nadzirao HDZ, kako u Ivankovićevu *Vjesniku*, tako i u Tuđenovu *Večernjaku*. I tu je prevladavala ista vrsta robustne promidžbe, koja je zbog upečatljiva jednoglasja i odudaranja od stvarnosti bila vrlo nedjelotvorna. Da su tadašnji urednici pokazali malo više hrabrosti u uvođenju nekoga različitog mišljenja u svoja glasila, možda bi ona bila manje iritantna i sa mim time imala većeg odjeka u javnosti. Ovako su sadašnji oporbeni mediji u svakom slučaju nadglasali onovremena vladina glasila i u ogromnoj mjeri pridonijeli padu HDZ-a.

Ipak bez obzira na sve prethodno rečeno, ne može se reći da tada nije bilo medijske slobode. Dapače, cijelo vrijeme vladavine HDZ-a izlazio je *Novi list* (od 1945. komunističko glasilo), od 1993 pojavio se *Feral*, od 1995. *Nacional*, otprije u isto vrijeme i u *Globusu* počinju prevladavati oporbeni sadržaji, da bi krug bio zatvoren početkom izlaženja *Jutarnjeg lista* 1998. Kada se svemu tome doda *Radio 101* (kojemu ja bivša vlast napravila ogromnu reklamu pokušavši se obračunati s njim), dobivamo potpunu sliku medijske infrastrukture s kraja 90-tih. Imajući u vidu prethodno rečeno, potpuno je neopravdano razdoblje 90-tih nazvati godinama medijskog mraka, pogotovo imajući u vidu današnje stanje.

Račanovo "uvodenje slobode"

Nakon 3. siječnja ubrzo je postalo jasno da ne ćemo proživjeti procvat slobodnog novinarstva. Uza svu, iz oporbenog vremena naslijedenu medijsku infrastrukturu, nova je vlast brzo "u red" dovela HRT. Preko noći s televizije i radija su prognani hrvatski prognanici, izbjegli Hrvati iz Bosne i s Kosova. Prepušteni su medijskoj tišini u kojoj će ih lakše biti humano preseliti u treće zemlje. Što se tiče problema Hrvata u susjednoj BH-državi, oni su kao tema povremeno prisutni na HTV-u i to isključivo kad to za svrhu njihova blaćenja zatraži upravitelj Petritsch. Svaki put kad konkretna politička situacija u BiH to načini, ogroman prostor dotičnime ustupaju i tiskovine poput *Globusa*.

Sve to očigledno pomaganje antihrvatskim kampanja poduzima se u svrhu "održanja dobrih odnosa s međunarodnom za-

Nesumnjivo je daje HDZ imao odlučujuću ulogu u kreiranju političkih sadržaja u najjačem elektronskom mediju, HRT-u. I radio i televizija su složno podupirali glavne teze te politike. Međutim, način na koji je to rađeno, s kvalitativno-kreativne je strane bio upravo katastrofalni. Televizija je u maniri boljševičke promidžbe prenosila pisma u kojima "obični ljudi" pišu pohvalna pisma predsjedniku Tuđmanu; u predizbornu vrijeme su se otvarale nove pošte; izvješća o plakatiranju su za nepropisno ljepljenje stranačkih oglasa uvijek optuživala oporbu itd... Pogrešnost tog koncepta je u tome što je preočigledno bio lažan i namješten. Naime, jedna šetnja Zagrebom je bila dovoljna da se čovjek uvjeri u tom, da je 90% pogrešno nalijepljenih plakata pripadalo HDZ-u. Stoga je i učinak takve promidžbe bio upravo kontraproduktivan. Umjetna

(zbog svoje komunističke prošlosti) tada uplašenih kadrova glomaznog HRT-a? Čini mi se da se radi kombinacije. S jedne strane očita je bila volja HDZ-ova vrha, da iskoristi usluge tih ljudi. S druge strane, stari su se kadrovi htjeli dokazati novim vlastima, pa su u tome dokazivanju vjernosti čak možda i prelazili granice onoga što se od njih tražilo. Konačno, stari novinarski komunistički aparatčici su uvidjeli da ne samo da mogu sačuvati svoja radna mjesta, nego je ubrzo postalo jasno, da se takvo ulizivačko novinarstvo može vrlo dobro naplatiti. A tadašnja vlast, iako nije odgovorna za sve novinarske bisere izrečene u tom razdoblju, kriva je što je počela vjerovati i uživati u lažnim pohvalama koje su stizale od poslušnika.

Ništa drugčije nije bilo u onom dijelu tiskovina koje je u manjoj ili većoj mjeri

jednicom", a svaki pokušaj drugačijeg postavljanja prema gorućim hrvatskim problemima naziva se govorom mržnje. Priloge iz BiH ne rade više hrvatski novinari iz te zemlje, nego novinari iz splitskog studija koji stvari prikažu puno "gradiškije". Iz naftalina se izvlače braniteljske i ine udruge poput genitivnih "Branitelja Hrvatske", koji jedini redovito podupiru vladu u njezinu križarskom ratu protiv ostalih "kriminalnih" braniteljskih udruga. Režimske udruge, poput one kojoj pripada donedavno neznana Vesna Teršelić, na svojim tiskovnim konferencijama nadugo i naširoko za gledateljstvo definiraju pojam fašista u Hrvatskoj, a predsjednika vidimo kako u nategnuto srdačnim scenama obilazi škole i učenicima priča zgode iz svog djetinjstva (sjetimo se sličnih Titovih priča). Na hrvatskom nam radiju uvaženi profesor Puhovski drži predavanja o diktatorima 20. stoljeća, pa govori o Hitleru, Staljinu, kultu ličnosti, ali o Brozu ni riječi...

Sve u svemu nije se puno toga promjenilo; najblže istini je to, daje jedna politička retorika zamijenjena drugom. Međutim ima i jedna bitna razlika. Ova vlast svu tu silnu političku promidžbu radi na profinjeniji način, tako da ju je prosječnim ljudima teže zamijetiti. Nema više ni izbliža toliko političkih komentara, ali se isti učinak postiže odabirom činjenica. Novinari više nisu kao za vrijeme HDZ-a dužni zauzeti jedan agresivni politički stav. Sada istu stvar postižu jednim ležernijim, prividno objektivnim stavom. Svemu tome pomaže i činjenica da je nova vlast prividno višestramačka. Tako se medijski plasira dojam da o svakom političkom pitanju postoje bitne razlike u vladajućoj koaliciji, te da zbog takve strukture vlasti ne može biti strančarskog nadzora medija.

Naravno oni koji znaju bolje razmišljati vide da sve to podsjeća na svojedobni SSRN, s "neprikosnovenom" vodećom ulogom Kompartije. Na kraju, kada sve te ideoleske izmaglice izbjijede, u pomoć se doziva posljednje sredstvo - argument: "nacionalisti su krivi za sve". Kod osiromašenoga i provladinim medijima dezorientiranog puka taj lažni argument nažlost ima još uvijek velika utjecaja.

Posebna priča su tiskani mediji. Tu je nova vlast najjasnije pokazala svoje lice. Nakon izbora novinari *Vjesnika* su izvršili "kolektivnu lobotomiju" u sklopu koje je sve ono što je jučer bilo crno, danas postalo bijelo i obratno. Ipak nakon prvog raz-

doblja radikalne detuđmanizacije, taj je dnevnik danas zauzeo nešto pomirljivija stanovišta, pa se u njemu mogu pročitati i stajališta druge strane. Nažalost, to ne možemo pronaći u medijima poput predsjednikova *Nacionala*, u kojem prevladava prizemni revanšistički stil podilaženja najnižim ljudskim porivima. Tekstovi tog tjednika su u toj mjeri nabijeni primitivnom mržnjom, da nadmašuju sve napisano u vrijeme HDZ-a. Ni premijer se dovođenjem zdravih snaga u *Slobodnu Dalmaciju* nije baš pokazao umjerenim na ovom polju. Vrlo znakovito je, da na to gušenje medijske slobode nije reagirao nitko, dok je 1993. sličan potez HDZ-a u odnosu na istu kuću naišao na sveopće zgražanje. Račan je dobio "Slobodnu" kao gotov i utjecajan medijski proizvod i nikom ništa.

Zbog svega je ovoga Hrvatska danas, kad više nema niti jednog uglednog oporbenog glasila, u goruji medijskoj situaciji, nego ikada za vrijeme prethodne vlasti. Sve ovo je dodatno zakomplicirano činjenicom da je naša zemlja preko raznih lokalnih radio postaja premrežena stranim informativnim programima na hrvatskom jeziku, poput programa hrvatskih redak-

cija BBC-a, Glasa Amerike i Slobodne Europe. Dodamo li tome i činjenicu da, zahvaljujući stranoj pomoći, neki listovi u Hrvatskoj bez obzira na mizerne naklade, jednostavno ne mogu propasti, dobit ćemo zastrašujuću sliku skučenosti hrvatskoga medijskog prostora. Svako mišljenje što se nalazi izvan tog kruga automatski se s raznih strana (vlada, predsjednik, HHO, međunarodne udruge za ljudska prava, strana veleposlanstva, strane vlade itd...) označava nedemokratskim i uskraćuje mu se pravo na postojanje.

I bez obzira na sve to, ili možda upravo zbog toga, Hrvatsku je nedavno jedna strana organizacija za zaštitu ljudskih prava pohvalila za napredak u razvoju demokracije, posebno za napredak slobode medija. Sve u svemu, nije pretjerano reći daje Hrvatska danas, bez obzira na lukaviji nadzor medija koji provodi aktualna vlast (u odnosu na agresivnu i nedjelotvornu HDZ-ovu promidžbu) u neusporedivo lošijem položaju što se tiče medijskih sloboda nego bilo kada u proteklih "mračnih deset godina".

(nastavak)

Imali ste priliku vidjeti u Zatvoreniku od siječnja 1999. tekst Zakona, ali i priponenu kako su zaslugu za nj htjeli prigrabiti "drugi". Hvala Bogu, daje našim naporom i njima, iako sa izgubljenom godinom, svanulo kao i svima nama. Ovo je tek letimičan pregled najkorisnijeg što smo učinili. Ali, ne može se preskočiti da smo u ovom našem razdoblju obilježili spomen na glavnim mjestima robijašnica i logora. Tako je postavljen spomen na logor u Pisanici, Staroj Gradiški i Požegi. Nažalost, uza sva uporna nastojanja, u Lepoglavi nije postavljen spomenik jer nas Ministarstvo pravosuda smišljeno odbija, iako su baš njihovi službenici u Lepoglavi ishodili građevnu dozvolu. Sad Ministarstvo izmišlja da se to ne smije postaviti mimo Vlade. Ali mi osjećamo da je pozadina u pobuni tzv. antifašista, tj. gosp. Fumića, da ne treba u Lepoglavi nikakav spomenik. Nadpis na ploči na vrijeme je predočen, tehnički nacrt predočen, nu, ovoj vlasti vjerojatno smeta nadpis: "Posvećeno tisućama uznika - žrtava komunizma..." Nu, ne ćemo stati. Lepoglava kao robijašnica i klaonica nevinih, mora biti obilježjena. Ako to nismo postigli mi, nadam se, uspijet će oni koji će nas zamijeniti.

Dragi naši politički zatvorenici! Nije moguće izreći sve što se kotrlja u srcu. Prošli smo puno radosnih dana, ali bilo je i puno gorkih trenutaka kad smo stenjali pod teretom križa. Vidjeli ste iz mojih članaka kako je ustrajnost izvirala iz vjere i ljubavi za Hrvatsku. Željela sam u cijelosti opravdati vaše povjerenje. Oprštamt se od vas u nadi, da će netko mlađi lakše nositi teret obaveza za napredak ovoga našeg dragog HDPZ. Ako je bilo nesuglasica ili može biti uvreda, molim oprost, jer to zaista nije bilo namjerno.

Dosadašnja vaša predsjednica,
Kaja PEREKOVIC

PISMA IZ ISTRE

Zbogom oružje i kako san plaka za puškom...!

Nemojte mi samo reći da i to ni kampanja! Kampanja protiv svih nas koji volimo oružje. A ča bi bilo danas ud nas, ud Hrvata i Hrvatske da ni bilo i unih koji vole oružje!? Ja imam punu hižu oružja! Naravno, sve je lipo uredno registrirano u MUP-u. Pa ni uvi isti Mesić ni tamo 1991., kako je sam reka, uveza par šleperi nalivpera, nego "kalašnjikova"! Pa da! Ča smo se tribali boriti protiv srpske agresije, eli pisati žalbe Vijeću sigurnosti? A sada bi nan uta ista hrvatska televizija stila nabiti kompleks krvnje! Nama ljubiteljima oružja! Ste čuli kad da je koji pitbul eli rotvajler eli doberman napa nedužnega šetača? Naravno da ste! A ste čuli kad da je nika puška sama skočila i nikoga ubila? Naravno da niste! A ča bite rekli na ovakov TV-apel: "Predajte pse šinterima!"

Inšoma, udkad znan za se, ja obožavan oružje. A kako i ne bin! Ud najranijega djetinjstva su nama muškim davalci puške a curicami lutkice. I ča bi bilo da sanja počeja plakati i svojen ocu reka: "Ne ēu pušku, hoću lutku!" Ma dajte, vas molim! Meni su kao prve igračke kupili jenega drvenega krokodila i jedan samostrel. Pak san se ja četveronoške šulja i tega krokodila gada z strelicom koja je na vrhu imala gušteni čep. U dječjen obdaništu (to bi danas bija vrtić) su nan dali drvene puškice z crlenin kundacima (takvo je to vrime bilo!) na šustu, oprugu, kako će. Pak smo se igrali rata, ratatata, pim-pum, ubio sam te, ne ja sam tebe, mrtav si! A ne kake une glupe curice koje su se igrale z lutkami. Pak je došlo vrime kad smo si sami izrađivali

Piše:

Blaž PILJUH

praće, koplja, lukove i strelice. Sićan se da san tako gađajući grlicu u parku, za dlaku promašija svojega profesora hrvatskoga jezika. I ki zna kakov bi mi životni put bija da san ga slučajno pogodi? Malodobni ubojica sa strelicom!!

Moj pokojni otac je ima lovačku pušku. Sakriva je on to da ne bi bila, kako to na televiziji govore, na dohvati djeci. Ma za niš! Kad bi nam roditelji pošli na koji ud brojnih sastanaka, smo mogli biti sigurni da ne dojdju doma prije 3-4 ure. Pak bimo moj brat i ja lipu svu hižu prikopali. Pak smo tako otkrili i tu pušku. Aj kako je bila lipa! Srce mi je tuklo ud uzbudjenja kad bin je u rukah drža. I gleda une prekrasne gravure s prizorima iz lova. Vrimena su bila teška, a puška nepotriban lukšuz. Pak je tako moj otac uza tu pušku i mene sa sobom i smo pošli u oštariju da se je triba s kupcen najti. Ni on brižan ni moga znati ča se zbiva u duši jenega diteta ud 10-11 lit, dokle se je pogoda okolo moje lipotice. Koja je leđana la stolu bespomoćna kako ča san i ja bija. I već san se ponada da niš ud tega ne bude, kad je moj otac izgovorija sudbonosnu rečenicu: "Imanja za tu pušku i rezervne, kratke cijevi!" Ruka je pljesnula po ruki i puška, moja puška, je prominila vlasnika. Prez daha, prez glasa san usta, samo su potoki suzah tekli niz moje lice. Reka mi je moj otac puno lit kašnije: "E, moj sine, da san moga znati da ćeš tako plakati, nikad tu pušku ne bin bija proda!" Kupija je on kašnije drugu pušku. I u lov san š

njin hodija. Ma to ni bila... una stara puška. A ta mi je puška bila i prvo oružje kad san s dvadesetak metaka stupija u prvu postrojbu ZNG. Zato je čuvan i nikada je ne ēu prodati. Za unuka, prounuka koji je nikada ne će dati. Bezdušnima koji će je prid kamjerami z macolami razbiti eli je razrihati z aparatima za autogeno zavarivanje!

Cigani letu u nebo... ... a za sve su krivi...kožoglavlci!

To van je bija jedan ruski film. O ruskin ciganima. O ljubavi, mržnji, ponosu, strasti, smrti. A poli nas u Puli to je bija jedan kriminalistički film. Kojega su bili najavili kao politički triler! A u kojen je jena bomba eksplodirala u jenen romskem naselju. Pak je druga eksplodirala u jenen romskem stanu. I ubila jenega Roma. A glasno-govornica pulskega MUP-a je brže bolje, to jest brzopleto, izjavila da se sumnja da su to počinili pulski "skinheads". To jest...kožoglavlci! Pak kad se je ustanovilo da to Cigani na Cigane bombe hitaju, je jopet brže-bolje izjavila da to ipak...nisu "skinheads"! To jest kožoglavlci! Samo ča još ni rekla: "Šteta da nisu "skinheads"!!!

Ča ste rekli? Zašto branin "skinheads"? Neee! Ni na kraj pameti mi ni. Nišan ja rasist, vero nišan! Samo pokušavan biti principjelan. Pak iz principa ne volin kad se bilo kega unaprid, neutemeljeno proglašava javno krivcem. Pa bili to i...kožoglavlci!

Jer, danas kožoglavlci, sutra čupavci, prikosutra bradonje, inšorna, svi moru dojti na red! Bez obzira na političko opredjeljenje, spol, boju kože i količi-

nu dlakah na glavi! Pa da! Meni na primjer gredu na živce čelavci! Pogotovo uni ča još imaju par dlakah na glavi. Pak hi pedantno začešljavaju prikocile glave. To jest čele! A ja da san čelav bin si ubrija i zadnje rudimentarne ostatke dlakah z glave. Ter dlake su samo ostatak naše majmunske prošlosti! I bin ubuja vojničke postole eli čizme! I ubuka vojničke brageše! I natetovira na se kukaste krize i slične pizdarije! Pak ne bin bija čelavac nego "skinhead!" Kožoglavac! Po hrvački!

E, a ča čete. Vrimena se minjaju. Nikada su policjoti, tamo šezdesetih tukli i za duge vlasti vukli, hipije. Danas je jedan takov bivši hip, koji seje s policiotima tuka...ministar! U Njemačkoj! E, a znate kako glasi marksistička definicija čelavosti? "Čelavost je dijalektički prijelaz glave u guzicu, kako po formi, tako i po sadržaju!" Molin? Ja da vriđan čelavce? A ne! Nišan to ja izmislija, nego Karl Marx. A on je izgleda, poli nas jopet doša u modu!!!

Bolje župan u ruci nego ministar na krovu!

Kako je ono Jakovčić bija izjavila: "Ne idem iz Vlade bez prijevremenih izbora"! I ni pasalo ni dva miseca ud te odlučne izjave u "Večernjaku", a šjor Nino je iz nesigurne fotelje ministra za nikre tamo europske integracije, na vrime dignuja rit! I sad samo čeka da je uvali u, za njega, sigurnu fotelju istarskega župana! A zašto bi on bija gluplji eli pošteniji ud, na primjer Delbjanka? Koji je u svojoj političkoj karijari od Jugoslavije do danas, vajk bija s unima na pobedničken postolju. I jopet će biti na...prijestolju! Gradonačelnik! Uostalen, ča nisu novine pune nagadanja, pogadanja, svađanja isključivo okolo položaja i fotelja! Puste predizborne bajke o temu kako će nan biti, svele su se na...ki će ča biti!

Država se decentralizira. A to je više soldi, vlasti i ovlasti za lokalnu vlast. Da nas z novin porezima deru. I kad nan do kraja žepe isprazne, početi će kao i centralna vlast, sve rasprodavati. Kako bi se punili županijski, općinski, gradski proračuni! Poduzeća su nan više - manje upropastena i ki će hi sad kupiti. A s obziron na ozbiljna upozorenja meteorologa, da će se za 30 do 50 lit more podignuti za po metra i svu nan obalu poplaviti, najbolje je sve to na vrime poprodavati. Mali Kajin se je već počea u Saboru o ten raspitivati. A kulturno-povijesni spomenici? To trija spasiti, primistiti. Hvalevriedan je Jakovčićev primjer. Kad je sve kamene ploče s Portarate i ul. Sergijevaca spasila i preselila u svoje selo Sv. Juraj!!! Trija je još spasiti i Slavo-

luk Sergijevaca, pak da mu Portarata budu...kućna vrata!!! Maja van rečen da to sve trija eli spasiti eli rasprodati, i Augustov hram i Herkulova i Dvojna vrata i Arenu, sve! Ča će nan vrata ta hrpa kamenja! Ionako će sve potonuti. Bolje i to nego da posegnu i za našin penzijami, van ja rečen. A ni dug nan nikad ne će vratiti. A i ne moraju. Ja bin se zajno odreka svoje mirovine u korist proračuna. A ne kako uni suci ča se bune za plaću. Meni bi bilo dovoljno da mi namisto mirovine daju samo ono ... ča su skinuli ud plaće vrhovnega suca. A to je sitnica, jedva...7149 kuna!!! Više mi stvarno ne trija, vero ne! Ter ja san udvajk bija...skroman čovik!

Vaš Blaž Piljuh

(Karikatura prenesena iz Slobodne Dalmacije)

Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (XII.)

Gotovo sve sačuvane presude navodile su u uvodnom dijelu čl. 13 i/ili 14 *Uredbe* kao članke prema kojima su optuživane okrivljene osobe, a to su bili članci u kojima su široko određeni pojmovi *ratnih zločinaca i narodnih neprijatelja*.

Uredba je predviđjela kako se u uvodnom dijelu presude "mora" nalaziti, pored ostalog, prezime i ime "branitelja ako ga ima"², a prije toga je određeno: "U slučaju da optuženi nije sposoban da se sam brani, sud će mu dozvoliti (n. a.) da izabere branitelja, ili će mu ga sam odrediti"³.

Međutim, ni u jednoj sačuvanoj presudi ne nalazi se ime branitelja u uvodnom dijelu, niti se bilo gdje u presudama naznačuje nazočnost branitelja ili bilo koji drugi trag koji bi upućivao na mogućnost postojanja branitelja prije, u tijeku ili nakon procesa koji su održavani pred vojnim sudovima. Osim toga, čak se ni u jednoj presudi ne navodi je li netko od optuženih tražio branitelja, ili, je li sud nudio nekome branitelja, ili, je li sud razmatrao pitanje potrebe nazočnosti branitelja, tj. ni u jednoj se presudi ne nalazi barem konstatacija kako je optuženi sposoban sam se braniti, ili sl.

Zatim, s jedne strane, teško je pretpostaviti kako se svih, približno 5.200 osoba za koje postoje sačuvane presude osjećalo ili bilo u stanju samo braniti, tim više jer je znatan broj optuženih osoba bio potpuno nepismen ili nedovoljno pismen i obrazovan. S druge strane, među optuženima je bilo i obrazovanih i imućnih osoba kojima je bio jasan civilizacijski standard o potrebi sudjelovanja branitelja u sudskom procesu i kojima to nije predstavljalo velik izdatak, te se može pretpostaviti kako je zasigurno postojao određeni broj zahtjeva za korištenjem prava na branitelja, iako to u presudama nije zabilježeno.

Stoga, budući je *Uredbom* bilo propisano pravo optuženika na branitelja, a ni u jednoj presudi nema niti spomena o branitelju, nedvojbeno se može zaključiti kako

Piše:

Dr. Josip JURČEVIC

je sudska praksa jugoslavenskih vojnih sudova nametnula čvrsto pravilo prema kojem optužene osobe nemaju pravo na branitelja, a time praktično ni na obranu. U potporu tom zaključku govori i odredba *Uredbe* koja kaže kako istražitelj (koji istovremeno zastupa optužbu) "priključuje dokazni materijal kako optužbe tako i obrane"⁴. Praktično je to značilo kako je svaka osoba koja je privедena na proces smatrana krivom i bila je prejudicirano osuđena, što su upečatljivo potvrdili i tiskani obrasci presuda vijeća vojnog suda kod *Komande varażdinskog područja*⁵.

Dispozitivni dio je najčešće u naslovu, sačuvanih presuda, nazivan *Presuda*, a tek povremeno je nazivan *Odluka*. Na početku su redovito navođeni osobni podaci okrivljenika u različitom rasponu, a koji su obuhvaćali; prezime i ime, ime oca te ime i rođeno prezime majke, datum rođenja okrivljenika, njegovo mjesto stanovanja, zanimanje, nacionalnost, vjeroispovjest, školovanost, bračno stanje i broj djece, imovinsko stanje, ranija (ne)kažnjavanost i dan uhićenja.

Iza toga su navođeni razlozi krivnje, koji su se sastojali od kratkog opisa *počinjenog* djela i određenja član(ova) *Uredbe* na kojima se temeljila pojedina inkriminacija. Potom se, uz pozivanje na članove *Uredbe*, izricala kazna i zaštine mjere.

Završni dio presude nosio je naslov *Obrazloženje*, u kojem su navođene činjenice i pojašnjavani razlozi na temelju kojih je izricana presuda.

Prema tome, obrazloženje je zapravo u najvećem broju slučajeva predstavljalo proširenje i nadopunu dispozitivnog dijela presude u kojem se ukratko opisivalo počinjeno djelo, te stoga predstavlja ključni dio presuda za stvaranje prosudbi o ute-

melnosti krivnje i kazne koje je u svakoj pojedinoj presudi izričao vojni sud.

U tom smislu, pretežiti broj sačuvanih presuda ima zajedničko obilježje u tome što dispozitivni dijelovi i obrazloženja presuda uopće ne sadrže konkretna počinjena djela, nego opće formulacije o prisupnosti nekoj suparničkoj vojsci, stranci, pokretu, kulturnom udruženju i sl., na temelju čega su građene proizvoljne ideologizirane konstrukcije o samorazumljivoj krivnji koja se time prema odlukama vojnih sudova smatrala dokazanom. U slučajevima kad se radilo o navođenju konkretnih počinjenih djela, onda se veoma mali broj presuda može smatrati događajno i logički utemeljenima, tj. dokazanim.

Ukoliko se u obrazloženju presude ukratko navodio pokušaj obrane okrivljenika, onda se on u svim presudama odbacivao pod različitim izričajima, koji su se kretali od konstatiranja neosnovanosti obrane do ponižavajućih i uvredljivih zaključaka o optuženiku.

Primjerice, krajem listopada 1944. g. u već spomenutoj presudi, *Vojni sud Komande Južno Dalmatinskog Područja* osudio je u Dubrovniku 35 civilnih osoba na smrt strijeljanjem i konfiskaciju imovine "za djelo izdaje Narodno-oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije, djelo iz člana 16 *Uredbe*"⁶, kako je navedeno u uvodnom dijelu presude. Zanimljiva je činjenica kako član 16 *Uredbe* uopće ne propisuje vrste kažnjivih djela, nego jedino vrste kazni i zaštitnih mjeru, i to bez navođenja djela za koje se vežu kazne ili zaštitne mjeru⁷, što svjedoči s kolikom su napažnjom pisane čak i presude u kojima je na smrt osuđeno 35 osoba, te koliko je zaparavo bilo nevažno što se navodi u presudi, jer je jedino bilo bitno izreći kaznu.

Međutim, u ovoj su presudi još zanimljiviji i znakovitiji navodi u dispozitivu i obrazloženju presude. U dispozitivnom se dijelu općenitim formulacijama zbirno za

1 Isto, čl. 13 i 14; usp. poglavje ove disertacije "Ustrojavanje jugoslavenskih vojnih sudova krajem rata i u poraću".

2 Isto, čl. 28, st. 1.

3 Isto, čl. 23.

4 Isto, čl. 18.

5 v. prethodno poglavje - dio koji se odnosi na djelovanje vojnog suda kod Komande varażdinskog područja.

6 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "Broj službeno 1/44".

7 v. HDA, OZN.a, k. 1, o. 3, "Uredba o vojnim sudovima", čl. 16.

sve osuđene navodi kako su "svjesno i dobrovoljno stupili u aktivnu službu neprijatelja-fašističkog okupatora (...) špijunirajući u korist neprijatelja", te su na taj način "saradjivali na fizičkom uništavanju i zlostavljanju rodoljuba, pljački i uništavanju njihove imovine" i sl. Zatim se zaključuje kako su, stoga, pomagali "izdaju organizovanu i vodjenu od strane domaćih izdajnika naših naroda ... Milana Nedića, Draže Mihailovića, Ante Pavelića i dr."¹, uz ponovno pozivanje na član 16 *Uredbe*.

U obrazloženju se navodi kako su optužene osobe osuđene "kao članovi raznih vojnih organizacija", što je protivno iznesenom u uvodnom dijelu presude gdje su za 31 osobu navedena civilna zanimanja, a četvorica su bili "policajski agenci"; isto je tako u dispozitivu svim osuđenim osobama inkriminirana špijunaža. Potom se ponavljaju apstraktne složenice o pomaganju neprijatelju i izdaji naroda te se zaključuje: "Prednje činjenice sud je utvrdio na osnovu djelomičnih priznanja optuženih (...) zatim iz zapljenjene neprijateljske arhive po raznim službenim biroima" te "iskazima saslušanih svjedoka da su optuženi poznati narodni neprijatelji, koji su aktivno saradjivali sa okupatorom i bili potstrelkači mnogih zločina (...) Na kraju, krivičnu odgovornost optuženih za pomenuta djela Sud je utvrdio i na osnovu općeg uvjerenja javnog mnijenja koje prevladjuje kod širokih narodnih slojeva u Dubrovniku i okolini (okolini, op. a.)"². Pritom se ne navodi ni jedna konkretna činjenica, naziv ili citat iz arhivske građe, ime svjedoka, niti bilo kakav podatak o ispitivanju javnog mnijenja.

U pojedinačnim presudama sudski je postupak i tekst presuda bio još jednostavniji i kraći. Primjerice, katolički svećenik Grković don Luka osuđen je jednostraničnom presudom, sredinom studenog 1944. g. u Dubrovniku, "na kaznu smrti strijeljanjem, gubitkom građanske časti i konfiskacijom imovine", jer je "za vrijeme svog službovanja u Liscu bio neprijateljski raspoložen prema NOP-a", te što je "prigodom sastanka sa popom Salaca-

nom, istom medju ostalim rekao, da je narod stoka i da mu se ne smije dati vlast u ruke"³.

Sredinom studenog 1944. g. u Dubrovniku je jednostraničnom presudom osuđen Vlašić Petar "na kaznu smrti strijeljanjem, gubitak građanske časti i konfiskaciju imovine" jer "je služio u oružanoj formaciji u službi neprijatelja i to kao podoficir u ustaškoj hrvatskoj legiji na istočnoj fronti i pod Staljingradom i njemačkoj mornarici na Crnom Moru punih 40 mjeseci, gdje je učestvovao u borbama i nasiljima nad ruskim stanovništvom"⁴.

U drugoj polovici studenog 1944. g. u Dubrovniku je Tomo Knego "Hrvat, rkt. (rimokatolik, op. a.)" osuđen na "jednu godinu prisilnog rada i dvije godine gubitka građanskih časti te 500.000 kuna novčane kazne", jerje "1941 do oslobođenja Dubrovnika bio četnik", a glavna optužujuća činjenica je bila što se optuženi bavio "jakim švercom soli", tj. prodavao je sol u hercegovačkim selima koja su bila pod nadzorom četnika te je od njih dobivao i propusnice.

Krajem siječnja 1945. g. u Dubrovniku je Šustal Miroslav "čehoslovački državljanin (...) gostoničar" osuđen na "kaznu smrti strijeljanjem, gubitak građanskih prava i konfiskaciju imovine", jer je "hvalio Njemce kao nosioce kulture, reda i rada te što je hvalio pobjedu njemačkog oružja", a osim toga "se družio i čašćavao u svojem bifeu agente gestapo", te je sud zaključio kako je "vršio špijunažu"⁵. Okrivljeni se uzalud branio kako nije špijunirao - nego je sve ostalo što je navedeno radio "zbog toga kako bi što bolje pravio poslove" - budući je sud imao svoje argumente: "(...) poznato je uopće po Dubrovniku daje opasan i podmukao tip koji je uvijek bio spreman na najgore, te prelazio preko svih obzira kad se radilo o tome da se što bolje zaradi"⁶.

U presudama istog suda bilo je drastično različitih izricanja kazni za slična djela koja su opisivana u presudi, iako iz samih presuda nisu prepoznatljivi razlozi koji su

do toga doveli. Tako je u prvoj polovici lipnja 1945. g. *Vojni sud za oblast Dalmacije, Vijeće kod Komande područja Južne Dalmacije* osudio Domazet Filipa "na kaznu doživotne robije i trajan gubitak građanske časti" zbog toga "što je bio ustaški policajac" i "bio na policijskom kursu u Rimu", te u siječnju 1945. g. "učestvovao skupa sa ostalim kamenarima u razoružavanju 11 partizana". Svjedoci su ga teretili za sudjelovanje "u klanju srpskog življa", no u obrazloženju presude je navedeno kako "svjedoci nisu bili prisutni klanju", pa je stoga ova inkriminacija stavljena tek u treću točku optužbe na temelju opće analogije kako je temeljem pripadnosti policiji NDH sudjelovalo u "masovnom istrebljivanju našeg naroda"⁷. Zanimljivo je kako je osuđenik procesuiran "nakon što su mu Narodne vlasti dozvolile povratak" iz *kamišara*⁸.

Mjesec dana nakon toga, *Vojni sud 11 jugoslavenske Armije* "preispitujući presudu Vojnog Suda Vojne Oblasti za Dalmaciju" nije odobrio presudu, nego je odlučio da se "Domazet Filip, kažnjava na kaznu smrti strijeljanjem", sjedinim obrazloženjem kako za njega "bolje odgovara kazna smrti".

S druge je strane *Vojni sud za oblast Dalmacije* početkom kolovoza 1945. g. osudio Haklička Nikolu na "11 mjeseci prisilnoga rada bez lišenja slobode i 2 godine gubitka političkih prava", iako ga je teretio što je "prišao 1943 njemačkoj policiji", a i sam je priznao "da je hapsio po mjestima gdje je službovao"⁹.

U jedinoj sačuvanoj, jednoipolstraničnoj presudi s zadarskog područja *Vojni sud III P.O.S.* osudio je, krajem rujna 1944. g., Kartela Antu na kaznu smrti vješanjem zbog djela koja su navedena u čak 16 točaka. Optužba je navela kao je okrivljeni, sam ili s drugima, izvršio ukupno 61 ubistvo, 16 silovanja, 83 paleža kuća i jedne crkve 7 masakriranja vađenjem očiju, a s još jednom osobom pokušao je "na ražnju živa ispeći nekog (n. a.) rodoljuba koji im je gol pobjegao". Zanimljivo je kako se, od svih zastrašujućih djela navedenih u

1 HDA, ZKRZ, k. 27, n. presuda, str. 2.

2 Isto, str. 4.

3 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "SUD br. 1/44, od 19 XI. 1944".

4 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "Broj 1/44" u uvodu presude navedeno je datum 14. studeni 1944.

5 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "SU. Br 111/44, Dubrovnik dne 27 januara 1945", str. 1.

6 Isto, str. 2.

7 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "SUD Br. 145/45, Dubrovnik, 9. VI. 1945", str. 1.

8 Isto, str. 2.

9 Isto, str. 2; *kamišar* je južnohrvatski i hercegovački naziv za osobe koje su - i nakon preuzimanja vlasti od strane partizana - samoinicijativno nastavljale u manjim grupama gerilski ratovati na tom prostoru.

10 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "Sud. br. 440/45 od 10 VIII. 1945".

presudi, jedino za dva silovanja navode imena žrtava - od kojih je jedna bila "žena Kočina", a za sva ostala djela navode se mesta bez vremenske naznake kada su počinjena, tko su žrtve ili oštećenici, te bez drugih konkretnijih naznaka¹.

U desetak redaka obrazloženja ne pojašnjava se niti jedna točka optužbe, nego se navode opće formulacije kako je Kartela Ante "stupio u bandu (...)" banda je klapa bez milosrđa oni nisu poznavali nikakova zakona ni vjere ni djevojačke časti. Njima je bilo svejedno. Ubijali su mirne gradjane, silovali nemoćne žene, kopali oči sitnoj djeci. Palili su crkve i domove, otimali imovinu. Kartela je bio jedan od tih izroda (...) Za njegova djela nema kazne na ovomu svjetu. Ovakovo zlo kao što je Kartela Ante trebalo je čim prije ukloniti sa divnog svijeta iz sredine našeg junačkog naroda".

Na kraju se zaključilo kako treba "ovu presudu pročitati pred strojem svim borcima sa potrebnom poukom", te da je presuda dostavljena "svim podredjenim jedinicama sektora"².

Sačuvane presude s ličkog područja uglavnom su skupne, pa su dispozitivi i obrazloženja kratki i deklarativni, a u slučajevim kad su se optuženi branili kako nisu počinili djela koja su im stavljana na teret, sud je to redovito odbacivao uz čestu formulaciju kako je obrana "neumjesna"³.

U sačuvanim presudama s ličkog područja nalazi se znatno veći broj osuđenih žena nego u presudma s pojedinim, preostalim dijelova Hrvatske. I presude ženama uglavnom su bile skupne, te veoma kratke i uglavnom s znatno blažim kaznama nego presude muškarcima. Primjerice, na manje od stranici i pol teksta osuđeno je sedam žena na kaznu prisilnog rada od šest do dva mjeseca, pod zajedničkom inkriminacijom, zbog toga "što su išle užeti žito 1941 od prognanog naroda u Divoselu" i "što su aktivno simpatizirale ustaše ... te širile lažnu neprijateljsku propagandu"⁴.

Isto tako, *Vojni sud XI korpusne vojne oblasti J. A. — Vijeće kod ličke Komande područja*, u približno dvostraničnoj, skupnoj presudi osudio je osam žena, pod pojedinačnim inkriminacijama, na kazne prisilnog rada između 16 i 3 mjeseca, a inkriminacije su bile sljedeće:"(...) vodila ljubav s ustaškim žandarom (...) te preko njega (...) vršila špijunažu u korist neprijatelja", "(...) odlazila u Gospić oko 10 puta, a u Karlobag oko 15 puta u cilju šverca, te na taj način vršila špijunažu u korist ustaša"; "Što se je sastajala sa ustaškim tabornikom (...) te zajedno sa svojom kćerkom vršila špijunažu u korist neprijatelja"; "Što je preko svoga brata koji je bio ustaški vodnik, vršila špijunažu u korist ustaša"; "Što je (...) odlazila u Karlobag 5 puta po šverc, te istom prilikom sastajala se sa (...) ustaškim vodnikom kojem je donosila razne vijesti o Partizanima"; "što je išla zajedno s ustašom (...) u Karlobag u cilju šverca i vršila špijunažu u korist ustaša" i tsl⁵.

U sačuvanim presudama s čakovečkog područja najveći broj inkriminacija odnosi se na različite oblike *neprijateljske suradnje* s mađarskim vlastima, pa je stoga zanimljivo navesti konkretne primjere kako bi se vidjeli oblici te *neprijateljske suradnje* i visina kazni.

Krajem svibnja 1945. g. presudom opseg od nepune dvije stranice, Kaniški Ivan, "po zanimanju žandar"⁶, osuđen je "na kaznu smrti strijeljanjem, gubitkom gradjanskih časti za uvijek te na konfiskaciju njegove imovine u korist N.O.F-onda"⁷, jer je "dobrovoljno stupio u ustašku žandarmeriju" te "vršio racije na vojne obveznike, hapsio ih i slao u Pavelićevu vojsku"⁸. Okrivljeni se branio da je "stupio u žandarmeriju kako bi sebi i porodicu osigurao život i osigurao si penziju". Međutim, "sud nije usvojio obranu okrivljenog", a isto tako "sud je stekao uvjerenje da je okrivljeni lice, koje je služilo svim režimima" te "da je zaslužio kaznu koja je izrečena"⁹.

Početkom lipnja 1945. g. osuđen je Mekovec Antun "na kaznu robije u trajanju od deset (10) godina i na gubitak gradjanske časti za uvijek", jer je "stupio u »Njilas« partiju (...) pa je time počinio krivično djelo pripadništva protunarodnoj organizaciji", zatim, jer je "prisustvovao njenim (partijskim, op. a.) sastancima (...) pa je time počinio djelo širenja neprijateljske propagande"¹⁰. Okrivljeni se branio kako je ušao u "Njilas" partiju "da bi dobio veću platu i namještenje, a kada je video da to neće dobiti nije ništa više radio za tu partiju", no sud je "obranu okrivljenog odbacio kao neumjesnu" jer program »Njilas« partije "nije bio na socijalnoj već na političkoj osnovi, te mu je bio jasan cilj partije: odnarodjivanje našeg naroda".¹¹

Početkom lipnja 1945. g. osuđen je Škvorc Ivan "na kaznu smrti strijeljanjem, gubitkom gradjanskih časti za uvijek i konfiskacijom njegove imovine u korist Narodno Oslobođilačkog Fonda"¹², jer je "za vrijeme bivše Jugoslavije bio član vijeća 20-torice" koje je imalo cilj da se Međimurje "pripoji Mađarskoj (...) pa je time počinio krivično djelo pokretača i organizatora izdajstva države"; zatim, što je u vrijeme rata "ušao u gradski odbor te sa ostalim članovima odbora određivao ljudе za vojnički rad u Mađarskoj (...) pa je time počinio krivično djelo masovnog odvodjenja na prisilni rad"; što je "1941. prilikom dolaska Madjara u Međimurje, medju prvima izvjesio madjarsku zastavu (...) pa je time počinio krivično djelo služenja neprijatelju kao pomagač"; što je "prisustvovao konfiskaciji i prodavanju židovske imovine kupivši (n. a.) kod toga 1. klavir, 2. blagajne, 1. dječju klubu te 1. krletku sa 15 zečeva, pa je time počinio krivično djelo pljačke narodne imovine"¹³.

Okrivljeni se branio "da vijeću 20-torice nije pripadao za vrijeme Jugoslavije", zastavu je "dao sašiti prije dolaska Madjarskih trupa kad je video, da to i drugi čine", a stvari je kupio "na licitaciji koju su drugi

1 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 2, "S. Broj 39/44, 25. Sept. 1944".
2 Isto, str. 1-2.

3 npr. HDA, ZKRZ, k. 27, o. 3, "Sud broj 339/45, 13. jula 1945".

4 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 3, "S. Br. 87/45 od 5. juna 1945".

5 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 3, "S. Broj 87/45 dne 16-V-1945"

6 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 1, "Sud. br. 25/1945, Dana 26 svibnja 1945", str. 1.

7 Isto, str. 2.

8 Isto, str. 1.

9 Isto, str. 2.

10 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 1, "SUD. Broj: 3/1945, Dana 5. lipnja 1945", str. 1.

11 Isto, str. 2.

12 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 1, "Sud. br. 30/1945, Dana 1. lipnja 1945", str. 2.

13 Isto, str. 1-2.

održavali¹. Međutim, "obranu okrivljenog sud je odbacio kao neumjesnu", a potom je zaključio "daje okrivljeni kriv za sva djela" te da je "okrivljeni po svom karakteru pokvaren izrod koji je uvijek mislio samo na sebe; lice koje je uvijek bilo pristaša svakog odozgo diktiranog režima i priviknuto na koristi od služenja režimu"².

Istog dana osuden je i Jalušić Josip "na kaznu smrti strijeljanjem, gubitkom gradjanskih časti za uvijek te na konfiskaciji njegove imovine u korist N.O.F-onda"³, jer je "stupio u »Magvar Elet« partiju (...) primio od madjarskih vlasti dužnost odbornika za svoje selo (...) odlazio sa madjarskim žandarima po selu u svrhu rekvizicije (...) sudjelovao (...) u raciji na vojne bjegunce u svom selu"⁴. Ni u ovom slučaju "sud nije uvažio obranu okrivljenog a njegova krivnja dokazana je priznanjem", te je sud "stekao uvjerenje da je okrivljeni narodni izrod i otvoreni narodni neprijatelj koji za obećanu mu korist (...) prodaje sebe i svoje ime tuži druge i pomaže najvećem neprijatelju našega naroda"⁵.

Na jednostraničnoj presudi izrečenoj početkom srpnja 1941. g. *Vojni sud oblasti »Zagrebačke« J. A., Vijeće kod komande grada Varaždina* osудilo je Kristek Maksa (starog 64 godine) "na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak gradj. časti i konfiskaciju njegove imovine", jer je "u svojoj brijačnici denuncirao nekom »Gestapovcu« drugove (...) koji su (...) bili uhapšeni i na varaždinskoj policiji ispremlaćeni", te što se "upisao u šapsku organizaciju »Volks-grupu«, kao takav pohadjao sastanke"⁶.

U obrazloženju je okrivljeni opisan kao "bijedni, prljavi fašistički tip koji pod stare dane ulazi nepotrebno u fašističku organizaciju", a potom je zaključeno: "(...) isti taj prljavi starac kako je gmizio i ulagivao se šabaskim koljačima isto tako daje bijenu sliku i pred viječem. gdje govori plaču-

ći o svojoj nekrivnji", te "svojim utiskom uvjerio je vijeće daje počinio odanošču za Švabe sva gore navedena djela pa je zaslужio kaznu"⁷.

Sačuvane su još dvije presude koje je isti sastav sudskog vijeća donio istog dana i koje su na veoma sličan način koncipirane.

Jednom je presudom osuđen Gregor Josip "na kaznu smrti streljanjem trajan gubitak gradj. časti konfiskaciju njegove imovine", jer je "stupio u redarstvo u Zgb. i kao izvidnik (...) vršio kroz 15. dana stražu u Tuškancu ne propuštajući ljude bez propusnice, a zatim je primljen u kanclerijsku službu gdje je vršio pregled sa racije uhapšenih osoba"⁸.

Okrivljenik se branio kako je "stupio u redarstvo u borbi za kruh" te da je "pregledavajući spisak sumnjivih gledao samo na kriminalce a ne na političke sumnjivce", no sud je odlučio kako je njegova obrana "neumjesna, jer je poznato da su sve racije za N.D.H. bile političkog karaktera". Na kraju obrazloženja je zaključeno: "Ako se ima u vidu da je okr. sačinjavao prljavi i krvavi agentski ološ od kojeg je ne samo strepilo nego od kojeg je uglavnom stradao naš narod, onda je jasno da je vijeće donijelo gornju presudu koja jedino odgovara krivnji okrivljenog"⁹.

Drugom presudom, Knobloh Milan je osuđen "na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak gradj. časti i konfiskaciju njegove imovine", jer je "u svojstvu činovnika u uredu za manipulaciju opljačkanih predmeta (...) i sam opljačkao niz kuhijskog posudja i raznih drugih predmeta", te što je kasnije obavljao "dužnost cenzura na pošti u Varaždinu"¹⁰. Okrivljenik je priznao djela, a vijeće u obrazloženju dodatno navelo: "Ako se uzme u obzir da se družio samo s ljudima ust. duha (...) da mu je sin (...) služio u poznatom krvavom IV. Gorskem zdrugu (...) vidi se njegova vezanost za ust. režim pljačke i terora, pa

ga je zbog svega toga vijeće presudilo najstrože"¹¹.

Početkom srpnja 1945. g. osuđen je Abramović Valent ("koji u J.A. nema nikoga") "na kaznu prisilnog rada u trajanju od 5 godina i na gubitak gradj anških časti kroz 5 godina", jer je "kao bivši zaštitar (...) išao da pregleda municiju u Biškupcu", zatim, što je "kao činovnik Hidro-tehničkog odjela radio na geografskim sekcijama sve do sloma NDH" i što je "sudjelovao na dočeku vojskovođe Kavternika u Varaždinu"¹². Okrivljenik je priznao djela, te je "sud na temelju priznanja našao da je kriv, a inače stekao uvjerenje da je bio pobornik ustaštva i štititelj njihove propagande"¹³.

Posebno je znakovita presuda ("odлуka") kojom je - sredinom lipnja - vijeće vojnog suda "kod Varaždinske komande područja", u odsutnosti okrivljenika, odlučilo da se "I. okr. Pažur Mirko i II. okr. Pažur Gjura proglašuju narodnim neprijateljima i konfiscira cjelokupna njihova imovina u korist N.O. Fonda"¹⁴. Pažur Mirko je osuđen što je "razoružavao jug. (starojugoslavensku, op. a.) vojsku (...) nagovarao na zločine i paljenje sela", a njegova supruga Pažur Đura stope "provocirala i širila ustaške ideje (...) i davalu inicijative za zločine"¹⁵.

Međutim, u obrazloženju presude saznavaju se pravi razlozi procesuiranja supružnika Pažur. Naime, oni su "okrivljeni kao roditelji zloglasnog ustaškog satnika i logornika Rikarda Pažura", jer sud tvrdi kako je "jasno (n. a.) da su ga okrivljeni svojim savjetom i moralno potpomagali", a na temelju iste *logike* sud je nastavio zaključivanje: "Okrivljeni svojim potstrekavanjem dokazuju čvrstu činjenicu (n. a.) da su nepopravljivi i okorjeli fašisti koji su svojim *indirektnim a-li vjerojatno radom* (n. a.) učinili velike nepravde našem teško prepaćenom narodu"¹⁶.

(nastavlja se)

1 Isto, str. 3.

2 Isto, str. 3.

3 HDA, ZKRZ, k. 27, o. 1, Sud. br. 4/1945, Dana 1. lipnja 1945", str. 2.

4 Isto, str. 1.

5 Isto, str. 3.

6 HDA, ZKRZ, k. 29, o. 2, "Sud. br. 82/45, Dne 1. srpnja 1945".

7 Isto.

8 HDA, ZKRZ, k. 29, o. 2, "Sud. br. 90/45, dne 1. srpnja 1945", str. 1.

9 Isto, str. 2.

10 HDA, ZKRZ, k. 29, o. 2, "Sud. br. 141 /45, Dne 1. Srpnja 1945", str. 1.

11 Isto, str. 2.

12 HDA, ZKRZ, k. 29, o. 2, "SUD. BR. 166/45, dne 7. Srpnja 1945", str. 2.

13 Isto, str. 1.

14 Isto, str. 2.

15 HDA, ZKRZ, k. 29, o. 2, "Sud. br. 263/45, Dne 11. lipanj 1945", str. 1.

16 Isto, str. 1.

17 Isto, str. 2.

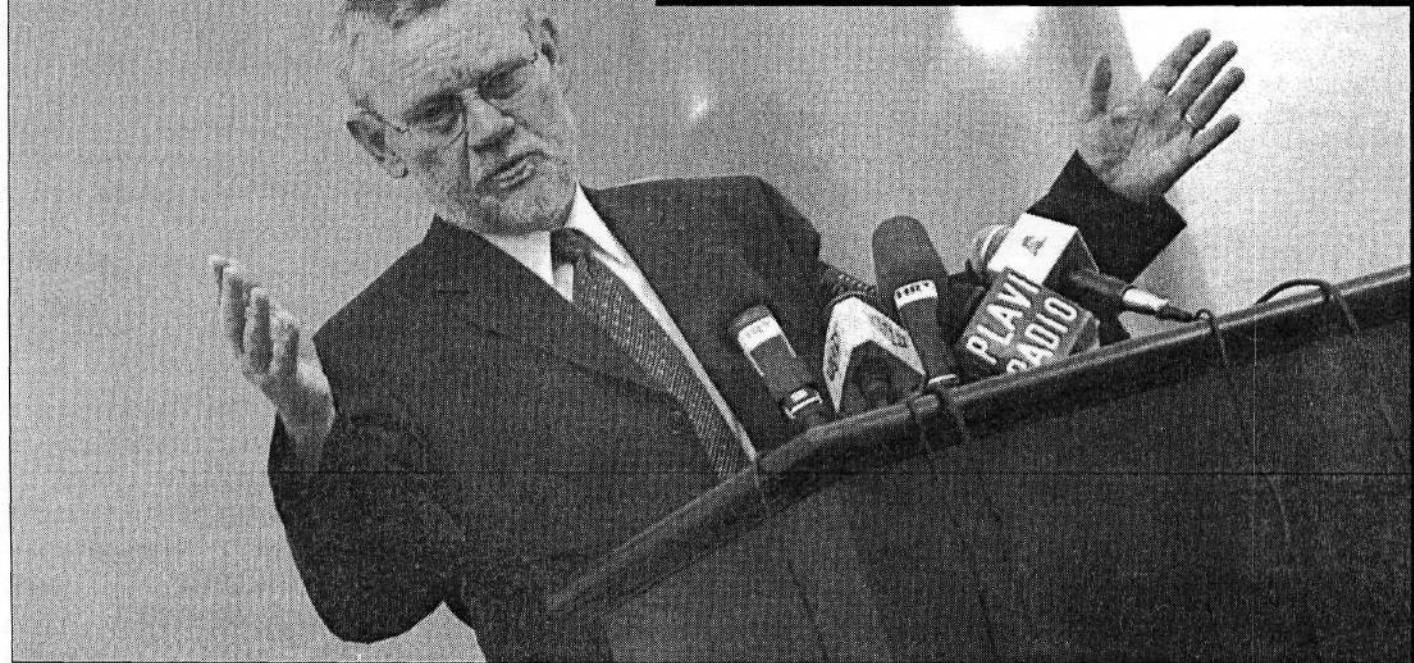
MATO CRKVENAC:
Udarit ćemo na povlaštene!
mirovine, od saborskih
zastupnika do političkih
zatvorenika!

PREDsjEDNIK VLADE I
MINISTAR FINANCIJA O
POLITIČKIM ZATVORENICIMA.

IVICA RAČAN:

Uvjeravam Vas da će ova Vlada učiniti sve u, u okviru realnih mogućnosti da ostvarite ukupna prava zajamčena zakonom. Već i radi toga što želimo vratiti povjerenje svih građana u pravnu državu.

(Politički zatvorenik br. 100/101)

VI. IZBORNI SABOR HDPZ-a

Mimo i dostoanstveno, kako i priliči bivšim hrvatskim robijašima, održali su svoj VI. redoviti izborni sabor. I danas, na ovoj skupštini građanske udruge pokazala se sva bijeda i jad današnje hrvatske političke zbilje. Hrvatski politički robijaši nisu tek tamo neka skupina istomišljenika koji brinu o nekim efemernim stvarima u dokolici svoje građanske udobnosti. To su ljudi koji su svoj život, svoju mladost i ideale, a mnogi i živote ugradili u temelje ove države. Odrobijali su milijune dana u

Piše:

Andrija VUČEMIL

ratsku Hrvatsku. Sabor je počeo pjevanjem himne *Lijepa naša* u izvedbi zbor Venec iz Dubrave, koji su prije toga odsplesali i odjevali splet narodnih plesova i pjesama. Sabor je otvorila dosadašnja predsjednica Kaja Pereković, koja je i predložila radno predsjedništvo u sastavu: Nada Miškulin, Jure Zovko, Blaž Bordić,

nije mogla odoljeti emocijama i sa suzama u očima izgovorila je posljednje riječi.

U raspravi koja je uslijedila najopsežnije i najznačajnije bilo je izvješće dosadašnjeg dopredsjednika i predsjednika Medunarodne udruge, Jure Knezovića, koji je vrlo utemeljeno izvjestio o stanju i ostvarivanju prava bivših političkih zatvorenika u odnosu na prava drugih po posebnim zakonima. Ovo izvješće može poslužiti kao program rada novoizabrano čelninstvu Udruge, a donosimo ga u cjelini kao dio ovog izvješća. U daljnjoj raspravi sudjelovalo je veći broj sudionika, a naročito dojmljiv bio je pozdrav predstavnice Medunarodne udruge, gde Vande Briediene, iz Litve.

Novo vodstvo HDPZ-a

Predstavnici podružnica iz BiH izrazili su svoju zahvalnost dosadašnjoj predsjednici darivanjem umjetničke slike ak. slikara Marina Topića "Kraljica Katarina Košača". Nakon iscrpne rasprave predloženi su zaključci koje je u ime Odbora za pripremu Sabora pročitao Andrija Vučemil, a koji su jednoglasno usvojeni. I njih objavljujemo u sklopu ovoga izvješća.

Nakon usvajanja zaključaka, VI. sabor HDPZ-a izabrao je novo rukovodstvo koje će u narednom četverogodišnjem mandatu, uz aktualne predsjednike iz 22 podružnice, voditi Društvo. Za predsjednika izabran je Jure Knezović (1942.), za dopredsjednike: Vencel Lasić (1932.), Slavko Meštrović (1948.) i Alfred Obranić (1940.). Za članove Vijeća izabrani su: Kaja Pereković (1922.), Ljubomir Gotovac (1931.), Franjo Ivić (1946.), Tomislav Jonjić (1965.), Andrija Vučemil (1939.), a za članove Nadzornog odbora izabrani su: Toma Burić (1944.), Marko Grubišić (1958.), Jozo Matić (1935.), Dragica Pelikan (1924.) i Tadija Zubak (1929.). Svi su navedeni kandidati izabrani jednoglasno, bez glasa protiv ili suzdržanog glasa.

6. REDOVNI SABOR HDPZ PROTIV ZABORAVA, ZA DEMOKRATSU HRVATSKU!

kazamatima i na radilištima bivših država, da bi ih današnja postkomunistička politička elita ignorirala. Vjerljivo ih je bilo strah doći i čuti istinu i pogledati se u zrcalu. Neka im bude na časti i savjesti.

Ignorantski odnos vlasti

Svi su bili pozvani, od predsjednika države, premijera, predsjednika Sabora, do stranačkih čelnika pozicije i opozicije. Izostali su svi i to izostajanje i ignoriranje ovog skupa više govorili o njima, nego o onima koje ignoriraju. Nas se ne trebaju plašiti, poručuju robijaši, mi se ne bojimo istine i borit ćemo se za demokratsku Hrvatsku i za svoja, na zakonu utemeljena prava svim demokratskim sredstvima.

Sudionici Sabora, predstavnici 22 podružnice iz Hrvatske i BiH rekli su svoje pod gesmom *Protiv zaborava - za demok-*

Franjo Ivić, a za predsjednika Slavka Meštrovića, što su sabornici s oduševljenjem i aplauzom prihvatali.

Predsjedavajući, prof. Meštrović, predložio je usvajanje Poslovnika o radu Sabora i promjene nekih članaka Statuta koje je obrazložio pravnik, Slavko Radičević, kako bi Sabor mogao pravovaljano raditi što su sudionici Sabora jednoglasno prihvatali.

Izvješće o radu HDPZ-a i problemima s kojima se sučeljavala udruga tijekom njezina tri mandata podnijela je vrlo iscrpno dosadašnja predsjednica Kaja Pereković. Izvješće objavljujemo u sklopu ovog izvješća. O finansijskom poslovanju i stanju Središnjice i podružnica izvješće je podnijela dosadašnja predsjednica Nadzornog odbora Andelka Franičević, koja na kraju

KAJA PEREKOVIC: IZVJEŠĆE O ŠESTOGODIŠNJEM RADU

(Kronološki tijek događanja
od 18.11.1995. do 15.09.2001.)

Dragi politički zatvorenici, dragi delegati naših podružnica, uvaženi gosti, predstavnici vlasti, udrug, poštovana predstavnice Međunarodne asocijacije i prijateljskih političkih organizacija. Hvala vam na odazivu za ovaj, 6. Sabor HDPZ. Svima hvala što ste se odazvali. Ovaj Sabor, kako vidite, ima radni karakter. Zbog toga smatram svojom obvezom položiti račun vama, dragi naši politički zatvorenici, o proteklom šestogodišnjem razdoblju u kome sam, po vašoj volji, bila na čelu ove časne organizacije istinskih hrvatskih političkih zatvorenika.

Da mi nije bilo lako, svjedoci ste i sami jer nikad nisam krila, kroz kakve se

nevolje morao povlačiti HDPZ. Upornim radom i složnom podrškom Vijeća u sva tri izbora, od tamo daleke 1995. do danas, sve smo teške zadatke zajednički nosili i rješavali. Stoga i posebna hvala članovima Vijeća, Izvršnoga i Nadzornog odbora. Bez njihove pomoći, sama, uza svu odlučnost i dobру volju, ne bih mogla sve ovo provesti.

Ja sam izabrana uvjerljivom većinom prisutnih delegata 18. studenoga 1995. na 3. Saboru za predsjednicu HDPZ. Iza toga sam izabrana i na 4., a i na 5. Saboru. Naravno, vaše povjerenje nije bilo bez razloga. Upinjala sam opravdati ga, pa zbog podpunijeg uvida podastirem vam u glav-

nim crtama svoj rad u tom šestogodišnjem razdoblju.

Suradnja s Međunarodnom asocijacijom

Od prvog početka našeg rada čvrsta je povezanost s Međunarodnom asocijacijom političkih zatvorenika i žrtava komunizma. Zbog toga je već 19. studenog 1995., kao Zagrebačka izjava upućen apel u svijet koji podpisuju do tada izabrani predsjednici: Constantin Ticus Dumitrescu (Rumunjska), Đuro Perica (Hrvatska) i Dr. Tibor Kovacs (Madžarska). Tom je prigodom dogovoreno da se 5. Kongres održi između 1. i 25. lipnja 1996. u Opati-

ji. Od 50. broja *Zatvorenika* počinje vaša predsjednica pisati svoje kolumnne o tekućim zbivanjima. U tom broju je opisan i prvi susret s Predsjednikom Dr. Franjom Tuđmanom, prigodom njegova razgovora za naš list. Moram pripomenuti da smo tom prilikom Predsjedniku darovali više brojeva *Zatvorenika*, ali i nekoliko izdanja knjiga HDPZ s tematikom stradanja u logorima. Predsjednik nas je zadržao na jednu. S radošću velim da mi je dao počasno mjesto sebi s desne strane kod stola. Smatram da je ovo uvjerljiv znak pažnje, ne meni kao Kaji, već HDPZ-u!

Dne 29. svibnja 1996. u službeni posjet primio je predsjednik Hrvatskoga državnog sabora, akademik Vlatko Pavletić, gospodu Juru Knezoviću i Andriju Vučemilu, na čelu s predsjednicom Društva, Kajom Pereković. Svrha ovog posjeta bila je zamolba da Sabor što hitnije razmotri i doneće dopunu Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, zbog što hitnije realizacije naših prava.

Od 7. do 10. lipnja 1996. u Opatiji je odražan 5. kongres Međunarodne udruge bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma. Sudionici Kongresa bili su pred-

stavnici Albanije, Češke, Slovačke, Slovenije, Bugarske, Madžarske, Ukrajine, Njemačke, Ruminjske i Hrvatske. U ime pokrovitelja kongresa, Dr. Franje Tuđmana, Kongres pozdravlja Dr. Andelko Mijatović, a u ime Vlade Dr. Ljerka Mintas-Hodak, dok je u ime Ministarstva financa nazočio naš član, Mijo Jukić. S ovoga Kongresa poslan je brzjav zahvale i poštovanja Predsjedniku RH, Dr. Franji Tuđmanu. S Kongresa je upućena Deklaracija, kojom se zahtijeva osuda komunizma kao zločinačke ideologije. Ovu Deklaraciju podpisuju predstavnici svih izaslanstava.

Spomen-ploče na mjestima stradanja

Naš aktivni rad potvrđuje se i podizanjem spomen ploče u Staroj Gradiški, gdje se okupilo više tisuća političkih zatvorenika. Spomen ploču na zgradi najtežih samica odkrili su Filip Mađar (19 godina robije) i Blaž Bordić (15 godina). U ime Predsjednika Republike Hrvatske skup je pozdravio Dr. Andelko Mijatović, također robitaš ovog logora. I s ovog skupa upućeni su pozdravni brzjavci Predsjedniku Republike i drugim visokim državnim dužnosnicima.

Dne 12. listopada u Slavonskoj Požegi - ženskom logoru, podigli smo spomenik ženi logorašici. Okupilo se nekoliko tisuća bivših robitašica. Uz mnogobrojne političke zatvorenike i obitelji. Dovoljno je proći kroz nekadašnji zatvor, koji je sad uređen gotovo kao hotel, da se zapazi razlika iz onog našeg vremena. U sadašnjem Kaznenom zavodu ima tek nešto oko 50-tak osuđenica za kriminal, svaka osuđenica ima svoj krevet, imaju uređene WC-e i kupaonice, čajnu kuhinju, a svaki odjel televizor i zajedničku knjižnicu. Čak imaju u knjižnici i glasovir za svoju upotrebu. Zatvorenice mogu svakog tjedna primati posjete, a svaki treći tjedan, već prema vladanju i težini kazne, mogu na vikend-dopust. A kako smo mi proživiljavale Požegu, svjedočile su mnoge.

Skup je također pozdravili Predsjednikova izaslanica, Dr. Ljerka Mintas-Hodak, i sama politička zatvorenica u vrijeme Hrvatskog proljeća, otac koje je bio dugogodišnji robitaš u Staroj Gradiški. Popravni je zavod upriličio objed za uzvanike, a HDPZ Podružnica Požega, odnosno njezin predsjednik, vlč. Josip Devčić, organizirao je obilan objed za sve nazočne

u restoranu Zvečovo. U toku same svečanosti gradonačelnik grada Požege proglašio je počasnom građankom Kaju Pereković, vašu predsjednicu. Nu, ja smatram da je ovo čin priznanja svim ženama koje su patile i robijale za Hrvatsku. Ključeve Grada i Povelju primila sam na dan sv. Terezije Avilske, kako piše, ljeta Gospodnjeg 1996.

U listopadu (11. listopada) Predsjednik Tuđman primio je u službenu audijenciju brojno izaslanstvo HDPZ-a i zadržao se u dugom razgovoru o našim problemima. Predsjednik je bio naš prijatelj, jer je i sam bio politički zatvorenik. Imao je puno razumijevanja za naše teškoće i uvijek je zdušno podupirao naše prijedloge.

U Velikoj Pisanici je 16. studenog odkriveno spomen-obilježje na mjestu logora. Prisutan je bio pokrovitelj, akademik Vlatko Pavletić u ime Hrvatskoga državnog sabora, i sam politički zatvorenik. Svečanost je bila dojmljiva. Mnoga su lica orošena suzom, jer su ovde provedeni teški i gorki dani. Grad Bjelovar je materijalno pomogao da svi prisutni dobiju topli obrok. Predsjednik Sabora i mnogi uzva-

nici ostali su s nama na objedu u dobrom raspoloženju.

Novo ustrojstvo HDPZ-a

Kako je HDPZ Udruga kojoj pripada više od 8.000 članova, potrebno je kvalitetno ustrojstvo. Zbog toga je na temelju Statuta, HDPZ na sjednici od 18. siječnja 1997. donio Odluku o ustrojstvu Hrvatskog društva političkih zatvorenika, kao i Odluku o članstvu u HDPZ. Ove dvije odluke su okosnice mog rada, kao i prava svakog pojedinca. Kako mi nismo pasivni građani jedne udruge, nego svjesni ljudi koji su robijali za svoju Domovinu, imajući u vidu aktualna zbivanja, 24. svibnja 1997. šaljemo otvoreno pismo podrške u Ured Predsjednika RH, Hrvatskoj izvještajnoj agenciji (HINI), svim političkim dnevnicima u Hrvatskoj, kao i na sva veleposlanstva akreditirana u Hrvatskoj. Ovo pismo je znak ogorčenja što su svjetski moćnici 23. svibnja predali Predsjedniku RH prosvjednu notu u kojoj se tvrdi daje u Republici Hrvatskoj na djelu organizirani zločin, a da Hrvatska vlada nije u stanju jamčiti sigurnost. Dne 18. lipnja velepos-

lanik SAD, Peter W. Galbright, uljedno je reagirao.

Izaslanstvo HDPZ-a, Jure Knezović ija, bili smo na 6. Međunarodnom kongresu u Brnu 13. i 14. lipnja. Ovaj je Kongres značajan po Rezolucijama, ukida se trijumvirat - odlučuje se za jednog predsjednika i dva dopredsjednika. Drugo, značajno je što jednu zemlju može zastupati samo jedna, krovna organizacija iz svake zemlje, što ne znači da unutar neke države ima i više istovjetnih udruga. Prima se ona koja se pravljavi. Osim toga, žustra se polemika vodila o Statutu ove Međunarodne udruge. Unatoč svim tvrdnjama, Statuta nije bilo, niti je bilo gdje potvrđen. Određeno je da se sljedeći kongres održi u Berlinu.

Podmetanja "žrtava komunizma"

Kako je ova, 1997., turbulentna za HDPZ, jer su neki, podupirani od Đure Perice, uprili sve snage da razbiju Društvo ili ponovno nametnu svoju vlast, morali smo se suprotstaviti njihovim nakanama. Zbog silnih laži kojima su optuživali neke od nas, morali smo i mi javno reagirati. Što

smo sve poduzimali, znate i sami, jer su do svakoga pojedinog člana stigli upitnici. Tražili smo izjašnjenje. Prema pristiglim odgovorima, tek 0,81% članova bilo je za sazivanje izvanrednog sabora. Nu, lažne optužbe ne prestaju. U međuvremenu smo pripremali 4. redoviti Sabor, koji je održan 15. studenog 1997. Izbornici i članovi HDPZ ponovno izabiru za predsjednicu Kaju Pereković, a kao dopredsjednici su izabrani Ivan Brizić, Jure Knezović i Alfred Obranić. Sabor je donio zaključke, koji jasno određuju pravac djelovanja za budućnost.

Budući da Hrvatski državni sabor još nije odlučiva o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koje su još u srpnju 1996. upućene Vladu, klipove su podmetali i neki bivši zatvorenici. Pericaje nastojao na sabor skoj raspravi spriječiti prihvatanje *Zakona*, o čemu smo izjy ešćivali u *Zatvoreniku*. Tko čini HDPZ-žrtava komunizma, vidjelo se na njihovoj sjednici održanoj 28. veljače 1998. U vrlo šaroliku društvu ističe se "politički zatvorenik" Josip Boljkovac, uz neke ugledne političare koji su nazočili i sjedili u prvim redovima. Pred-

stavljeni su njihovi dužnostnici - predsjednik je Marko Dizdar, a tajnik Damir Prebeg. Mnogi kojima su podijelili dužnosti nisu bili ni prisutni, pa je upitno jesu li uopće u njihovu društvu ili su ih, bez privole, sebi pripisali.

Da smo bili vrlo otvoreni braniti naš stav i potrebe, vidjelo se kad sam govorila kao gost na 4. općem saboru Hrvatske demokratske zajednice, održanom 21.-22. veljače 1998. Sabornici su me vrlo pozorno slušali i na kraju dugim aplauzom prihvatali moje izlaganje.

Na prvoj sjednici 4. Sabora koja je održana 4. travnja 1998. prihvaćenaje deklaracija, upućena članstvu i javnosti. U devet točaka zauzimamo svoj politički stav o trenutnim zbivanjima i pritiscima *izvana* na vodeće ljudi i institucije u Hrvatskoj. Odlukom Vijeća određeno je da HDPZ ima svoje patronе. Zato je 30. travnja odabran kao dan naših uzora, a to su dva odlučna muža - ban Petar Zrinski i grof Fran Krsto Frankopan koji su osuđeni i smaknuti 30. travnja 1671. Prva proslava je održana u Čakovcu, s velikim skupom naših članova i uz prisustvo izaslanika iz Slovačke i Madžarske. Ovu svečanost

vrlo dobro je organizirala čakovečka podružnica na čelu sa predsjednikom Serecom i tajnikom Moharićem.

Sedmi, međunarodni kongres održan je u Berlinu, 16. lipnja. Na Kongresu je bilo 16 izaslanstava iz država od Baltika do Sredozemlja. Hrvatsku sam predstavljala ja i dopredsjednik Jure Knezović. Uz nezнатne je izmjene, unatoč nekim žestokim otporima, prihvaćen naš prijedlog Statuta Time je dokinuta dosadašnja praksa, da Međunarodna udruga ima 3 predsjednika, te je tajnim glasovanjem između pet kandidata izabran Bela Krasznai iz Madžarske za predsjednika, a Jure Knezović za dopredsjednika. Od tog vremena raste utjecaj HDPZ u Asocijaciji, jer se već i do tada dokazao gosp. Knezović svojom upornošću kao tajnik. Na berlinskom je kongresu dobio visoko priznanje za kvalitetnom radu i brizi za sve članice Asocijacije.

Gotovo usporedno s kongresom IA, u Zagrebu je upriličen I. žrtvoslovni kongres od 19.-21. lipnja. Moj referat "Žene - žrtve progona - robišice", pročitala je Zorka Zane, a referat je objavljen u prvom zborniku "Hrvatski žrtvoslov".

Zboga ranijega zapaženog rada, IAje poslove tajništva povjerila Juri Knezoviću. Radi toga je 9. i 10. studenog 1998. održana sjednica predsjedništva na kojoj je objavljena Zagrebačka rezolucija, upućena međunarodnim institucijama za zaštitu ljudska prava i vladama država članica Međunarodne asocijacije.

Napokon izmjena Zakona

Izmjene i dopune Zakona usvojene su 18. prosinca 1998., a pet dana kasnije Zakon je i proglašen. Time je trogodišnje uporno nastojanje predsjednice i Vijeća konačno urodilo plodom. Koliko je puno učinjeno tijekom proteklih šest godina, može se vidjeti i iz *Bibliografije Političkog zatvorenika*, koju je požrtvovno i uz simboličnu naknadu izradila Zorka Zane, kojoj i ovom prilikom izričem posebnu zahvalnost!

Druga sjednica predsjedništva Internacionalne asocijacije održana je 17.-19. lipnja 1999. u Brnu (Češka). Na toj je sjednici, uz razmatranje mnogih problema koji opterećuju Asocijaciju, priopćeno kako je Zagrebačku rezoluciju razmatralo Vijeće Visokog komesarjata za ljudska prava pri-

Ujedinjenim narodima na svojoj 55. sjednici. Rezolucija traži da se dolično vrednuju žrtve komunizma. Rad predsjedništva i tajništva koje vodi Jure Knezović pozitivno je vrednovan.

Peti sabor HDPZ-a održanje u Zagrebu 24. listopada 1999. Tada je po treći put povjerenje kao predsjednica dobila Kaja Pereković. Saboru su nazočili mnogi uglednici iz Međunarodne asocijacije političkih zatvorenika - Ivan Stanchev i Taško Taskov, a u ime žena Bugarske Biserka Veleva, ing Jiri Blatny i dr. Stanislav Drobny iz Češke, Mart Niklus iz Estonije, prof. Vanda Briediene i Balys Gayauskas iz Litve, Jozef Bayi i Istvan Levar iz Mađarske, Roland Bude, Gerhard Finn, Sybille Ploog, Gunther Rudolph iz Njemačke, Jan Kovačovský i dr. Julius Porubsky iz Slovačke, Anton Šemrl iz Slovenije, Tamara Paholoch i Yevgenij Pronyuk iz Ukrajine.

Knezović - predsjednik Internacionalne asocijacije

Saborje protekao u izuzetno konstruktivnoj atmosferi. Bilo je otvorenih disku-

sija o prilikama u HDPZ, s obzirom na neprestana podmetanja sa strane suparničke udruge. Naši gosti su posebno zadovoljni velikim sudjelovanjem izaslanika u diskusiji i pročešljavanju tekuće problematike. Zadovoljstvo nam je što smo odmah iza našeg Sabora organizirali 8. Međunarodni kongres Internacionalne asocijacije u Dubrovniku (25.-28. listopada 1999.). Svi prisutni strani gosti na našem Kongresu, izaslanici su i 8. kongresa Internacionalne asocijacije. Sve pripreme obavila je dubrovačka podružnica, na čelu s predsjednikom, dr. Augustinom Franićem, i tajnicom Božanom Filičić. Kongres se održavao u Međunarodnom središtu hrvatskih sveučilišta. Izravno u Dubrovnik došle su delegacije iz Poljske i Albanije.

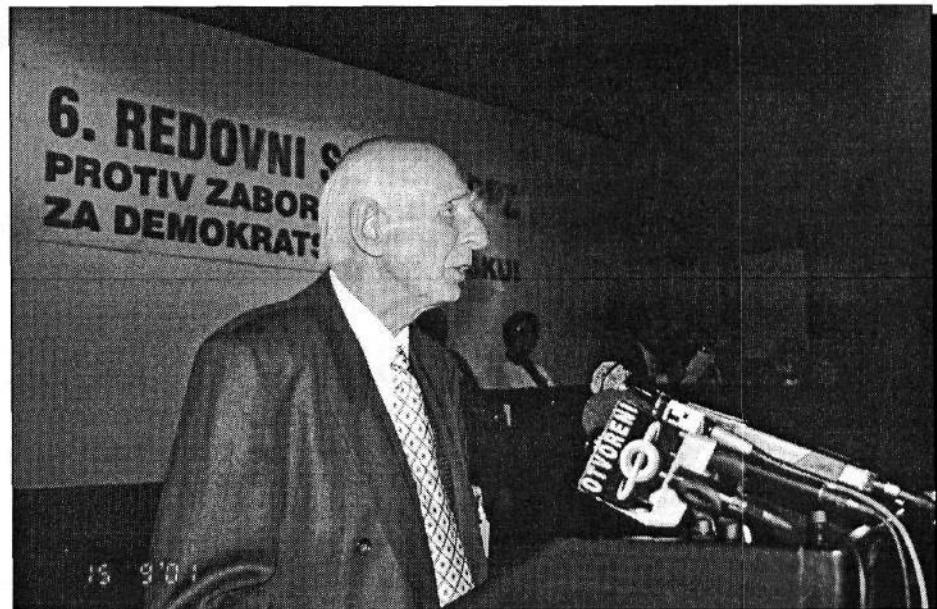
Sudionici Kongresa i gosti posjetili su i otočić Daksu, strašno gubilište iz 1944., gdje su partizani ulaskom u grad ubili velik broj uglednih građana. Naši su prijatelji, a pogotovo njemački državni odvjetnik, zburnjeni da za ovaj zločin niti sada, nakon pada komunizma, nitko nije odgovarao.

Na Kongresu je donesena rezolucija, koja je upućena javnosti i mjerodavnima. Voljom većine izaslanika, uz samo dva glasa protiv, za predsjednika je izabran Hrvat, Jure Knezović, dosadašnji dopredsjednik, postavši tako prvim predsjednikom jedne međunarodne udruge. U Odbor su ušli Jiri Blatny (Češka), Ronald Bude (Njemačka), Constantin Ticu Dumitrescu (Rumunjska), Bialys Gayauskas (Litva) i Jure Knezović (Hrvatska). Usvojeni su i drugi kongresni dokumenti. Tako je upućen prosvjed Ruskoj federaciji zbog nasilnog kršenja ljudskih prava u Čečeniji, kao i zaključak da se što prije udruga registrira. Prihvata se da sjedište bude u Berlinu.

U početku studenog vidjeli smo da je zdravlje prvog Predsjednika Republike Hrvatske jako narušeno. Kad nas je naš brat po robiji, i veliki zagovornik naših potreba, napustio, HDPZ je dao dostojne izraze sućuti i u velikom broju odpratio ga u mir, u njedra ove hrvatske grude, koju je volio i za koju se iskreno žrtvovao. Na sprovod su došli organizirano članovi iz naših podružnica. Zebnja se uvukla u naša srca, a s njom i upit - kako dalje? Znali smo da gubimo prijatelja, jer je on uvijek suosećao s nama i uvijek je podupirao naše pravedne zahtjeve. Nažalost, nešto bolest, ali i bahatost onih koji su ih trebali provesti, priječila je provedbu Predsjednikovih naloga. To se ponajviše osjetilo u otezanju donošenja Zakona o mirovinama, dodjeli zgrade za Dom političkih zatvorenika, kao i u dodjeli odličja. Sam Predsjednik je potaknuo da predložimo zasluzne političke ljude, pa će ih odlikovati, to je sprječeno otezanjem, jer su neki moćnici u Komisiji za odlikovanja bili protivni njegovoj volji.

Nasilnim oduzimanjem naših prostorija na Krešimirovom trgu br. 3 oduzeta je i sva naša imovina, pismohrana, svi uvezani brojevi *Političkog zatvorenika*, kao i preostali po brojevima i godištima, sve knjige u vlasništvu HDPZ, kao i pojedinačna izdanja naših članova, koja su bila u komisiskoj prodaji. Nažalost, ostale su ispisane zahvalnice, plakete i medalje za članove zagrebačke podružnice, kao i za neke naše prijatelje i dobročinitelje. Ostao je znatan broj naših znački i privjesaka. Sve je to na lupeški način prigrabila udruga - HDPZ-ž.k.. Još uvijek sudski postupak

nije okončan. Mi zahtijevamo povrat imovine. A kad će se to ostvariti? Treba čekati. Zbog toga molim članove zagrebačke podružnice, da mene ili Juru ne okrivljuju. Zahvalnice bi trebalo dobiti više od 137 članova na prijedlog Upravnog odbora podružnice.

Restriktivna politika nove vlade

Od 21.-23. listopada 2000. godine održan je u Budimpešti IX. kongres Internacionale asocijacije. Nazočio je Jure Knezović, kao predsjednik, a ja kao izaslanica iz Hrvatske. Na Kongresu sam imala opširno izvješće o našem radu. S Kongresa upućena je rezolucija Vladi Albanije i Hrvatske, uz pripomenu da još samo one svojim političkim zatvorenicima nisu nadoknadile materijalnu štetu za stradanja pod

komunističkim sustavom. Preporučuje se da se to što prije učini. Ali, kako vidite, ova Vlada umjesto da ispunjava već prihvaćeno, oduzima nam dio mirovine, jednostano odlučene obročne isplate oteže, ukida već usvojene saborske zaključke i odredbe. HDPZ-u je onemogućeno praćenje redoslijeda isplate, iako je ministar Crkvenac potvrdio Naputak i dao obećanje da će u ovoj godini biti isplaćeno 38 i nešto milijuna kuna, što je javno zapisano u Narodnim novinama, a svjedoci smo da u cijelosti nije isplaćena druga četvrtina niti 1926. A što je sa ostalima? Ne znamo.

Kako vidite, puno je toga učinjeno u ovih šest godina. Dotakla sam samo ono najhitnije. Opširnija izvješća mogli ste pratiti u našem mjesecačniku. I sami znate da smo redovito, svake godine, na Majčin

dan u svibnju išli u velikom broju u Bleiburg, Tezno, Macelj i Jazovku. Neke udaljene podružnice, ako nisu išle, tih dana su obišle stratišta i jame na svom području, što smo uvjek s radošću pratili. Redovito smo odlazili bar na izborne ili godišnje skupštine po svim podružnicama. To je bila prilika da se susretнемo s našim članovima, čujemo njihove potrebe i pomognemo gdje treba.

Naš mjesčenik *Politički zatvorenik* je druga jaka karika. Nastojali smo preko njega dati cijelovite obavijesti o radu, te objavljivati svjedočenja o stradanjima pojedinaca i skupina, koji su žrtve nasilnoga jugoslavenskog komunizma u ovim našim prostorima. Posebna je zasluga naših marnih glavnih urednika, Andrije Vučemila (1995.-1996.), što list ima novo lice i bogatiji sadržaj. Vučemil se povlači radi dru-

institucija, no nažalost, samo se jedan župni ured predplatio, a to su oo. kapucini iz zagrebačke Dubrave. Osim toga, od broja 109 odkazuje predplatu i vraća dostavljene primjerke tog broja Hrvatski državni sabor uz usmeno, ali i pismeno obrazloženje da Sabor mora štedjeti. Zar nije čudno da baš za naš list ne mogu mjesечно izdvojiti oko 3.000,00 kuna? Osobno mislim da bi pri toj odluci mogao imati utjecaj Slavko Linić, koji je upravo u to vrijeme javno izrekao da ne će "podupirati udruge koje šire mržnju". Njemu, koji potječe iz onoga drugog, crvenoga gnijezda, i ne može se sviđati naš državotvorni smjer.

Osobne uvrede kao sredstvo borbe protiv HDPZ-a

I na kraju, moram reći nešto što me je osobno pogodilo. Svi znate kakve smo

vlasti "poslušnicima" dodijeljen 9.421 stan. Nu, lažci na vrhunci ističu: "... a stambenu je situaciju rješila i predsjednica HDPZ Kaja Pereković. Ona je dobila stan na Pantovčaku (29 m²)!"

Nikakav stan nisam dobila jer imam skromnu kuću u Dubravi. Kako onda ne vjerovati dobronamjernim prijateljima iz društva Hrvatskih žrtava, kad mi iz daleke Australije pišu još 20. svibnja 1998.: "Štovana g-dice Pereković, prije par godina poslali smo pismo na društvo HDPZ-a sa opomenom da su se projugoslavenski udolini špijuni uvukli u društvo HDPZ-a. Pročitavši izjavu Marka Dizdara u udbaškim novinama Hrvatski vjesnik, odlučio sam javiti se, te Vam skrenuti pažnju i pripremiti Vas i sve one koji slijede Vaš rad, što stoji pred vama. Stoga Vas želim opomenuti, da će se propaganda protiv Vas zaoštiti, kroz propagandu će Vas pred javnošću oblatiti, pa čak i iznijeti dobro falsificirane dokaze. To njima nije teško, pošto su mnogi na ključnim mjestima u samoj Hrvatskoj. Poslat će Vam njihove dobro istrenirane špijune, koji će doći u koži janjeta. Doživjet ćete da će Vam dojčerašnji prijatelji okrenuti leđa, jer će propaganda protiv Vas biti uvjerljiva. Budite vrlo oprezni... Način izjave Marka Dizdara tipičan je način nastupanja jugoslavenskih špijuna."

Moralu sam Vam ovo reći, jer zaista nije lako primiti nepravedne optužbe i laži. I na kraju, dužna sam zahvaliti dopredsjednicima, svim članovima Vijeća, Izvršnog i Nadzornog odbora kao i administrativnom osoblju, s kojima sam surađivala. Bez te harmonije uspjeh bi izostao, a sama, bez njihove pomoći, ne bih postigla sav ovaj uspjeh. Zahvaljujem suradnicima i urednicima Političkog zatvorenika, kao i tvrtki koja ga tiska i distribuira, što je list izlazio na vrijeme. Posebno zahvaljujem hrvatskoj tvrtki INA Naftaplinšto su omogućili da ovdje, u njihovoј dvorani, održimo sva tri naša Sabora. Zahvaljujem elektronskim i novinskim medijima koji su pratili naš rad i o tome izvještavali širu javnost.

gih obveza u Rijeci, a Vijeće na svojoj 8. sjednici 1996. uređivanje lista povjerava sinu političkih zatvorenika Darinke i Dinka Jonjića - Tomislavu. On predano i osmišljeno uređuje list. U to vrijeme naklada se penje na 3.500 - 4.000 komada, a tematika lista dobiva najviše ocjene i priznanja i to ne samo od bivših političkih zatvorenika! Nažalost, to i dalje ostaje list samo političkih zatvorenika, jer nismo uspjeli da dođe u ruke i drugih građana.

Poduzeće "Tisak", preko kojeg smo pokušavali plasirati list, nije nam bilo naklonjeno. Imali smo velike gubitke, pa smo se ograničili samo na predplatnike. Pokušali smo preko župnih ureda i nekih javnih

neprilike imali od one druge udruge, koja se naziva žrtvom komunizma. Puno je toga znano i napisano. Ali, svjedoci ste ordinarnih laži koje šire. Zbog toga je kruna njihovog bijesa izbila na HTV emisiji "Pravo i pravda". Čuli ste, da su me optužili da sam pokrala ni manje ni više nego 50 milijuna DEM od novca, koji je bio namijenjenza isplatu naknada. Kad je to palo u vodu, onda optužuju da te novce nije, duduše, dala ili, bolje reći, omogućila pljačku Vlada, već Međunarodna udruga. To piše *Večernji list*. Dalje, ovih dana, 14. kolovoza, *Nacional* upozorava svoje čitatelje o najvećoj stambenoj aferi u Zagrebu, navodeći kako je za vrijeme bivše

FINANCIJSKO IZVJEŠĆE ZA PRVO POLUGODIŠTE 2001.

S obzirom na to, da su ranija godišnja finansijska izvješća objavljivana u Političkom zatvoreniku, sudionicima Šestog sabora predložen je sljedeći

RAČUN PRIHODA I RASHODA

za razdoblje od 1. siječnja do 30. lipnja 2001.

Red. Broj	Račun (skupina računa)	Naziv pozicije	A Fond redovite djelatnosti		Ukupno
0	1	2	3		4
1.		A) PRIHODI (2. Do 7.)	434.729,28		434.729,28
2.		1. Prihodi iz proračuna	155.694,30		155.694,30
3.	300 osim transfera	2. Prihodi od doprinosa			
4.	301 osim transfera	3. Prihodi od članarina i naknada	2.088,75		2.088,75
5.	302	4. Prihodi od transfera			
6.	300 dio, 301 dio	5. Prihodi od djelatnosti			
7.	304, 31	6. Ostali prihodi	276.946,23		276.946,23
	305, 32, 33				
8.		B) RASHODI (9+14+17+18+19+20)	503.952,59		503.952,59
9.		1. Materijalni rashodi (10+11+12+13)	280.731,68		280.731,68
10.		1.1. Materijal	8.896,70		8.896,70
11.	40 osim 401	1.2. Energija	1.163,69		1.163,69
12.	401	1.3. Usluge	270.671,29		270.671,29
13.	41	1.4. Ostali troškovi			
14.	43	2. Troškovi za zaposlene (15+16)	20.181,07		20.181,07
15.		2.1. Plaće i naknade	20.181,07		20.181,07
16.	42 osim 429	2.2. Ostali troškovi			
17.	429	3. Nematerijalni troškovi	138.126,81		138.126,81
18.	46 osim 468	4. Transferi	36.957,27		36.957,27
19.	468	5. Rashodi za investicije	xxxxxxxxxxxxxx		
20.	472	6. Ostali rashodi	27.955,76		27.955,76
21.	47 osim 472, 48	C) VIŠAK (MANJAK) PRIHODA (1 manje 8) ili (8 manje 1)	-69.223,31		-69.223,31
22.		Prosječan broj zaposlenih na osnovi stanja krajem tromjesečja (puni broj)		1	1
23.		Prosječan broj zaposlenih na osnovi sati rada (puni broj)			

HRVATSKI POLITIČKI ZATVORENICI OSJEĆAJU SE POTEZIMA HRVATSKE VLADE DISKRIMINIRANI

Hrvatska vlada zaboravlja da su politički uznici u komunističkoj i monarhofsističkoj Jugoslaviji bili žrtve nenarodnog režima i osuđivani na: kaznu strogog zatvora, kaznu prisilnog rada, konfiskaciju cjelokupne imovine i lišavanje građanskih prava nakon izlaska iz zatvora.

Kad je komunistička Jugoslavija, pod prisilom UN i Konvencije o ljudskim pravima po kojoj je prisilni rad zabranjen, prestala u presudama navoditi prisilni rad kao sankciju, u praksi ga nikad nije ukinula. Mi smo bili robovi od početka do kraja, izloženi najbestijalnijem izrabljivanju koje ovi prostori poznaju. Mi smo morali raditi po ledu, po snijegu, po kiši i po žegi bez bilo kakve zaštite. Mi smo radili ceste, meliorizirali polja (Lonjsko i dr.) gradili tunele, hidrocentrale, hotele, kopali u rudnicima od Raše pa na istok, izgrađivali javne objekte, a najveći je Novi Beograd na hrvatskom Zemunu i mnoge tajne objekte iz kojih se, radi suluđe tajnosti, mnogi naši supatnici nikad nisu vratili.

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

Milicija i UDB-a zaslužili su beneficirani staž???

Na Autocesti bratstva i jedinstva, Jadranskoj magistrali, pruzi Brčko-Banovići, Jablanici robijaši su dobivali bruhoće, a mladi agitpropovci propusnice u višu kasatu komunističke oligarhije. Brijune su izgrađivali robijaši, a kada je Đilas prigovorio Titu na tolikom robiju, on je odgovorio: "Najveća djela u istoriji napravili su robovi". Na radu nisu politički uznici ničim bili zaštićeni; morali su raditi koliko im se naredilo: 12 sati, 14 sati, dvije smjene redom, orilo gorilo, ništa nije pomagalo ni bolest nije spašavala. Danas naše plodove uživaju drugi.

Mi tražimo da nam Hrvatska, kao nasljednica bivše države, plati naš prisilni rad i sugeriramo joj da od drugih sljednica traži izravnjanje.

Mi nismo imali godišnjeg odmora, naša je radna godina bila 365 dana i subotom, a

često i nedjeljom, pa nedjeljom baš da nas se ponizi, jer smo bili vjernici. Tko bi sve nabrojao naše patnje.

Da bi se to sve izvelo, morala je nad nama bdjeti sila - milicija, a nad njima Udba. Ta milicija je radila 11 mjeseci zaštićena od zime, kiše i vjetra, pazeći da nas se što više iscijedi i dobila za svoj nerad povlašteni staž 16 mjeseci ili više. Politički uznici ni dana, ni sata staža.

Sada Vlada naš staž stečen krvlju, znojem i suzama isto vrednuje kao i milicionarski, a to se ne može usporediti, nikako usporediti, jer ta usporedba je vrijedanje žrtve, a tko žrtvu zaboravlja izravnava se sa zločincem! Politički uznici se pitaju ima li u ovoj Vladi moralnih ljudi, jesu li sposobni razlučiti zlo od dobra ili su im pogledi zamagljeni?

U svom prijedlogu Vlada predlaže Hrvatskom saboru izmjenu zakona: o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, o pravima djetalnih vojnih osoba, o pravima zastupnika Hrvatskog državnog sabora, o pravima političkih zatvorenika, o Hrvatskoj akademiji.

Ako je sve što je hrvatsko uzela na Zub, mi se pitamo, je li to hrvatska vlada i zašto je zaboravila sljedeće kategorije koje također podпадaju pod članak 152. Mirovinskoga zakona za koje hrvatska država iz proračuna izdvaja puno veća sredstva, nego što to vlada priznaje? Pitamo se gdje je izmjena zakona: o sudionicima NOB-a od 1941. - 1945.; o djelatnicima unutarnjih poslova, naših pratitelje i progonitelja - Udbe i milicije; o pripadnicima bivše JNA?

Zašto su te antihrvatske grupacije potiho sada izostavljene ili su možda zaboravljene? Ne bi moglo biti da su zaboravljene, jer se mi dobro sjećamo da je ova vlast prošle godine svim bivšim **partizanima** - umirovljenicima podigla mirovinu za 40%, a njih je tada bilo 75.858 i u prosjeku je ta povišica pojedinačno mjesečno iznosila 572,04 kune, a ukupno mjesečno 43.393.810,00 kuna, što godišnje iznosi više od 521 milijun kuna. Više zbog toga, jer je od siječnja 2001. taj iznos povećan za 20%, pa je onda stvarna povišica 625 milijuna godišnje. Taj novac je dodan iz Proračuna, a k tome treba priračunati i onaj proračunski dio koji partizani dobivaju kao povlasticu i godišnje iznosi 542 milijuna. Da tragedija bude veća, ti partizani se umnožavaju, pa ih je tako 1997. bilo 75.858, a ove godine ima ih 81.323. Vidimo da su drugovi prilagodljivi, a nije im to teško, jer se njihovo postojanje temelji na izjavi dva svjedoka. Budući da su, dakle, u prošloj godini teretili Proračun s milijardu i 63 milijuna, a bilo ih je 75.858, to će ove godine taj proračunski moljac pojesti, ako se još ne umnože, 1 milijardui 370 milijuna kuna.

Bi li tko robijao za dvostruki staž?

Zašto ne bi ova vlada, kad već provjerava domovinsku vojsku, provjerila i partizane? Možda bi ustanovila da se uopće nisu borili u partizanima nego u četnicima, ili uopće nigdje nisu bili nego su samo pršutom "nagovorili" svoga suborca da posvjedoči. Vlada li to nama hrvatska ili jugoslavenska vlada?

A što je s našim progoniteljima, zašto njih ova vlada poštovanje i prešuće? Nisu oni bili na prisilnom radu, nego mi koji smo žrtve. Oni su se, stojeći u hladovini i uživajući sve blagodati represivnog sustava, ogriješivši se o sve konvencije i povelju o ljudskim pravima, stekli povlašteni staž. Oni, ne mi! Zašto se Vlada tako vlada, je li to možda hrvatska vlada?! **IMA**

li živa čovjeka koji bi htio isprobati naše patnje da dobije dvostruki staž?

A JNA, je li to možda bila naša vojska? Ne, to je ona vojska za čijim su novacima majke plakale - to je bila antihrvatska vojska od jezika do duha. Nju se isto štititi, a najmanje prava ima primiti i jednu jedinu lipu mirovine, jer ti oficiri nisu u fond mirovinskoga uplatili ni jednu lipu, a sada hrvatske porezne obveznike mjesečno koštaju 31.684.137,00 kuna, a godišnje 380.210.076,00 kuna. Toga se troška vlasta može odreći u svako doba, ako joj je do štednje. Iliju možda muče moralne zdvojnosti? Sjećate se sudbine 29.000 Hrvata iz Bosne i Hercegovine, koji odavno ne primaju ni onih 600 kuna. Ta, oni su Hrvati, za njih se ne brine vlada koja se hrvatskom zove, ona se radije brine za Jugoslavene.

ru po danu isplaćuje 200 kuna. Nama je Zakonom određeno 54 kune i Vlada nam ni to ne isplaćuje. A gdje je naš prisilni rad? Gdje su nastale štete, uništeno zdravlje, razorene obitelji, unesrećena djeca, a gdje su patnje naše djece, supruga i rodbine zbog našeg suprotstavljanja antihrvatskom režimu, tko će platiti njihove onemogućene karijere, traume djece koja ništa nisu kriva?

Za opću međunarodnu osudu komunizma

Čovjek je dobrohotno mislio da su među tim komunistima bili poneki socijal-demokrati, ali kad ih danas gledamo, kako su se opet dočepali vlasti, onda je jasno da je to nepopravljiva masa. Isto kao što je

Dr. Vanda Briediene, predsjednica Litvanske udruge bivših političkih zatvorenika pozdravlja 6. sabor HDPZ-a

Ova vlada ovim postupkom otkriva svoje jugonostalgičarsko lice. Njoj nije do štednje, nego do poniženja onih koji su se za Hrvatsku žrtvovali. Ova vlada vraća na prijašnje pozicije one, koji su svim silama radili protiv hrvatske slobode i samostojnosti.

Mi, dakle, s razlogom odbijamo da smo korisnici povlaštenih mirovina, jer što god primamo, samo je djelić onoga što smo uložili. Mi odbijamo zadiranje u stečena prava, nego tražimo da nam Vlada odmah isplati što nam do sada duguje, za dane provedene u zatvorima bivših Jugoslavija, a što nam po Zakonu o pravima bivših političkih zatvorenika pripada.

Danas, ako se zatvori nevinoga građanina, sud mu kao odštetu za ležanje u zatvo-

denacifikacijom fašistima zabranjeno vlastati, zahtijevamo da se i komunistima, koji su pobili više od sto milijuna ljudi, zabrani vladati. Ta dva zla 20. stoljeća nanijela su čovječanstvu nepopravljivu štetu, koja se više ne može sanirati, a komunizam još nije osuđen kao zločinačka ideologija. Na tome se treba raditi, jer međunarodno onemogućavanje i komunista osigurat će čovječanstvu mirniju i sretniju budućnost u demokraciji i skladu ljudi i naroda.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika članom je Internacionale udruge bivših političkih uznika čije sjedište je u Berlinu, a tajništvo u Zagrebu. U svim se državama donose zakoni za osude komunizma, a u Hrvatskoj ni prošla ni sadašnjavlast o tom

se zlu ne izjašnjava. Zašto? Pa zato, jer su se u obje vlasti uhljebili komunisti. Spriječavanje osude komunizma svrstat će Hrvatsku uz bok Bjelorusije.

Na Kongresu Internacionalne asocijacije donesena je rezolucija kojom se opominje hrvatska vlada zbog neispunjena svojih obveza, ali to nju ne dira, jer je demokratska. Mi ćemo nastaviti na međunarodnom polju našu borbu za osudu komunizma i pravo na naknadu štete. To je naša dužnost.

Nama se brani obilježavanje stradanja pod komunističkom i protuhrvatskom tiranijom. Mnogi od vas darovali su novac za podizanje spomenika u Lepoglavi. Sve je bilo odobreno, mi smo naručili kamen i platili za izradu više od 20.000 kuna, onda

je to slučaj u mnogim državama bivšega komunističkoga bloka.

Mi zato tražimo da se doneše zakon u kojem se i komunizam proglašava zločinačkom organizacijom.

Nedavno sam na autobusnom kolodvoru sreо mladu djevojku koja je na reveru nosila crvenu zvijezdu petokraku i razvijenu crvenu zastavu, na kojoj je ruski pisalo "Gvardija". Pitao sam je, znade li koliko je pod tim znakovljem pobijeno nevinih ljudi i uništeno sudsina. Rekla je da nju to ne zanima, a da je ideja dobra. Ništa se ne može učiniti, nego postati brutalan, pa da onda dođe policija, ali da je bio kukasti križ, već bi tu bila policija. Ta komunistička obilježja mene su vrijeđala, to sigurno doživljavaju i drugi, pa je zbog toga pot-

raspoloženi prema nama, svojim bivšim žrtvama. Kažem svojim, jer ja znam razliku između pravog socijaldemokrata i premonstrenog bivšeg komunista.

Kapitulanti i izdajice

Htio bih reći još riječ dvije o politici koja nas izluduje, a mi smo politički ljudi. Svaki Hrvat, bez obzira na vjeru, robija je za samostalnu hrvatsku državu, nitko nije sanjao nikakva ujedinjenja, od njih nam se gadi. Gade nam se i svi koji se nude, da ne upotrijebim ordinarni izraz, podvodeći Hrvatsku bezuvjetno u integracije "regionala" ili Europe, Srednje, Mediteranske i slično. Ma, što je ta Europa? Ona možda Balkancima nešto znači i onima koji misle: Samo se učlani i curit će lova. Varaju se i varaju narod, ali kad omča bude namještana teško će se izčupati glava. Nismo mi Balkan ako ne srljamo u Europu. Nije ni Švicarska Balkan. Ali bivši komunisti čak hrvatskom zemljom podmiju Slovence nadajući se mrvici Europe. Dosta sam puta propovjedao Slovenijom, ogavnijih carinika i policajaca nema Europa. Ta sićušna dežela, ne će imati moć mijenjati Schengenske propise, nego će objesiti željenu kapiju čim to uspije, dobila hrvatsku zemlju i hrvatsko more ili ne. Tretman određuje Europska unija, a ne neka njezina zadnja članica. Mi smo za Hrvatsku robovali, to je za nas sveta zemlja, isto kao što je za nas Zagreb naš Jeruzalem i mislim da je potrebno sudske gonići svakoga koji zagovara odstupanje hrvatskoga teritorija bilo kojoj susjednoj državi. Naše su granice povijesno uvjetovane i bolne, jer smo krvareći za tu Europu i našu europsku civilizaciju nagrizani sa svih strana, pa onoga koji bi još darovao od ovoga krvlju obranjenog, ne možemo drukčije imenovati nego izdajicom.

se pojavio Fumić i po običaju iznio laži o tome da u Lepoglavi nije ubijen ni jedan zatvorenik, dok su njegovi komunistički stražari određivali sudsine. Dr. Franić je izdao knjigu u kojoj je naveo imena ubijenih. Ništa nije pomoglo: sve stoje dok se nešto razjasni. A što se ima razjasniti? Ima se dočekati da svi mi pomremo, pa da nema tko postaviti obilježje na mjestima stradanja. Ali, prije će ova vlada nestati, nego što ćemo mi pomrijeti i uzaludno je Fumiću i ministrima Ivaniševiću i Kovačeviću, Fumićevim pomagačima čekati; mi ćemo postaviti spomenik u Lepoglavi i ne samo u Lepoglavi, jer su tamo pale žrtve komunističke tiranije, a to je dio internacionalne razbojničke bande, koja će jednoga dana i u Hrvatskoj biti proglašena zločinačkom organizacijom, kao što

rebno tražiti od zakonodavca da zabrani crvenu zvijezdu petokraku ili drugo komunističko znakovlje, jer su pod njim ubijali ljude Staljin, Tito, Pol Pot i mnogi između njih.

Ova Vlada odnosi se prema političkim zatvorenicima ne mačehinski nego neprijateljski. Već dvije godine za rad Društva nije nam dala ni lipe. Dobijemo za neke programe, ali i to je nedostatno i strogo namjenski odođeno. Pitam vas, kakva je to vlada, koja ni za troškove struje, knjigovodstva, vode ne da ni lipe. Od čega ćemo mi platiti troškove knjigovodstva, a ono se mora voditi, od čega poštansku markicu, jer nismo mi svi sposobni doći u svoje podružnice, od čeka kopiju koju trebamo napraviti i telefonsku liniju platiti? Po njihovim djelima ih prepoznajemo, zato i tvrdimo da su neprijateljski i osvetnički

Ne bih htio ne spomenuti tragediju Hrvata u Bosni i Hercegovini. To je trenutno najnesretniji dio hrvatskoga naroda, a to je, moramo biti objektivni posljedica krive politike u proteklih deset godina. Isplustilo se iz vida da je hrvatska granica Drina, a ne malko uz Bosnu. Hrvatska vlast ih se odrekla, predala na nemilost Petritschu koji se vlada kao i Haaški sud, sami sebi postavljaju propise i nikome ne odgovaraju. Vratili se stari zemani. Ja vjerujem u žilavost Hrvata i opstanak na rodnoj grudi u hrvatskoj Bosni i Hercegovini.

VI. S A B O R

HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

U desetoj godini opstojnosti samostalne i neovisne hrvatske države, održavamo naš VI. redovni izborni sabor i nije nam lako obratiti se hrvatskoj i svjetskoj javnosti. Umjesto radosti i veselja, nas obuzima strah i neizvjesnost za naše sutra, zbog sve veće polarizacije hrvatske političke i društvene zbilje i zbog sve većeg nasrtaja na našu političku i gospodarsku neovisnost.

Mi, hrvatski politički zatvorenici, ne ćemo govoriti o našim patnjama, robovskome višesmjenjskom dugogodišnjem prisilnom radu, šikaniranju i obespravljenju nakon robije. Ostaje činjenica da jedino Hrvatska nije izvršila svoje obveze prema bivšim političkim zatvorenicima. Mirovine bivših hrvatskih političkih zatvorenika nisu povlastice, nego skromna naknada za robovski rad u komunističkom sustavu.

- **Mi poručujemo hrvatskoj i stranoj javnosti da nikada ne ćemo prihvati stvaranje bilo kakvih novih Jugoslavija ili balkanskih zajednica. Dobrosusjedska suradnja i otvorenost da, ali institucionalno povezivanje i ustupanje hrvatskog teritorija nikada i ni pod kojim uvjetima;**
- **Podupiremo hrvatsku vladu u nastojanju da se odupre pokušajima uguravanja Hrvatske u regionalne saveze balkanskog "regiona", i ustrijat ćemo u borbi za hrvatsku samostojnost, ugledajući se u Švicarsku i temeljeći se na programu: Jedino Hrvatska;**
- **Mi se ne protivimo reviziji svih rješenja o pravu na status političkog zatvorenika, i zahtijevamo strogu primjenu važećeg zakona;**
- **Odbijamo zadiranje u stečena prava i tražimo da nam Vlada, odmah i sve, isplati što nam po zakonu duguje,**
- **Tražimo donešenje zakona u kojem bi se komunizam osudio kao zločinačka ideologija;**
- **Tražimo od hrvatske vlade da predloži Hrvatskom saboru donošenje zakona po kojemu bi se prisilni rad osudio, a država obvezala na plaćanje prisilnoga rada;**
- **Zahtijevamo od Vlade Republike Hrvatske, da osigura sredstva za obilježavanje stradanja žrtava komunizma i protivimo se sprječavanju ili zabrani postavljanja spomen obilježja žrtvama komunističkog terora;**
- **Zahtijevamo od Vlade da osigura sredstva za nesmetano izlaženje *Političkog zatvorenika*, radi objavljanja stradanja bivših političkih zatvorenika i osuđujemo dosadašnju praksu ove Vlade, koja u tezanjem sredstava pokušava ugušiti glas žrtava komunističkoga terora te tražimo da Vlada osigura potrebna sredstva za rad HDPZ-a;**
- **Tražimo od Vlade, Sabora i političke javnosti da se odlučnije zauzmu za sudbinu i položaj Hrvata u BiH, a osobito za njihovu ravnopravnost;**
- **Tražimo od Vlade i hrvatske diplomacije te svih relevantnih političkih čimbenika, da učine sve da se zaustavi kriminaliziranje Domovinskog rata i da Haaški sud bude sud za ratne zločine, a ne politička tribina.**

Na kraju priopćavamo da mi, sudionici ovog Sabora, ovlašćujemo novoizabrano čelnštvo da za ostvarenje ovih zahtjeva, kako u zemlji tako i u inozemstvu, upotrijebi sva moguća demokratska sredstva.

U Zagrebu, 15. rujna 2001.
SUDIONICI VI. SABORA HDPZ-a

POVODOM ODLASKA NAŠE PREDSJEDNICE

Dosadašnja predsjednica gđa. Kaja Pereković, nakon tri mandata napušta dužnost, paje potrebno osim riječizahvale nešto više reći o našoj uzornoj kolegici.

Dana 10. travnja 1941. godine imala je nešto više od devetnaest godina. U tom razdoblju života steklaje u svojoj obitelji i među križaricama čvrste vjerske i nacionalne temelje. Njezin dotadašnji društveni život bio je posvećen radu križarskog sestrinstva. Dakle, već tada bila je odgojena u spremnosti za žrtvu.

Stvaranjem Nezavisne Države Hrvatske postaje dužnosnica Ustaške mladeži. Naših tužnih dana u svibnju 1945. povlači se s vojskom i narodom kroz Sloveniju. Proživjela je izdaju i izručenje Hrvata na Bleiburgu. Međutim, Božja ruka sačuvala joj je život na toj kalvariji Hrvata i križnom putu, te stiže u Zagreb.

Već 31. srpnja bila uhićena i osuđena s jednom skupinom djevojaka, da je sud-

Piše:

Dr Augustin FRANIĆ

jelovala u organizaciji poslijeratnih odmetnika-križara.

Istraga koja se odvijala na OZN-i u Savskoj cesti, bila je popraćena strašnim fizičkim i psihičkim torturama. U toj skupini osuđeno je devet djevojaka na smrt vješanjem i strijeljanjem. Među njima je i naša Kaja. Kazna im je samo pročitana jednog dana u zatvoru Petrinjske.

Iščekujući izvršenje kazne, dočekale su presudu tzv. višeg suda, gdje je svima kazna pretvorena u dugogodišnju robiju, ali pretežno na dvadeset godina.

Nastupa nova kalvarija, koja za nju traje šest godina. Izdržavala ju je u KPD Leopoglava, Stara Gradiška i najčešćim dijelom u KPD Požega.

Da njezina patnja i tragedija budu veće, stariji brat Mijo ubijen je od partizana povlačeći se prema Sloveniji, a mlađi brat Nikola nestao je u jamama Slovenije. Oba kao hrvatski vojnici. Njezin otac Antun nakon uhićenja po povratku iz Slovenije ubijen je uz prethodno zvjerstvo mučenje u Okučanima pri sprovođenju iz zatvora u Novu Gradišku. Ubijen je tako daje dočućen motikama Srba na izlasku iz sela Gornji Bogičevci i na području sela Smrtić.

Našu Kajuna robiju prate riječi napisane u presudi:

"Katica (Kaja) Pereković izrijekom veli, bila sam pripadnica vjerske križarske organizacije i protivnik sam komunizma, dužnosnica sam ustaške mladeži i želim pomoći pri prebacivanju određenog ustaškog časnika u šumu, da se nastavi boriti protiv komunizma".

U KPD Požega pripada eliti djevojaka koje su dostojanstveno izdržavale dosudenu kaznu i prinosile žrtvu za Domovinu u najboljim godinama svog života.

Kaj u tom dijelu života, a i kasnije kroz čitav dosadašnji život, osim neizmjerne ljubavi za vjeru otaca, Boga i Domovinu, rese dvije velike ljudske vrijednosti, **dobrota i humanost**.

Takova, kakvu sam je ovdje opisao u kratkim crtama, časno i pošteno proživiljava svoj mukotrpni život, i po izlasku iz KPD Požega, u veliki zatvor Jugoslaviju.

Uspostavom države, Republike Hrvatske, uključuje se u živu borbu za njezin opstanak i napredak, te kao članica HDPZ-a postaje i naša Predsjednica, koju dužnost obnaša do danas tri uzastopna mandata.

U tom vremenu bori se za prava svojih kolega i kolegica bivših političkih zatvorenika i postizava značajne uspjehe, o čemu se može dobar dio toga vidjeti u njezinom izvještaju na današnjem Saboru.

Ovdje treba naglasiti da je i ovo razdoblje njezinog žviota ispunjeno patnjama koje joj nanose razni otpadnici, bolje rečeno, provokatori.

Međutim sve uvrede, blaćenja, klevete i ostalo nisu je mogli slomiti na pravom putu, ali je jesu umorili.

Čitav svoj dosadašnji život darovala je Domovini, boreći se na svoj način, kroz razne etape života, na čemu joj možemo od srca zahvaliti.

Posebno joj zahvaljujemo za sve to je napravila za Društvo hrvatskih političkih zatvorenika.

Nadamo se, da će i dalje sudjelovati, sa svojim velikim iskustvom, među nama u granicama svojih mogućnosti. U tome neka joj Bog koji ju je do sada vodio, pomogne da bistra uma i dobra zdravlja to nastavi.

Dio muka, stradanja i mukotrnoga plemenitog nastojanja ostali su zapisani na stranicama našega reprezentativnog časopisa "Politički zatvorenik", koji je također za vrijeme njezinog upravljanja Društvom izlazio do današnjih dana na zavidnoj razini.

Vjerujemo da će sada imati više vremena, da obogati stranice spomenutog časopisa.

NOVE KNJIGE

Mato Marčinko

**HRVATSKI
LITOPIS**

**Mato Marčinko:
Hrvatski litopis,**

Naklada Jurčić,
Zagreb, 2001., 119 str.

Slavko Čamba

**MOJE
ŽIVLENJE**

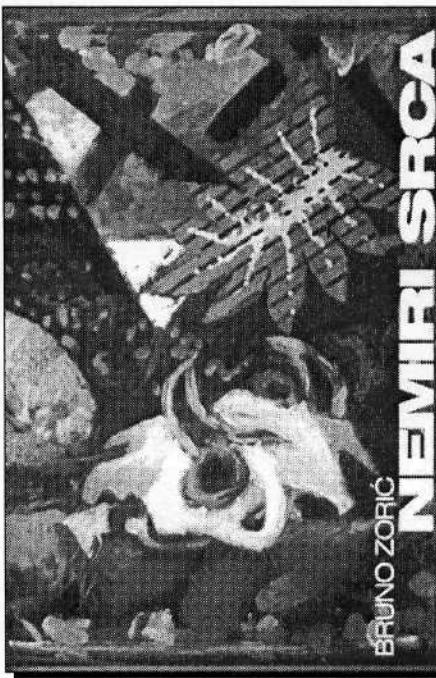
• • • • • : :

Slavko amba:

Moje živlenje,

Vlastita naklada,

Durđevac, 2001., 142 str.

**Bruno Zorić:
Nemiri srca, Pjesme,**

HDPZ - Podružnica Zadar,
Zadar, 2001., 128 str.

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST HDPZ - PODRUŽNICE HERCEGOVINA

Mi, bivši politički zatvorenici, prateći najnovnije optužbe protiv hrvatskoga političkog vodstva u BiH, ne možemo vjerovati da se ponovno vraćamo u doba komunističko-staljinističkog mraka. Razlika je samo o tome uloga vrhovnog suca umjesto Staljina i njemu sličnih diktatora preuzeo austrijski "demokrat" Petritsch, koji u stilu Velikog Protektora donosi i mijenja zakone kako mu padne na pamet, postavlja i smjenjuje suce kao begovi svoje kadije.

Prije Foče, Zenice i Golog otoka, mi smo imali priliku proći formalnu sudsku proceduru, a danas se Jelavić, Tokić, Lužanski, a preko njih i jednu stranku, pa i cijeli narod najprije osudi kao zločince, kriminalce, razbijajuće "teritorijalne cjele vlasti", pa iz se poziva na sud, jedan jedini kojem Petritsch vjeruje.

Veliki Protektore, ne bi nas više čudilo da privedete u Sarajevo i Haidera, Berlusconija i ine europske političare, jer nisu socijalisti i ne misle kao Vaša Internacionala.

Hrvate, kroz povijest, nisu mogli prestrašiti ni uništiti lažne optužbe i namještena sudjenja počev od 1671. Petru Zrinskom i Krstiju Frankopanu, jer uvijek se nanovo rode Stepinci, Veselice, Jelavići i Tokići.

Zlo se nastavlja od Bleiburga, Foče, Zenice i Beograda do današnjeg Sarajeva.

S ovim sramnim političkim procesom upoznat ćemo sve svoje kolege diljem svijeta, sve institucije koje se bave zaštitom ljudskih prava i za pravo na različito mišljenje. Kažnjavajući i proganjajući one koje je izabrao hrvatski narod, a nagrađujući svoje vjerne sluge, krivo izyešćujući Vijeće sigurnosti UN-a i druge nadređene, gospodine Visoki predstavnice, izgubili ste svaku vjerodostojnost i vrijeme je da odete, među Hrvatima niste više dobro došli.

Pozivamo sve suce, odvjetnike i pravnike da se suprostavite ovakvom nasilničkom gušenju temeljnih vrijednosti pravde i pravne struke. Dignite svoj glas u obrani temeljnih ljudskih prava i prava na slobodu mišljenja, prava na izbor, birati i biti birani, prava na borbu demokratskim sredstvima za slobodu pojedinca i naroda.

Pozivamo i ljude dobre volje, Muslimane-Bošnjake, Srbe i sve građane BiH da ne dopuste pretvaranje cijele BiH u tamnicu jednog ili više naroda, da zaustavimo ne-principijelni progon pojedinaca, prije nego svi postanemo robovi novog jednoumlja i prije nego bude prekasno i za nas i za BiH.

Vjerovali smo da je naša žrtva bila i još uvijek jest zbog slobode i opomene novim generacijama da se silom ne mogu i ne smiju gušiti temeljna ljudska prava.

Stoga kao žive žrtve negdašnjeg jednoumlja upozoravamo sve koji mogu utjecati, da zauzavimo političke progone i da svoju slobodu mjere slobodom drugih i drugačijih.

HDPZ HERCEGOVINA

Predsjednik:

Želimir Crnogorac, dipl. ing.

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST HDPZ - PODRUŽNICE ZADAR

Zadarska podružnica Hrvatskog društva političkih zatvorenika u povodu novih optužnica tzv. Haaškog suda, utemeljenih na srpskoj propagandi (Savo Štrbac i HHO) o Domovinskom ratu, daje svoju punu podršku generalu Anti Gotovini, koji je u najtežim vremenima vodio obranu svog hrvatskog naroda.

Poručujemo generalovu ocu Milanu, članu našeg društva, da u ovim tragičnim trenutcima nije i ne može biti sam. Čvrsto stojimo uz Vas i vjerujemo da će hrvatski narod sprječiti zlo koje se ovih dana priprema Vašem sinu.

Sudbina generala Gotovine tiče se svakog Hrvata. Ukoliko zatvorimo oči pred ovim vrhuncem nepravde, izdaje i podlosti, nemamo budućnost i nemamo pravo na budućnost. Sramotno je da je od svih ministara samo ministar Hrvoje Kraljević glasovao protiv izručenja dvojice hrvatskih branitelja, dok su ostali HSLS-ovi ministri bili suzdržani ili čak kao ministar Tušek glasovali prema Račanovoj zapovijedi.

Pozivamo sve hrvatske ljudе, posebno sudio-nike Domovinskog rata i bivše političke zatvorenike, da na svaki potreban način podrže borbu Stožera za obranu časti Domovinskog rata.

Držimo da bi najbolji put bio referendum, na kojemu bi se hrvatski narod mogao izjasniti o daljnjoj suradnji s tzv. aaškim sudom, čime bi mogao prekinuti zatvaranje i izručivanje hrvatskih branitelja.

Pokažimo svoje jedinstvo Haškim sudovima, Račanovoj Vladi, prekinimo ovu sramotu od podaništva i uništavanja svojeg naroda, recimo ne izdaji i novom Bleiburgu, neka sluge Carle Del Ponte raspišu nove izbore!

U ime HDPZ-a Podružnice Zadar
prof. BRUNO ZORIĆ

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (7.)

Dosta brojne usporednice s drugih natpisa omogućuju da se taj naš vrlo pouzdano tumači i dobro razumije, iako je do nas došao razbijen u 31 ulomak i jako oštećen, pa na njem ostaje dosta praznina, a mnoga su slova i teže čitljiva. Prvo se navode časnici bogoslovnoga zabora, isti kao i na drugim takvim natpisima, a onda i obični članovi. Među njima je **i jedan** koji se navodi kao sin Horoatov (*Khorodthu*). Njegov otac dakle nosi isto ime kao i prije spomenuti '**otac** zabora', tek u neznatno drukčijem glasovnom liku. I to je osobno ime.

Piše:

Mato MARČINKO

Ne razabire se tu 'državni ustroj antičke Hrvatske na Azovskom moru'. Autentičnoga dokumenta o tome, 'grčkoga teksta o Hrvatima iz Tanaisa', do sada naprosto nema!

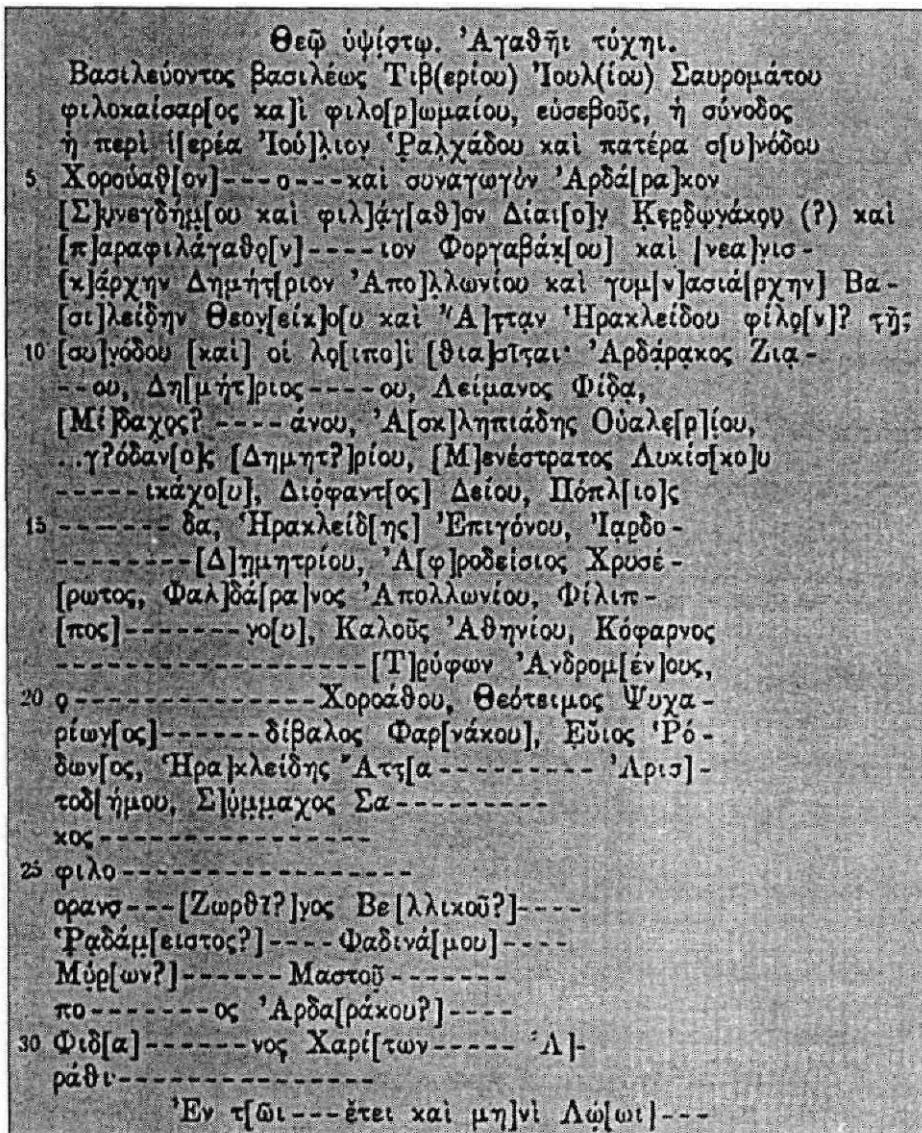
O tome kako se citati s veće ploče iz Tanaisa navođeni u 'odlomku iz neobjavljenih monografija', i kako se 'prijepis' te

ploče, kako se tamo objavljuje, odnose prema provjerenu čitanju moći će se svatko uvjeriti i sam na slici stoji ovdje (gore) priložena. Treba znati da su praznine prouzrokovane oštećenjima u izdanju označene nizom critica koje pokazuju koliko nam od kojega retka nedostaje. Pod slova koja se razabiru teško, ali ipak nedvojbeno, stavljena je točka. Nečitljivi pak **dijelovi** teksta **koji** se daju pouzdano uspostaviti uokvirenii su uglatim zagrada.

Dakako, osobno ime *Khoruathos*, *Khorroathos* tako je slično hrvatskomu narodnom imenu **daje** prilično vjerojatno kako se doista o njem i radi. Ako je to tako, onda je to narodno ime koje je postalo osobno, što **nije** nikakva rijekost, a ljudi **koji** su ga nosili našli su se i u Tanaisu, pa i kao ugledni građani. Stručnjaci se slažu **daje** to ime **najvjerojatnije** iransko. To pak znači da je vjerojatno neki narod toga imena postojao negdje u zaledu Tanaisa, gdje je u antičko doba bilo stepskih nomada iranskoga jezika. Možda (samo tako: možda!) Hrvati imaju svoje ime od toga naroda, ako je doista postojao. Ništa više, ali ni manje od toga.

Svima upućenim to je, uostalom, poznato, nitko kvalificiran i razuman to ne poriće, tek oni **koji** su prema Hrvatima mirzovoljni vole da se o tome što manje govor. Jedino je ruski slavist Pogodin, čim su ti natpisi objavljeni, smatrao daje ime *ATzoruathos* slavensko jer je znao da su Hrvati slavenski narod, a nije još bilo jasno da im ime, kao imena i nekih drugih slavenskih naroda, nije slavensko. On je u tome što se ono **javlja** na natpisima iz Tanaisa s nepravom video trag rane slavenske prisutnosti na sjevernoj obali Crnoga mora." ("Hrvatsko slovo", god. V., br. 212., 14. svibnja 1999., str. 13.).

Da vidimo, jesu li baš svi prigovori Radoslava Katičića **utemeljeni**. Glede Lovrićeva **čitanja** citata s manje ploče *Sandarsios Horoathos archon Tanaiton* Katičićev prigovor je utemeljen. U Latvševa (br. 430) na tom mjestu piše: Horoathos Sandarsiou arhontes Tanaeiton (u prijevodu na hrvatski: Horoat Sandarzijev, arhonti Tanačana). Tako piše i na odljevku manje

Natpis iz Tanaisa CIRB 1277 (Latyšev 445) u pomno provjerenu čitanju. U kamenu je uklesan, kao svi starogrčki natpisi, velikim slovima, a tu se donosi malenima, kako je danas uobičajeno za starogrčki. Pod slabo čitljiva slova stavljena je točka.

*Odijevah manje mramorne ploče iz muzeja Ermitaž u Petrogradu •
(Latyšev br. 430)*

mramorne ploče, koja je zajedno s odljevkom veće mramorne ploče godine 2001. iz petrogradskog muzeja Ermitaž dopremljena u Zagreb. To znači, daje HOROAT (Hrvat), sin Sandarzijev, bio jedan od četiriju arhonata (glavaru) Tanaićana.

Međutim nije uvjerljiva Katičićeva tvrdnja, da spominjanje imena *Horoat* na manjoj mramornoj ploči ne dokazuje obstojanje kasnoantičkih crnomorskih Hrvata "ili bilo kako određuje etničku pripadnost stanovništva u gradu Tanaisu".

Naime Katičić, u nesuglašju i protuslovju sa samim sobom, kaže i ovo: Ime *Khoruathos*, *Khorothos* je "narodno ime koje je postalo osobno..., a ljudi koji su ga nosili našli su se i u Tanaisu...To pak znači da je vjerojatno neki narod toga imena postojao negdje u zaleđu Tanaisa". Ako je osobno ime *Horoat* (Hrvat) postalo od narodnoga imena koje je postalo osobno, i ako to znači da je u zaleđu postojao narod toga imena (Hrvati), onda zaključak nedvosmisleno može biti isti kao i Mihovila Lovrića: osobno ime *Horoat* izravno i nepobitno potvrđuje postojanje kasnoantičkih crno-

morskih Hrvata. Poricati to mogu samo oni, "koji su prema Hrvatima mrzvoljni i vole da se o tome što manje govorí".

Katičićevi prigovori glede većega nadpisa još su neuvjerljiviji (on bi rekao: "stoje još lošije"). Grčka riječ *synodos* ne znači samo, kako Katičić kaže, zbor (bogoštovni). Ona također znači: *sastanak*, *skupština*, *vijeće* (M. Žepić-M. Krkljuš, Grčko-hrvatski rječnik, Tisak i naklada Kr. sveučilišne knjižare Fr. Suppana/ St. Kuglić, Zagreb 1903., str. 817.) i *sabor* (Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi, NZMH, Zagreb 1978., str. 1232., natuknica *sinod*).

Nije točno, da u Lovrićevu "prijepisu" većega nadpisa stoji *synodos Horouathon*. Pogledamo li Lovrićev prijepis (vidi pre-sliku), u njemu ćemo na spornu **mjestu** naći *synodou Horouathon*, a to doslovno prevedeno na hrvatski znači: sabora Hrvata. A sabor Hrvata je isto što i Hrvatski sabor. Razpravljati možemo samo o tome, je li taj sabor "naš antički parlament" dakle državni sabor ili je to bio gradski sabor. Kako mi smatramo, najvjerojatnije je to bio gradski sabor. Nu on se po svomu ustroju nije razlikovao od državnoga sabora. Imao je svoga predsjednika ("otac sabora") Horuata i voditelja saborskih službi ("okupljača") Ardaraka. Sudeći po mnogim iranskim imenima sabornika, Hrvati su u Tanaisu bili **množtveno** nazočni i držali su glavne poluge vlasti.

Veći nadpis počinje zazivom "Bože Svevišnji", što, smatra Mihovil Lovrić, upućuje na rano kršćanstvo. Katičić pak smatra, da u nadpisu ništa ne upućuje na rano kršćanstvo. Zbor onih koji poštuju "najvišega boga", veli on, javlja se na osamnaest nadpisa iz antičkoga Tanaisa. Taj se bog, ne zna se kako mu je bilo ime, poštovao još u prijestolnici Bosporskoga kraljevstva Pantikapeju i u gradovima oko njega. To je, odlučan je Katičić, nedvojbeno bio poganski bog. Nu ta njegova gola tvrdnja ništa ne dokazuje. Ima više potvrda mišljenje, da se na svim spomenutim mjestima štovao jedan Svevišnji Bog (s velikim početnim slovom).

Najvjerojatnijim mi se čini, da su u doba nastanka Tanaitskih ploča crnomorski Hrvati bili još pristaše religije vjeronaučitelja i vjeroobnovitelja Zaratustra, koji je propovijedao vjeru u jednoga Boga Ahuramazdu. Kako se u najnovije vrijeme predpostavlja, prorok Zaratustra rodio se između god. 1700.-1200. prije Krista, a domovina mu se mogla nalaziti i na pod-

ručju današnjega Afganistana (Edwin M. Yamauchi, *Persia and the Bible*, Baker Books, 1996., str. 413.-416.). NaukZaratustrin zapisan je u svetim knjigama zvanima *Avesta*. U jednoj od knjiga Aveste, *Vendidadu* ili *Videvdatu*, Zaratustraje u usta Ahuramazde stavio ove riječi: "Kao deseto između najboljih mjesta i naselja stvorio samja, Ahuramazda, lijepu Harahvaiti." Na temelju ove himničke pohvale ljestvici zemlje Harahvaiti znanstvenici zaključuju, daje upravo ona bila Zaratustrina domovina. Tako Miljenko Daboperanić djelovanje Zaratustrino stavlja unutar XV.-XII. st. prije Krista, kada je napisan *Vendidad* i prvi puta spomenuta zemlja Harahvaiti (Iranska Hrvatska, Parriš 1962., str. 12.). Zaratustraje svoj nauk najprije proširio po svojoj domovini Harahvaiti, glavni grad koje se nalazio na području današnjega Afganistana. Kada su se odselili na područje Crnoga mora, Harahvaičani (Hrvati) su tamo nastavili štovati Ahuramazdu pod njegovim obćim imenom Svevišnji Bog.

Zaratustra

Nu nije izključena ni mogućnost, daje taj Svevišnji Bog bio kršćanski. Na područje Bosporskoga kraljevstva, pa tako i u Tanais, kršćanstvo su donesli grčki trgovci. Zaratustrin nauk veoma je bliz kršćanskemu, pa su Zaratustrijanci kršćanstvo lahko prihvaćali. Kako dokazuje Marko Japundžić, krštenje vodećih slojeva Hrvata moglo se dogoditi oko Crnoga mora, gdje su se našle ploče iz II./III. st. po Kris-

tu s hrvatskim imenom; tu je nastalo i hrvatsko pismo glagoljica i hrvatsko narodno bogoslužje (Mato Marčinko, Indoijansko podrijetlo Hrvata, str. 476.).

Na kraju svoga članka Radoslav Katičić osporava i jezikoslovne tvrdnje Mihovila Lovrića o hrvatskom pomorskom i ribarskom rječniku, nazivajući ih proizvoljnim i znanstveno neutemeljenim. O utemeljenosti ili neutemeljenosti Lovrićevih tvrdnjimoći će se donesti sud, kad se - sine ira et studio (bez mržnje i naklonosti), dakle nepristrano, objektivno i pravedno - prouze razprave Andrije-Željka Lovrića *Dualna teogonija i orientalna pomorska kozmologija u starohrvatskoj baštini* te Gasparea Milazzia i Mijela Yošamije (Mihovila Lovrića) *Antički iskon hrvatske plovidbe i naše pomorske selidbe* - obje objavljene u Zborniku *Staroiransko podrijetlo Hrvata* (Zagreb-Tehran 1999., str. 257.-294. i 461.-472.).

Indoiranska baština, koju su Hrvati donesli na Crno more i u današnju domovinu sačuvana je u Krčkim legendama. "Ranohrvatske epske sage 'Veyske Povedde'" (Krčke legende) su opsegom i stilom najsličnije nordijskim sagama i starogrčkoj Ilijadi i Odiseji, te donekle indijskim Vedama, ali su posvema različite od seljačkih bajki u drugih Slavena, jer su odraz prastaroga državotvornog i civiliziranog naroda sa Starog istoka. U njima je na pučki način sažeto ispričano naše kolektivno narodno pamćenje, od postanka svijeta, preko ranohrvatske prapovijesti i predslavenske antike do srednjeg vijeka, gdje završavaju u 15. stoljeću. Ovi donedavna fantastični prikazi ratova, selidaba i pomorskih putovanja sada se već dobro preklapaju s najnovijim arheonalazima indovedskih Prahrvata i nedavnim biogenetskim odkrićima o praiskonu većine južnih Hrvata iz Starog istoka..." (Andrija Željko Lovrić, *Naslijedje vedohrvatske prakulture na sjevernom Jadranu*, strojopis, Sesvete 2001.).

U istom članku Andrija Željko Lovrić piše: "U Austrougarskoj je još do 1. svj. rata Veyska-Zaykk govorilo oko 1.300 staraosjedilaca pastira, ribara i pomoraca kod Lopara na Rabu i u 6 sela na istoku Krka: Batomaal, Šuraye, Mateši, Wyntja, Štalucya i Gorynka. Većinu njih zajedno s ma-

lodobnom djecom, nakon 2. svj. rata i 'oslobodenja' otoka Krka, pobili su jugopartizani i pobacali ih u duboku jamu 'Kričavno' nagrebenu 'Divynska Helaam' (Djevičanska gora, 475 m) između Vrbnika i Baške. Njihova je glavna krivica da nisu znali srpskohrvatski, pa su na Kričavnom uz prahrvatsko zapomaganje 'Elatjače... elaa Štomorynna...' partizanske komade očistile naš prostor od tih zastarjelih Neslavena za nove 'napredne' Srbohrvate... Iako je ta 'kvaterna Jazovka' najveće partizansko gubilište na jadranskim otocima, o njoj se dosad uporno šuti, da pače su počinitelji kosture naknadno zatrpani kamenjem i umjesto bar osnovnog pjeteta spram mrtvih, čak je nedavno pretvorena u javno smetlište!"

Arhaični veyski mjestopis istočnog Kvarnera i jama "Kričavno" kosturima pobijenih Veyannah kod Vrbničk Krk (nacrta A. Ž. Lovrić)

li prastarim Krčkim legendama *Veyske Povedde* sačuvana je na prastaromu veyskomu pranarječju pučka Legenda o kralju Zvonimiru i hrvatskomu grbu. U njoj se priča o tome kako je silni Kruol Zminiver (kralj Zvonimir) doplovio s hrvatskom mornaricom na otok Krk praćen županima, vojskovođama i brodskim admiralima. Zvonimir je jedini hrvatski vladar, koji je govorio domaće krčko pranarjeće *veyska zayk*.

(nastavlja se)

NAMJEŠTENI POLITIČKI PROCESI U DUVANJSKOJ OPĆINI

Piše:

Mate TADI

Općepoznato je da se u prošlome komunističkom sustavu vodilo mnoštvo montirano-insceniranih političkih procesa, za koje se već unaprijed znalo kako će završiti. Svjedoci suuvečini slučajevabili lažni, a dokazi namješteni i izmišljeni. Pjevanje posebno nacionalnih pjesama u ljudima svih vremena pobudjivalo je rast morala i izdržljivost. Pjevati u prošlom komunističkom sustavu domoljubne pjesme, nimalo nije bilo lako niti poželjno.

Osuđeni Brišničani

Jedan takav politički proces zbog pjevanja, zbio se sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća, nakon Titove smrti, kada su svi u strahu od unutarnjih i vanjskih neprijatelja, bili u stavu vojne pripravnosti. Tom sada već mrtvom, umjetno stvorenom Jugoslavijom, 1984. je, poput mnije odjeknula vijest o nacionalističko-terorističkim akcijama, koje su navodno pripremene u selu Donji Brišnik, kraj Tomislavgrada. U ovom prilogu o tim do-

jeđanje ličnosti i djela druga Tita, zaključak Komiteta je da što hitnije poduzmete odgovarajuće mjere protiv gore navedenih studenata.»

Sudionici i osuđeni u **namještenom** procesu

U sličnom izještu o tim događajima navode se ((*inicijatori, odnosno učesnici u pjevanju pomenutih pjesama.*) To su:

1. Zdravko Pranjić Antin, rođen 1962. u Gornjem Brišniku, završio srednju kemijsku školu, nastanjenu Donjem Brišniku;

2. Slobodan Prljević Andrijin, rođen 1962. u Čitluku, član SKJ, student ONO i DSZ na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu;

3. Ante Belić Matin, rođen 1963. u Brišniku, član SKJ, završio srednju vojnu školu u Beogradu, sada student ONO i DSZ na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu;

4. Milenko Belić Franin, rođen 1961. u Brišniku, student Prirodnno-matematičkog fakulteta u Sarajevu;

5. Ivan Tomić Brankov, rođen 1963. student Prirodnno-matematičkog fakulteta u Sarajevu;

6. Bozo Banović Jozin, rođen 1962. u Brišniku, autoprijevoznik;

7. Ljuban Marinčić Jozin, rođen 1965. u Mrkodolu, završio srednju tekstilnu školu, nastanjen u Mrkodolu;

8. Ante Marinčić Karlov, rođen 1964. u Mrkodolu, završio srednju građevinsku školu, nastanjen u Mrkodolu;

9. Mate Dukić Ivanov, rođen 1966. u Brišniku, učenik IV. razreda srednje građevinske škole u Duvnu, nastanjen u Brišniku;

10. Ante Dukić Ivanov, rođen 1967. u Duvnu, učenik Srednjoškolskog centra u Duvnu;

11. Branislav Musić Božin, rođen 1963. u Brišniku, student Pedagoške akademije u Sarajevu;

12. Željko Musić Božin, rođen 1967. u Brišniku, učenik Srednjoškolskog centra u Duvnu;

13. Ante Banović Franin, rođen 1961. u Brišniku;

14. Mirko Prljević Mijin, rođen 1966. u Brišniku, završio srednju školu;

15. Marko Ćurčić Ivanov, rođen 1965. u Brišniku, završio srednju školu;

16. Ivan Pranjić Franjin, rođen 1965. u Brišniku, napustio srednju školu;

gadjaj ima iznijet ču dokumentirana izješća Predsjedništva Općinskoga komiteta Saveza komunista (OK SK) i Komiteta za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu (ONO i DZS). U «Izješću o negativnim pojавama u Donjem Brišniku», kaže se daje dana 31. srpnjana 1. kolovoza 1984. prilikom ispraćaja na odsluženje vojnog roka u Jugoslavensku narodnu Armiju (JNA), regruta Jozu Pranjiću Draganova: «došlo do pojave grubog nasrtaja na naš društveno-politički sistem. Grupa od oko 60 osoba uglavnom s područja Mjesne zajednice (MZ) Brišnik, pjevala je pjesme neprijateljskog sadržaja u kući, a zatim i idući kroz selo.»

U toj skupini nalazili su se i studenti studija ONO i DSZ u Zagrebu: Slobodan Prljević Andrijin, rođen 1962. u Čitluku i Ante Belić Matin, rođen 1963. u Brišniku. O tim događajima predsjednik Stalne akcione konferencije Saveza komunista

se Pavelići legu', 'Ko to kaže, jebo liga čača, da se Crna legija ne vraća', 'Ja sam Hrvat, na čelu mi piše, i košulja na to mi miriše', 'Duvno moje ne volim te više, u tebi se cirilicom piše'. Iste večeri pjevane su i pjesme vjerskog i nacionalističkog sadržaja: 'Marjane, Marjane', u iskrivenoj verziji, 'Daje Isus Brišničanin bio, ko bi njega razapeti smio', 'U Brišnikubi-jela ruža niče, pa i ona faljen Isus viče', kao i himna 'Lijepa naša' prilikom čijeg pjevanja su svi prisutni ustali i u stavu mirno, uzdignute ruke, pozdravljali pjesmu... Devetorica učesnika u ovom neprijateljskom ispadu sudski su kažnjena sa pošedeset dana zatvora, a medu njima se nalaze i gore navedeni studenti ONO i DSZFPN u Zagrebu, koji su upućeni na izdržavanje kazne.» Na koncu izješća stoji poziv na mjere zaštite: «Imajući u vidu da se radi o grubom nasrtaju na naš društveno-politički sistem, drsko vri-

17. Tomislav Ćerdić Jozin, rođen 1962. u Brišniku, KV mesar bez zaposlenja;

18. Frano Musić Ivanov, rođen 1967. s roditeljima živi u Melburneu (Australija), trenutno boravi u posjetu kod rodbine.

Osim ovih spomenutih, u izješću se kaže da su u pjevanju pojedinih pjesama sudjelovali i ostali prisutni, među kojima ima malodobnika i djece. Od strane Suda za prekršaje, na kazne zatvora od 60 dana osuđeni su: Ante Belić, Božo Banović, Ljuban Marinčić, Ivan Pranić, Zdravko Pranić i Ivan Tomić. Ivan Tomić, kasnije, u domovinskom ratu, postaje aktivni puškovnik Hrvatske vojske. Šestorica optuženih za nacionalističko-šovinističke ispadne, izdržali su kaznu u Kazneno-popravnom zatvoru (KPZ) Mostar. Vrijeme izdržavanja kazne bilo je u jesen, za berbe grožđa, pa su velik dio vremena proveli na Hepokovim plantažama.

Opasni fratarski klerikalizam

U istom izješću analiziraju se razlozi ovoga događaja u širem kontekstu: ((Koliko god smo svjesni izraženijeg djelovanja grupa i pojedinaca neprijateljski orijentiranih prema socijalističkoj samoupravnoj i nesvrstanoj Titovoj Jugoslaviji, posebno u posljednje vrijeme, kada je i međunarodna situacija, a i situacija u zemlji dosta složena i opterećena različitim protivrečnostima i problemima, posebno na ekonomskom polju, ne možemo da se ozbiljno ne upitamo što je to i koje sa našom omladinom i djecom što ih pokušava okupiti oko mračne politike ustaštva, Pavelića i drugih neprijatelja ovog naroda i ove zemlje. Šta znači ako se tako drsko vrijeda ličnost i djelo druga Tita... Nedvojbeno je da je gromna većina radnih ljudi, omladine i građana istinski i čvrsto, bez kolебanja, na liniji politike Saveza komunista Jugoslavije, za slobodan i nesmetan razvoj, bratstvo i jedinstvo, socijalistički samoupravni razvoj i nesvrstanu vanjsku politiku zemlje... Na to upozoravaju i događaji kao što su kidanje slika druga Tita od stranenekolicine učenika, paljenje zastave na 'Impovim igrama', crtanje kukastih križeva, pjevanje neprijateljskih pjesama...)

U daljnjoj aktivnosti organiziranih socijalističkih snaga ne smije se i ne može zanemariti činjenica da duže vremena pojedini svećenici, posebno iz reda katoličke crkve, na našem području otvoreno nastoje i pokušavaju manipulirati vjerskim osjećajima građana, naročito omladine. Ustavom zagaranirano slobodno ispunjavanje vjere i vjerskih osjećaja građana, što je u osnovi slobodna i privata stvar svakog građanina ove zemlje, ne rijetko se

od strane pojedinih svećenika - klerikalaca i kleronacionalista zloupotrebljava. Pokušavaju da se postave kao navodni zaštitnici vjere i nacionalnosti. Najekstremniji među njima su fra Zovko Jozo, Križić Jozo i Perković Ante. Prva dvojica, zajedno sa ranijim gvardijanom Samostana u Duvnu fra Vlašićem Ferdom su bila sudena i izdržala kaznu zatvora. Čvrsto smo, argumentirano uvjereni, da oni ne misle dobro ni ovom narodu, ovoj zemlji, i ogromnoj većini poštenih i lojalnih svećenika. Platforma ovog djelovanja u osnovi je antikomunistička i usmjerena na razbijanje temelja ove zemlje... Pokušaje ofanzivnog djelovanja očito anti-komunističkih, anti-socijalističkih i drugih neprijateljskih snaga, kod nas, grupa i pojedinača, koji posebno pokušavaju zatrovati i indokrinirati omladinu, pa i djecu, sigurni smo da možemo i hoćemo sprječiti, one mogući i razobličiti našim jedinstvenim i odlučnim radom i zalaganjem, razrješavanjem situacije i ciljeva koje ima neprijatelj, osmišljenim i neposrednjim radom sa i među narodom, posebno sa omladinom. »

Teške zatvorske kazne zbog «terorizma»

O drugome, još težem slučaju zatvaranja i suđenja četvorici mladića iz okoline Tomislavgrada zbog navodnih terorističkih akcija, doznajemo iz izješća Predsjedništva Općinskog komiteta SK BiH Duvno, od studenoga 1985., nakon održanih sjednica 22. srpnja i 11. rujna 1985. i sjednice Komiteta za ONO i DSZ od 4. rujna 1985., na kojoj su ((razmatrali aktualna pitanja političko bezbjednosne situacije u opštini.» Povod razmatranja su: «učestali neprijateljski istupi na području opštine, a posebno presjecanje neprijateljskog djelovanja grupe od četvorice mladića (Šarić Šimun, rođen 1966. u Stepen-Mesihovina, završio ekonomsku školu, nezaposlen; Radoš Jozo, rođen 1965. u Crvenicama, završio srednju ekonomsku školu; Šarac Pavo, rođen 1965. u Donjem Brišniku, završio srednju ekonomsku školu; Čurčić Jozo, rođen 1965. u Gornjem Brišniku, završio srednju ekonomsku školu). Kod ovih lica u istrazi je pronađeno 27, 5 kg eksploziva i školske bilježnice i udžbenici sa ispisanim nacionalističkim i ustaškim simbolima i parolama i tekstovima pjesama i pisama neprijateljskog sadržaja. Utvrđeno je da su navedena lica, u kontekstu ostvarivanja svojih ciljeva i rušenja Ustava SFRJ, eksploziv namjeravali upotrijebiti za izvođenje diverzantsko-terorističkih akcija na spomenik žrtava fašističkog terora u Cebari i zgradu Srednjoškolskog centra u Duvnu,

automobile organa za unutrašnje poslove i dvojici profesora.»

Također se ističe da su u više navrata izrađivali i iskušavali eksplozivne naprave. «Kroz rasčišćavanje sa ovim licima i njihovim vezama utvrđeno je da se radi o organizovanoj grupi nacionalista koji su od 1980. do jula 1985. godine u strogoj konspirativnosti djelovali sa pozicija hrvatskog nacionalizma i separatizma.» Nadalje se kaže da su još za vrijeme pohanjanja srednje ekonomske škole, posebno u četvrtom razredu, navedeni pisali pjesme izrazito neprijateljskog sadržaja i davali ih drugim učenicima na čitanje. Optužnica ih je teretila da su isto tako u bilježnicama i udžbenicima crtali nacionalističke i ustaške simbole, ispisivali ih na vratima i školskim klupama, te pjevali ustaške pjesme.

Dalje se ističe: ((Direktma i snažna indiktrinacija školske omladine u pravcu nacionalne isključivosti ostvaruje se posebno na nastavi vjeronauka, kojega drže svećenici-specijalisti za rad sa omladinom i oni koji su do sada više puta zakonski odgovarali zbog neprijateljskih djelatnosti. Ovo se posebno odnosi na svećenike fra Jozu Križića i fra Jozu Zovku.» Profesori gimnazije i srednje škole Mijo Tokić, Stojan Vučemil, Branko Zrno i Mate Kelava osumnjičeni su za poticanje učenika i ((opportunističke stavove). Oni su, kako se navodi «bili upoznati sa djelatnošću navedenih učenika, ali nisu obavijestili upravu škole niti nadležne organe.» Jedan od zaključaka koji je donesen bio je i taj da «Sa omladinom ne mogu raditi lica koja su se eksponirala sa idejno tuđim pozicijama i u rasčišćavanju sa ovim pojedincima treba koristiti zakonska i druga ovlaštenja shodno samoupravnoj praksi.»

Četvorica su mladića u montiranom sudskom procesu koji je trajao jedanaest mjeseci u Mostaru, osuđeni na zatvorske kazne u trajanju od četiri godine, a izdržali su tri godine i dva mjeseca u KPD Zenica. U tom vremenu radili su fizičke poslove u zeničkoj željezari. Mladićima su u premetačinama pronašli i radiostanice kojima su između sebe uspostavljali vezu. To je bio dodatni teret za optužnicu da spremaju vojni udar. Oni koji su ih poznavali tvrde da nikako nisu imali eksploziva za koliko su optuženi, već jedva nešto za ribolov, u koju svrhu je i bio namijenjen. Krunki svjedok na suđenju bila je njihova školska kolegica Zdravka Petrović iz susjednoga sela Kovača, koja je potvrdila navode iz optužnice, te da ih je navodno dugo pratila u pripremanju akcije. Ona je kasnije za svoja lažna svjedočenja, od strane vlasti nagrađena radnim mjestom u općinskom Komitetu.

Redovita izvješća o sigurnosnom stanju u duvanjskoj općini

Općenito je znano da su građani na većim i odgovornijim službama morali biti u komunističkoj partiji i politički podobni. Republički Centralni komiteti i komiteti SKJ iz svih općina, revno su prikupljali korisne informacije o stanju na terenu. Tako su i članovi Općinskog Komiteta SK BiH Duvno, redovito slali analize «Procjene političko-bezbjednosne situacije u opštini». Donosim neke važnije i zanimljivije isječke iz dva takova dokumenta. Prvi je od 21. rujna 1984., br. 118, evidencijski broj 67/84. Drugi sličan dokument je od 15. srpnja 1985., br. 66/85-2, evidencijski broj 66/85. Navedena izvješća podijeljena su u četiri dijela:

1. Politička situacija;
2. Geostrateški položaj općine;
3. Aktivnost SK u razvoju socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa;
4. Djelovanje vanjskog i unutarnjeg neprijatelja.

Utvrđuje se kako je «rad s omladinom dosta slab i neorganiziran na što ukazuju podaci da je oko 210 maturanata prisustvovalo 'maturantskoj misi' u Duvnu, prilikom koje je bilo negativnih istupa, a oko 200 mladih sa Zovkom fra Jozom išlo je u Međugorje. U složenoj situaciji pojedinci ili grupe neprijateljski raspoložene mogli bi iskoristiti neke od tih omladinaca za svoje neprijateljske rabote.»

Nadalje se ističe da je u sadašnjim uvjetima mlada generacija suočena s brojnim problemima, a u našoj općini posebno ih pogoda problem nezaposlenosti. Uz to izloženi su i negativnim utjecajima, a (po-

sebno pokušajima snažnije indokrinacije od stranekleronacionalista i drugih tuđih idejnih pogleda i negativnih političkih strujanja. Djelovanje sa pozicija klerikalizma i kleronacionalizma najizraženije je kod pojedinih svećenika iz reda katoličkog klera što se ogleda kroz održavanje maturantske mise, ekskurzije, hodočašće i drugih vidova okupljanja omladine. U ovom djelovanju najaktivniji je Zovko fra Jozo sa svojim meditacijama, na kojima понekad okupi i do 50 omladinaca.»

Prema ovom izvješću, interes za uključivanje rad Skraste, iako je broj članova u odnosu na broj stanovnika mali, tako da u naseljima Galečić, Baljci, Letka, Srđani, Lipa, Omolje, Seonica, Vojkovići, Mrkodol, Gornji Brišnik i Liskovača uopće nema osnovnih organizacija SK. ((Političku aktivnost moramo usmjeriti upravo tamo gdje nemamo osnovnih organizacija SK, jer u tim sredinama postoji veća mogućnost djelovanja neprijateljskih snaga.»

Broj zaposlenih na području Duvna u tom vremenu je oko 10 %, dok oko 6.000 Duvnjaka sa svojim obiteljima boravi na privremenom radu u zapadnoeuropskim zemljama. Nizak stupanj zaposlenosti i velik broj privremeno zaposlenih u stranim zemljama, pogoršava političko-sigurnosno stanje. S područja Duvna u emigraciji se nalazi oko 250 osoba koje neprijateljski djeluju prema Jugoslaviji. Ove skupine, kako se navodi, naše radnike privremeno zaposlene u inozemstvu nastoje vrbovati, za svoje ekstremne ciljeve. ((Velik dio stanovništva naše Opštine pripada vjernicima koji redovito idu na vjerske obrede. Sasvim je izyjesno da kler u političke svrhe koristi vjerski osjećaj naroda, identificujući vjeru sa nacionalnom pripadnošću. Pored toga, okupljaju jedan dio omladine na zabave, podučavaju učenike iz nekih predmeta, organiziraju hodočašće u Međugorje, ekskurzije, meditacije, dijele omladinici knjige u kojima se prezentiraju različiti propagandni sadržaji. Izdaju list 'Sveta baština' koji nastavlja tradiciju 'Naših ognjišta'. U vrijeme eskalacije, masovni pokret je posebno uporište našao u redovima klera i nacionalista. Govoreći o ovoj aktivnosti klera smatramo da se posebna pažnja mora posloniti listu 'Sveta baština' koji izdaje Franjevački samostan u Duvnu. Naime, primjetno je da se preko njega nastoje ostvariti i oni utjecaji koji nemaju mnogo zajedničkoga sa vjerom, te da bi se u eventualnim kriznim situacijama mogao koristiti u neprijateljske svrhe. Gvardijan Ante Perković, rođen u Kovačima djelovao je neprijateljski na pastoralnom radu u Njemačkoj i kao takav je veza sa emigracijom.

Na našem području djeluju i rade Zovko fra Jozo i Križić fra Jozo, osuđivani zbog neprijateljske djelatnosti, kojom se i nakon izdržavanja kazne bave... U novije vrijeme ponovno se ozivljava i jača neprijateljska aktivnost u kojoj se naročito ističu: Perković fra Ante, Križić fra Jozo, Zovko fra Jozo, Zrno fra Stojan, Bakula(?) fra Jakov (vjerojatno krivi navod, a misli se na fra Jakova Bubala) i Mioč fra Gabrijel... Ne treba izgubiti iz vida da tim napadima doprinosi i djelovanje jednog broja neprijateljski orjentisane emigracije sa našega područja, te jedan broj učenika i studenata koji se školju i studiraju van naše sredine, a potpali su pod utjecaj neprijateljski orjentisanih grupa i pojedinaca... Pored Brišnika gdje je ova grupa pjevala pjesme neprijateljskog sadržaja u Bukovici su učenici kidali slike druga Tita, a u Prisoju nepoznata grupa izvrsilaca porušila natpis 'Tito' kojise nalazio iznad sela.»

U zaključku među aktivnostima koje treba otkloniti je i ova pod četvrtom točkom: «Već duže vrijeme djelovanje grupa i pojedinaca, posebno iz reda Katoličkog klera (Križić, Mioč, Zovko i dr.) sa pozicijama klerikalizma, politizirajući vjersku pouku, vjersku štampu, sahrane vjernika, čime izlaze iz okvira i odnosa utvrđenih Ustavom i Zakonom.»

Zaključak

Gledano iz današnjeg demokratskog vremena, sve ono što se događalo pod jarom komunizma, čini nam se možda dalekim i nemogućim. Koliko je samo bilo onih koji su godinama bili utamničeni od Zenice, Foče i Mostara pa sve do Starog Gradiške, Golog otoka i Lepoglave. Zatvorske ćelije i mučionice posvuda su bile pune. Trebalo je nadljudske snage i izdržljivosti kako bi prošli sva tjelesne i duhovne torture i mučenja. Mnogi nisu izdržali, neki su se pokolebali, a oni najhrabriji ostali su vjerni hrvatskim idealima, dosanjavši slobodu i državnu samostalnost. U zloglasnim komunističkim zatvorima franjevcu Hercegovačke provincije odležali su preko 500 godina. Član te Provincije fra Ferdo Vlašić u dva navrata bio je osuđen na teške zatvorske kazne u sveukupnom trajanju od 24 godine, a izdržao je ukupno trinaest i pol godina. On i mnogi drugi osuđivani su samo zato što komunisti nisu mogli podnositи njihovu ljubav prema Bogu i hrvatskome narodu. U naše vrijeme kada se ponovno omalovažavaju podnesene žrtve hrvatskih domoljuba za slobodu i demonizira domovinski rat, trebali bi barem znati poštovati ono što su nam u zalog ostavili naši hrvatski mučenici.

SVJEDOCI GOVORE: ŠTO SE ZAPRAVO DOGODILO U DRVARIĆEVOJ ŠUMI 1945.?

U rano jutro 29. lipnja 1945. iz smjera Varaždina u mjesto Tužno dobrujuje teški vojni kamion ruske proizvodnje, koji je zvukom sirene probudio četvoricu vojnika Jugoslavenske armije, koji su došli vlakom dan ranije, 28. lipnja, te u šumi iskopali poveću jamu. Svi zajedno okupljeni na cesti ispred šume doslovce su iz kamiona izbacili oko 50 osoba, koje su bile po dvoje vezane žicom. Po iskrcavanju, kolona ljudi kundacima je tjerana preko polja u šumu. Iz šume su se uskoro začuli hitci iz vatrenog oružja, no svjedoci tvrde daje pucnjave bilo razmjerno malo u odnosu na broj ljudi otjeranih u šumu. Rekonstrukcijom događaja, zajedno sa svjedocima, došlo se do spoznaja, da su ljudi onako dvoje po dvoje kako su bili vezani - odvezani, skidani do gola i potom ubijani. Sama egzekucija trajala je od 3,30 do 5,30 sati.

Poslijе se vidjelo što se tako dugo radilo u šumi s tim ljudima. Po završetku egzekucije, zločinci su mirno sjeli u kamion i odvezli se prema Varaždinu. Svjedoci govore, da su pri izlasku iz šume sva osmorica imali pune ruke odjeće skinute sa žrtava. Preko žrtava nabacana je zemlja, ali taj dan, nešto kasnije, počela je padati kiša, kao da nebo plače. Kako se grobište nalazi na samoj vododerini, voda je isprala zemlju i tijela su virila iz nje.

Nekoliko dana kasnije počeo se širiti neugodan zadah raspadajućih ljudskih tijela. Mjesni NOO zapovjedio je dvojici bivših domobrana, da odu u šumu i "pokopaju bandu kakvi su i oni sami". Ljudi su došli obaviti što im je naloženo, a na grobištu ih je dočekao užas. Zatekli su otkopan grob, tijela su bila iznakažena udarcima oštrog teškog predmeta (vjerojatno sjekire), a šumske zvijeri i psi latalice izgrizli su leševe. Tijela koja su se nalazila na samom vrhu ugrista, bila su puna ugriza. Tada je postalo jasno, da je samo možda 11 osoba ubijeno metkom, a ostali su zatučeni sjekirom ili lopatom. Uza sve strahote, mještani navode da se iz šume neposredno po odlasku zločinaca čulo zapomaganje, no nitko se nije usudio otići tamu i vidjeti što se dogodilo.

Po kazivanju svjedoka, doznajemo da su ti ljudi dovezeni iz Varaždina. Noću 28. na 29.

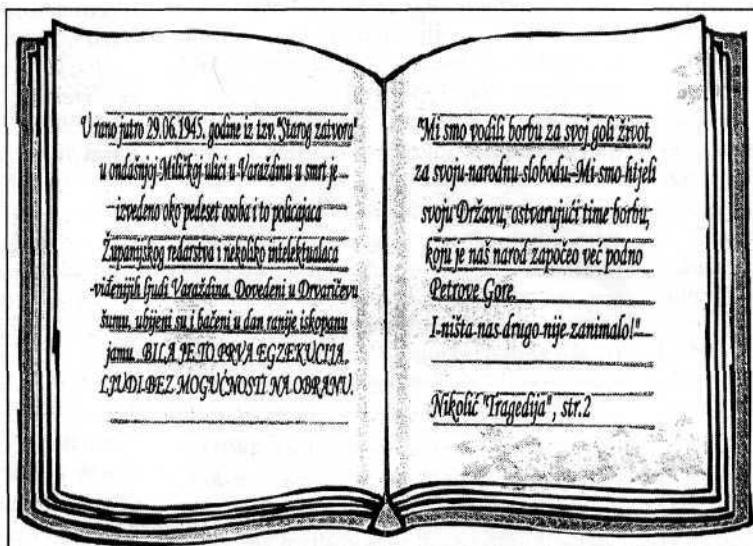
Priredio:

Josip Ljubomir BRDAR

lipanj 1945. oko dva sata ujutro počeli su prozivkom najprije u muškim, a onda i u ženskim čelijama. Od pedesetak ljudi koji su tu noć odvedeni na stratište bile su dvije žene. Sve te osobe poslane su u smrt po presudi Vojnog suda oblasti zagrebačke - Vijeće komande grada Varaždina. U stvari ih je osudila OZN-a, pa su presude uglavnom pisane nakon smaknuća.

Riječi Branko Šargač

O obljetnici tog događaja održana je na tom mjestu sv. misa. Prije njezina početka, nazočnima se obratila sudionica tih kobnih

događaja, gđa Branka Šargač, u ime HDPZ-a Podružnice Varaždin. Evo njezinih riječi:

"Dragi prijatelji! U ime predsjednice Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Središnjice Zagreb, Kaje Pereković i Hrvatskog društva političkih zatvorenika Podružnice Varaždin, pozdravljam sve prisutne i zahvaljujem na dolasku.

Svake godine na današnji dan 29. lipnja dolazimo se pokloniti nevinim žrtvama koje su ovdje na najokrutniji način ubijene od zločinčike ruke partizana, takozvanih 'osloboditelja'. U tom grobu počivaju oni već 56 godina. Kobnog svibnja, lipnja i srpnja 1945. izricale su se presude i nakon stravičnog mučenja ubijeni su naši ljudi diljem cijele Hrvatske i Slovenije. Stoga je i ovo

grobište postalo simbolom svih onih otkrivenih i neotkrivenih jama, u kojima su nestali naši roditelji, sestre, braća i prijatelji iz našega grada i njegove okolice.

O tim tragičnim događajima na gorkim postajama hrvatskoga križnog puta i o tolikim logorima napisana su mnoga svjedočanstva. No, usprkos svemu tome još uvijek taj hrvatski holokaust nije bilo moguće potpuno rasvjetliti i nepristrano vrednovati. Stara je istina da povijest pišu pobednici. A naša se povijest pisala i učila u školama i sveučilištima, promicala u medijima i u politici tijekom pola stoljeća komunističke vladavine. Sve naše nacionalne, etičke i ljudske vrijednosti u prošlosti bile su tada osporavane, prešućivane ili krivo tumačene u stavovima komunističkih političkih komesara, režimskih povjesničara i antihrvatskih pisaca.

Svi su oni povjesni zločin, taj genocid nad hrvatskim narodom, htjeli umanjiti ili izbrisati iz svijesti našeg čovjeka.

Tek je u najnovije doba dr. Josip Jurčević u svojoj disertaciji 'Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945.', pišući na temelju dokumenta koji ipak još postoje, utvrdio kako su stravične presude najuglednijih ljudi Varaždina bile pripremljene već u ožujku 1945. u šumi na Kalniku. Tako su oni ušli u grad s gotovom listama o likvidaciji naših ljudi. I nastale su strašne Hrvatske i varaždinske 'Bartolomejske noći'.

Stoga je dužnost našeg naraštaja, kao još živih svjedoka tih stravičnih dana, da tu bolnu istinu prenesemo mladima, da im ostavimo poruku i da se ona nikad ne zaboravi. Neka čuvaju trajnu uspomenu, ljubav i poštovanje prema svim onim pokojnicima za koje su groblja zauvijek ostala zatvorena, a kosti razasute duž bezbroj postaja hrvatskoga križnog puta. Njima, tim našim stradalnicima iz kobnoga hrvatskog ljeta 1945., mi koji još živimo obećajemo, da ćemo nešobično raditi na ostvarenju njihova i našeg sna - a taj je bio i ostao slobodna, uljuđena, civilizirana, ljudska i kršćanska Hrvatska. Njima, tim našim pokojnicima neka je vječna hvala i slava!"

Uspomene Jozu Šariću (VII.)

MEĐU ČETNICIMA S PETOKRAKOM

Piše:

Jozo ŠARIĆ

Vremenom, oficiri su me sve češće pozivali da idem s njima u grad, na ručak u kantinu. Dok smo prolazili pored suda, žalosno je bilo gledati kako izvode i uvode ljudi, te kako se aktivisti okupljaju pred zgradom i uzvikuju: "Vješala, vješala". Zamjetio sam, najgratije su bile dvije aktivistkinje koje ne bi ispuštale nijedan dan, da ne bi došle pred sud. Uskoro i među nama su počeli nestajati vojnici. Govorili su nam, da su pobegli, ali znali smo da su im došle "karakteristike" iz njihovih matičnih općina, pa su po kratkom postupku bili uklanjeni.

"Izbori"

Na jesen su bili prvi izbori, kako se govorilo, za narodnu izboravu kutiju. Za izbore sam bio raspoređen na osiguranje u Kasapoviće, u izbornu jedinicu Krnjića potok. Otišao sam tamo pred večer, zajedno s još četiri vojnika. Izborno mjesto bilo je u školi, smještenoj u jednoj privatnoj kući. U jednom trenutku otišao sam do neke trafike koja se nalazila preko puta. U njoj je radio neki stariji čovjek koji je bio vrlo razgovorljiv. Pitao me o svemu. Kasnije, u razgovoru, ispostavilo se da poznaje mog brata Matu. Pitao me za još neke ljudi iz Bistrice, a kad je video da i njih poznajem, povjerljivo mi je rekao da se čuvamo, jer je gazda iz kuće koju smo osiguravali još uvijek u šumi i da nas vrlo lako može napasti.

Malo kasnije razgovarao sam s čovjekom čija je stara kuća bila odmah uz školu. I on nije postavljao ista pitanja kao i trafikant, to jest, provjerio me na isti način, a kad se uvjerio da pred mnom može o svemu slobodno govoriti, iznio je i rakiju. I Josip - tako se starac zvao - kao i trafikant, poznavao je mog brata Matu kojije prije rata u ovom kraju prodavao duhan, pa je jednom prilikom čak i nočio kod Josipa. Te večeri upoznao sam i Josipova sina Antu, koji se također bio tek nedavno vratio iz logora, te njegove dve kćeri, Finku i Maru. U jednom trenutku Josip je pozvao Finku na stranu, rekao joj nešto, a ona je odmah potom, nekamo žurno otišla. I dalje sam razgovarao sa svojim domaćinima, ali iz glave nisam mogao odagnati pomisao da bi nas tijekom noći mogao napasti vlasnik kuće u koju je bila smještena škola i koju smo mi osiguravali. Nisam mogao ni zamisliti da bih mogao pucati na svoje.

Nakon nekog vremena Finka se vratila i rekla nešto Josipu. U međuvremenu sam otišao u školu i rasporedio stražu. Kad sam se vratio natrag, Josip mi je rekao da se ne brinem i da će sve biti u redu. Cijelusam noć bio u kući povremeno obilazeći stražu. Zah-

valjujući Josipu i njegovoj kćeri Finki, koja je, očito, odigrala ulogu teklića, noć je protekla mirno. Već u sedam sati ujutro, još uvijek zahvaljujući Bogu što nije došlo do napada, otvorili smo biralište. Začudio sam se kad sam u ulozi tajnika biračkog odbora ugledao **Mehmeda Krnjića**, koji je u vrijeme NDH bio redarstvenik u Travniku. Nišam mu se htio javljati, jer bi se u susretu s čovjekom koji je poznavao njegovu prošlost, koja je bila nespojiva s njegovom sadašnjom ulogom, u najmanju ruku zastidio.

Sve u svemu, izbori, ako se tako može nazvati predstava koju su režirali komunisti, protekli su bez problema. Navečer smo krenuli prema Travniku, gdje su se okupljali i vojnici koji su osiguravali druga birališta. Vojnici koji su osiguravali biralište u Stojkovićima ispričali su nam da su u noći prije izbornog dana imali napad u kojem je jedan vojnik, koji se zvao **Omer Velić**, lakše ranjen. Dakako, taj napad trebao je biti izvršen na Kasapoviće, točnije na izborni mjesto u Krnjića potoku, koje smo mi osiguravali, ali nas je, zahvaljujući Josipu i njegovoj kćerki Finki, mimošao. Kasnija saznanja su dodatno potvrdila moje tadašnje pretpostavke.

U potrazi za trebinj skini četnicima

Za 29. studeni iste godine Tito je išao u Jajce na proslavu, a ja sam, sa svojom postrojbom, bio raspoređen u Turbe kao osiguranje. Od tada pa sve do mog premještenj iz Travnika gotovo svo vrijeme proveo sam na terenu, na prostorima Karaule i Vlašića, gdje smo imali zadatku uhvatiti nekog **Ćoru i Božicu Križanca**, koji su se još uvijek nalazili u šumi kao četnici. Dne 31. siječnja cijela brigada dobila je premješta u Trebinje. Putovali smo bez oružja, a kako se još ni tada nismo u potpunosti oslobodili sjećanja na proživljene muke do momenta kada smo postali "vojnici", bilo nas je strah; hvatala nas je panika, jer nismo znali kamo nas zapravo vode. Sprovodnicima nismo mogli vjerovati, jer su nas i tijekom putovanja često provocirali. Htjeli su pošto-poto uhvatiti nekoga od nas za riječ. No, i među nama je bilo onih koji nisu mogli šutjeti. U tom se osobito isticao neki Huso koji se glasno obraćao komunistima. "Što nam lažete da idemo u Trebinje, kad nas vodite Englezima. Mene su oni jednom tukli, više neće", govorio je. Potom nam je nekoliko puta ispričao doživljaj kada su Tigari diviziju u kojoj je služio,

negdje kod Stona bombardirali saveznici: "Tuče, a ne vidiš od kuda te tuče", govorio je.

Kasno noću stigli smo u Trebinje. Umorni nakon cijelodnevna putovanja, polijegali smo po paprati nabacanoj po podu. No, naš odmor nije dugo trajao. Tek što smo se smjestili, dodoše neki vojnici i počeše nas dizati. Odabrali su nas prema nekom redu, kao da su nas poznavali. Krenuli smo užurbano cestom prema Mostaru, ali nismo dugo pješaćili, mislim oko 7 kilometara. Zaustavili smo se pred Dražindolom, gdjesmo zauzeli položaje oko ceste i šutke čekali. Već je svitalo, kad smo iz sela začuli ženski glas: "Eno ga u mlinu". Bio je to, kako smo kasnije shvatili, znak gdje se traženi nalazi.

Nas nekoliko dobitilo je zadatak da se okupimo oko neke male pećine pod cestom. Mali otvor od pećine nalazio se ispod neke smreke, pa je izgledalo da se iza njega ne krije ništa, tek mala, plitka rupa. No, kad smo došli bliže otvoru, imali smo što vidjeti. Pećina je bila jako duboka, a sve što bismo izgovorili pred njenim otvorom još dugo je ječalo u njezinoj utrobi. Naši zapovjednici odmah su počeli dozivati: "Vlado, hajde izidi, opkoljen si. Nemoj džaba gubit glavu". No, pozivi na predaju nisu dali nikakva rezultata. Čekali smo do otprilike 10.00 sati. Tada je oficir OZN-e rekao da treba jednog dobrovoljca, a u isto vrijeme bio je upro oči u mene. Uporno je i dugo gledao, usput me navozarajući, pa mi nije bilo druge nego pristati na njegov nagovor.

Omotali su mi uže oko pojasa i dali mi batariju, rekvirši da se polako spuštam u pećinu, a da će oni paziti na mene. Rečeno nije još da se najvjerojatnije u pećini nalazi četnik kojeg trebamo uhititi. Drhtao sam od straha, ali izbora nisam imao. Sjetio sam se svoje vojničke izobrazbe, pa sam zatražio šibice, te se polako počeo spuštati. Ispod malog otvora nalazila se velika pećina. Zategao sam, koliko sam mogao, uže i tako se barem malo sklonio u stranu, bliže stijeni pećine. Ukresao sam šibicu što sam mogao dalje od sebe, a u tom trenutku odjeknula su dva pucnja iz pištolja. Šibica se je brzo ugasila, a mene su izvukli vani. Srećom, nijedan od hitaca nije me ni okrznuo.

Zapovjednici su nakon tog izlaska opet počeli dozivati četnika koji se nalazio u pećini i predlagati mu da se preda. To dozivanje trajalo je negdje do iza podneva, kada se iz dubine pećine ponovo začuo pucanj. Čulo se potom hroptanje, koje je ubrzo, također, utisnuto. Pretpostavljaljali smo da je četnik kojeg smo hvatali odlučio pucati u sebe, pa su se dvojica vojnika ponovo oprezno spustila u jamu. Pretpostavka je bila ispravna, jer su se

nakon nekoliko minuta vojnici pojavili na otvoru pećine izvlačeći sa sobom i tijelo mrtvog četnika.

Bilo je to tijelo krupnog čovjeka, s velikom bradom. Još uvijek je davao poneki znak života, ali mu je neka skojevka ubrzala ispalila cijeli rafal u glavu. Četnik, kako su nam rekli, bio je glavom u bradom **Vlado Milojević**, komandant bilećkog četničkog okruga. Bio je inače Srbijanac, rodom negdje od Valjeva, a pričalo se tada da ima i brata partizanskog generala, **Miloj u Milojevića**, koji je, igrom slučaja, izmakao smrti na Glamočkom polju, kad je poginuo **Ivo Lola Ribar**. Vlado Milojević, kako sam kasnije saznao, nije bio omiljen ni kod domaćih četnika. Njega je, naime, poslao **Draža Mihajlović** u istočnu Hercegovinu, da sredi stanje i objedini tamošnje četnike.

Sudionik širokobriješkog pokolja

U Trebinju bilo izuzetno teško. Bili smo izmiješani s gatačkim i nevesinjskim četnicima, a bilo je i dosta Srbijanaca koji su mobilizirani 1944. Morali smo biti stalno na oprezu, jer su Srbi stalno vrebali da nekoga od nas krivo optuže. U tom su osobito bili revni nevesinjski četnici. U takvu okruženju naslušali smo se i svakavim priča. Dojučerašnji četnici hvalili su se svojim junaštvinama u ratu. Bilo je žalosno slušati jednoga obaveštajnog oficira, **Novicu Sujiću**, koji je bio negdje od Čapljine, kako priča o svojim i junaštvinama svoje jedinice u Širokom Brijegu. Pričao je detaljno kako su ubijali širokobriješke fratre, naglašavajući da su neke od njih i plinom ugušili. Hvalio se kako je osobno pobio oko devedeset ljudi, među kojima je bilo i mnogo fratara; Takvih junaštava Novice Sujića i njegove 10. brigade na putu do Rijeke i Istre, te Trsta na kraju rata bilo je mnogo, mnogo.

Četnici su bili neumorni u nastojanju da svakom onom tko nije Srbin u postrojbi zagonjaju život. Često se dešavalo da bi krivo potvorili nekoga od nas i taj bi veoma brzo bio prebačen u kažnjeničku jedinicu. Osobito često stradavali su Hrvati iz Zagorja oko Karlovca, kojih je, također, bilo među nama. Jedne večeri bio sam s dvojicom preobraženih četnika u patroli. Začudio sam se kad su me, čim smo se vratili u Trebinje, strpali u zatvor. Dvojica četnika koja su bili sa mnjom optužila su me, naime, da sam se sastajao s četnicima kojih je u području Zubaca još uvijek bilo u šumi. Je li moglo biti nebuloznije optužbe? No, svejedno, zapovednici koji su bili kao i ostali, strpali su me u zatvor, i da mi nije pomogao lugar kojije slučajno večeri bio s nama, u zatvoru bih i ostao. Uz lugara, kako vjerujem, za mene se založio i Nikola Drljača, pa sam, uz sve navedene okolnosti, brzo pušten. Interesantno je pri tom napomenuti da se **Živoradu Miladinoviću** koji je bio negdje iz Srbije i

RadiDogoviću iz Nevesinja, koji su me kriju optužili, nakon svega ništa nije dogodilo. Ni dlaka im s glave nije spala.

Jednom drugom prigodom isti ljudi optužili su j ednu skupinu vojnika da su pripremali ustanak. Ta skupina nije uspjela dokazati neosnovanost optužbe, pa je organizirano i suđenje. Tom prilikom **Andrija Zovko** iz Koliba kod Bosanskog broda i jedan musliman osuđeni su na smrt, a **Mate Međugorac** i **Ilija Čabralja** na po 17 godina robije. **Boško Prkačin** iz okolice Stoca, koji se, također, nalazio među optuženima, uspio je pobjeći u šumu.

Početkom 1947. godine u Trebinje su iz Tuzle došla dvojica suradnika KOS-a, obojica muslimani, a jedan od njih prezivao se **Osmić**, pa su počeli progoniti četnike. Od tada do 4. listopada 1947., kad sam demobiliziran, bilo je znatno lakše. Oslobođili smo se bili barem četnika i onoga nenormalnog stanja u kojemu smo se nalazili od dolaska u Trebinje.

Napokon kod kuće

U partizanskoj vojsci naslušali smo se komesarških priča. Iako nisam vjerovao u njih, mislio sam da će barem kad dodem kući biti miran. No, ni to se nije desilo, jer, čim sam došao kući nastupile su nove teškoće. Stalno smo bili pozivani na neke obveze, akcije, tako da osobito mi, bivši pripadnici Hrvatske vojske, nikako nismo imali mira. Odmah po dolasku prijavio sam se, kako mi je bilo naloženo, u Vojni odsjek, gdje su me pitali jesam li sa sobom, iz vojske, donio kakvu potvrdu. Slutio sam da je riječ o još jednoj komunističkoj smicalici, pa sam rekao da sam ju zaboravio ponijeti, te da ću ju donijeti naknadno. Naivno sam vjerovao da će ljudi iz Vojnog odsjeka zaboraviti potvrdu i s vremenom povjerovati da i imam određene preporuke.

No komunisti ne zaboravljaju tako lako tude "nedostatke". Već nekoliko dana nakon mog dolaska pozvali su me u neku akciju na "sumnjake" (tako su komunistička vlast nazivala pripadnike u našem kraju uglavnom hrvatske vojske koji su se dugo nakon rata još uvijek skrivali po šumama). Meni se nikako nije islo u lov na ljudi s kojima sam se do jučer zajedno borio, pa se nisam odazvao. Kad je akcija završila, dobio sam rješenje da za kaznu predam vlastima 100 kg pšenice, koju, dakako, nisam imao vremena ni posjati, a kamoli požnjeti i dati "narodnoj vlasti".

Šef OZN-e u uskopaljskom kraju bio je **Momo Šešum**, a predsjednik Odbora moj susjed iz sela Bistrice, **Sulejman Idrizović**, koji me i prijavio, mada je, inače, u svim susretima sa mnjom bio izrazito ljubazan i, reklo bi se, prijateljski raspoložen. Kad sam otišao do Šešuma i žalio se na nelogičnu kaznu koja mi je dosudena, on je odgovorio da on zapravo nema ništa s tim, da je za takve

stvari nadležan Odbor. Vidio sam da nema nikakva drugog rješenja, nego da pozajmim pšenicu i predam ju "narodnim vlastima", pa sam to i učinio.

Tako su prolazili dani. Posao nisam mogao dobiti, a poziv na raznorazne obveze i akcije nije me mogao mimoći. Vidio sam da nemam drugog izlaza, nego pronaći posao, bilo kakav i bilo gdje. Uskoro sam se, srećom, uspio zaposliti u Sebešiću, na poslovnima manipulacije drvom. Budući da sam bio pismen, a takvih je u to vrijeme na poslovnima u šumi još uvijek bilo malo, jer su demobilizirani dobijali mjesta u raznoraznim komitetima i u upravi, a samo su skroz nepismeni isli u šumu i na teške fizičke poslove, dobio sam posao "škribanu", to jest mjeraca. Kako Hrvata nije bilo u partizanima, izuzev dakako nas logoraša koji smo ostavljeni da odslužimo vojni rok, tako za njih i nije bilo mjesta u upravi i raznim komitetima, pa su, makar bili i pismeni, tretirani kao neka druga, niža klasa koja je popunjavaala sporedna radna mjesta, za koja nitko drugi nije bio zainteresiran.

No, ni u Sebešiću nije bilo mira. Jedan broj hrvatskih vojnika još se nalazio u šumi, pa su i nas često pozivali na raznorazna sastanak i potjere za njima. A kad nas i nisu pozivali u potjere, nisu nam dopuštali da preko vikenda, zbog stvarnih ili izmišljenih potjera, idemo kući, pa smo i te, jedine slobodne dane koje smo imali, morali provoditi u Sebešiću. S domaćim komunistima, mahom Muslimanima, vrlo dobro smo izlazili na kraj, jer su oni gotovo svi također služili u Hrvatskoj vojsci, pa su neki zbog straha da ih ne odamo, a neki zato što su, jednostavno, imali razumijevanja, bili susretljivi. No, neprilike su nam pravili komunistički aktivisti koji su u Sebešić dolazili iz Travnika. U Sebešić su dolazili i ljudi koje je komunistička vlast pozivala na obvezu. Među njima je bilo osobito puno žena, oko kojih su, što nam je bilo osobito teško gledati, neprestano oblijetal skojevcu. Na taj način mobiliziranih radnika bilo je s područja svih susjednih općina.

U Sebešiću sam susreo i **Ivu Lozančiću** iz Margetića koji se, u vrijeme dok sam ja osiguravao biralište koje se nalazio u njegovoj kući, nalazio u šumi. Nakon rata on je amnestiran, a u Sebešiću se nalazio na jednoj od brojnih obveza na koje su ga pozivali. Živo sam se interesirao za tog čovjeka, budući da sam o njemu čuo priče kao o veoma hrabrom čovjeku, kojeg su se partizani jako bojali. On mi je, kasnije, u razgovoru potvrdio moja nagađanja o Finkinoj ulozi u preusmjerenju njihova napada na izbornu mjesto u Stojkovićima. "Iako nismo bili pripremljeni za Stojkoviće, jer smo se pripremali za vas, rastjerali smo ih", rekao je.

(nastavit će se)

HRVATSKE SVEUČILIŠTARKE NA PUTU KROZ PAKAO (II.)

U nastavku objavljujemo tekst Nenada Tomislava Plivelića o povlačenju hrvatskih sveučilištarki, kako bi se omogućila njegova kritička prosudba, te korištenje u opisu hrvatske tragedije iz svibnja 1945. Tekst je podvrgnut manjim redaktorskim i jezičnim intervencijama, kojim se ne dira u smisao:

Po mom sjećanju, proveli smo jednu noć u vlaku na putu do Celja i već drugu noć na livadi u Austriji. Tu smo proveli dvije noći i na tom mjestu su se priključile nama one kolegice koje su provele jednu noć na nekome drugom mjestu. Podsjecam da smo u određenom trenutku bili krenuli raznim putevima. (...) Nismo se svi mogli ukrcati u teretnjak koji nam je bio namijenjen, pa smo odlučili da se ukraća samo nekoliko kolegica, među njima Ljubica Horvat, Fina Tomljenović, Marića Zoranić i još neke druge, koje nisam onda osobno poznavao. Na taj teretnjak smo ukrcali svu našu opremu, "ruksake" i slično. Osim toga smo se dogovorili da će teretnjak odmah čim stigne do Engleza (kojis u se nalazili navodno na samo 18km daljine) odmah iskratiti stvari i vratiti se po nas. S takovim dogовором on je krenuo oko 7 sati ujutro na put prema Englezima, u smjeru Völkermarkta. Čuli smo kasnije da se jedan teretnjak zaista pokušao vratiti po nas, ali su mu to zapriječili partizani, i daje tu poginuo nadporučnik Andelko Buj i još jedan vojnik. Buj je bio rodom iz Boke Kotorske.

Prema engleskim izvješćima, Englezi su se u tom trenutku kretali isključivo iz Klagenfurta prema Wolfsbergu, ostavljajući po strani Völkermarkt, da pojačaju svoje snage u zoni razgraničenja prema Rusima. Völkermarkt je vjerojatno već onda bio pod vlašću partizana. Tamo su kasnije došli i Bugari, koji su otisli još 4 km dalje na zapad. Tu je bila cesta po kojoj su prolazili Englezi na sjeveroistok prema Wolfsbergu. Na toj cesti je bio i Griffen, što je za nas bilo od presudne važnosti, iako mi to tada nismo znali. Znači daje postojao prostor južno od ceste Klagenfurt - Wolfsberg na austrijskom području, gdje nije bilo Engleza i tu su poslije 8. svibnja imali svu vlast partizani. Tek tri dana kasnije Englezi su se spustili iz St. Andrea prema Lavamündu. Na tom području par-

Priredila:

Kaja PEREKOVIC

tizani su hvatali manje skupine, ali su veće, naoružane, propuštali, jer im se nisu mogli suprotstvaiti. Jedino tako je razumljivo da je naš kamion došao do Engleza i daje kasnije vraćen prema Lavamündu za izručenje. U tom kamionu su bile vraćene u Lavamünd naše kolegice: Horvat, Tomljenović, Zoranić, Hrastar i ostale. Razumije se da mi o tome u tom trenutku nismo ništa znali.

Ovdje je potrebno napomenuti da se već 7. svibnja prepričavalo kako se hrvatska vlast nalazi u okolini Klagenfurta. Mi koji smo ostali na livadi, promatrali smo promet na cesti, kojom su prolazili razni teretnjaci njemačke ili madžarske vojske, te neka privatna vozila. Svi su se kretali isključivo prema zapadu; nitko nije išao prema istoku.

Kad su prošla oko dva sata i situacija se nije mijenjala, počeo sam razmišljati što se to događa. Ako su Englezi bili udaljeni samo 18 kilometara, kako se govorilo, onda su već morali doći, ako ne velike jedinice, a onda barem izvidnice, ali toga nije bilo. Postojala je mogućnost da oni uopće ne će doći, a to bi značilo da će tu doći Rusi. Kako se nije vraćalo ni jedno vozilo, vjerojatno se ona ne mogu vraćati. To znači, ako mi krenemo na put pješice prema zapadu, srest ćemo na putu kamion i nastaviti put njime, a ako ne, doći ćemo pješice do Engleza.

Predložio sam skupini da mi podemo pješice prema zapadu i izložio razloge svoje odluke. Odrliko oko 9 sati krenuli smo pješice prema zapadu ususret Englezima. (Mislim daje Yvona krenula s livade odmah iza teretnjaka. Ne značim se njezine prisutnosti ni u jednom trenutku našega hodanja, a ni kasnije. Sreća sam je jednom kasnije, u jednom autobusu u Buenos Airesu i nikad više.) Govorilo se da trebamo ići prema Völkermarktu, jer to je put prema Klagenfertu, ali nitko nije znao, ima li u Völkermarktu Engleza. Nitko nije imao nikakav zemljovid, ali išli smo na zapad. U početku je put bio ugodan, bilo je lijepo svibanjsko jutro, a usput pokraj

Drave bila je uska crnogorična, uglavnom jelova šuma, a ispod te šumice tekla je Drava.

Oko 11 sati se počela osjećati glad i onda smo se propitali, ima li netko nešto za pojesti i da se to podijeli, jer naša je hrana otisla s "ruksacima" u teretnjaku.. Nitko nije imao ništa, samo je jedna kolegica imala kutiju Calcipota, neke vrsti povećih pilula za jačanje na osnovi kalcija. Tu smo kutiju podijelili tako daje svakoga zapala po jedna pilula, a neke i dvije. To smo odmah progutali i krenuli dalje. Tako smo po prilici hodali još jedan sat i došli do jednog križanja; naša cesta je išla ravno prema Völkermarktu, a postojala je i jedna sporedna cesta prema sjeveru, prema Griffenu.

U to je počela škropiti kiša i vidjelose da se spremi proljetni pljusak. Na sjeveroistočnoj strani od križanja, udaljena jedno stotinjak metara, nalazila se jedna kapelica, tipična austrijska kapelica s dosta velikim nadkrivenim predvorjem ispred sa-mih ulaznih vrata. Predložio sam kolegicama da se sklone pod taj krov, dok prode pljusak. Ta kapelica na jednoj sadašnjoj hrvatskoj autokarti jeoznačena kao St. Nikolai, a na jednoj talijanskoj autokarti mnogo većeg razmjera kao Weissenegg. U blizini je označeno malo na jug jedno brdo kao Ruden. Na križanju smo ostali i sklonili se, dok prode pljusak u nekom grmlju ili visokoj živici, Nikola Jerbić, Ante Fulgozi i ja, da vidimo i doznamo ako se dogodi kakova novost na putu. Kolegica-ma smo preporučili da ne ulaze u kapelicu, jer nisu bile odjevene za tu priliku.

Kad je pljusak pojačao, one su ipak ušle u kapelicu. Nije prošlo ni par minuta, čuli smo iznenada svirku harmonike. Nekoliko desetaka metara iza kapelice prolazila je stazom jedna skupina partizana. Moglo ih je biti jedan vod, sa slovenskim barjam kom s velikom petokrakom crvenom zvijezdom. Ta je skupina prešla preko ceste koja ide prema sjeveru (Griffenu) i skrenula u šumu koja se nalazila s obje strane ceste koja je išla prema Völkermarktu.

(nastaviti će se)

DR. FRANJO TUĐMAN (II.)

Odgovor na optužbu na glavnoj raspravi u Okružnom sudu

Zagreb 17.-20. 02. 1981.

4. Kao dokaz da ja nisam htio ništa "lažno ustvrditi" i "neistinito" i "zlonamerno" prikazati, kad sam u svojim odgovorima izjavio da se "nacionalni odnosi izražavaju u nedovoljon uskladenim interesima između pojedinih naroda", te da je za Hrvatsku problem "pomanjkanja financijskih sredstava" za njezin razvitak i aktualno pitanje deviznog režima i pomorske privrede, već da sam time jedino blago ukazao na probleme koji dugotrajno postoje, koji su već imali ozbiljne i mogu imati još teže posljedice, ako ih se ne bude djelotvornije rješavalo, - izložit ću, na temelju svojih znanstvenih spoznaja, podsjećajući da je to predmet mojeg povjesno-istraživačkog rada, samo neke bitne činjenice.

Zbog izrazito neravnopravnog položaja u monarhističkoj Jugoslaviji, te istrajnosti etatističko-centralističkih tendencija u socijalnoj zajednici, što se sve desetljećima izražavalo u nepoštivanju ekonomskih zakonitosti u gospodarskom životu, navlastito u volontaričko-protekcionističkoj politici na području investicija državnog kapitala, poreznog, deviznog i vanjskotrgovinskog režima, te u pretjeranom odlijevanju narodnog dohotka, - Hrvaskaje sve više relativno zaostajala iza razvijatka drugih zemalja u Jugoslaviji, dospijevši do granica ozbiljne gospodarsko-kultурне i demografske stagnacije, pa čak i biološke ugroženosti.

Do takvog je stanja došlo zbog dugotrajnog djelovanja mnogih negativnih čimbenika. Na pr. vrijednost fiksног dijela društvenog bogatstva jugoslavenske privrede u međuratnom razdoblju (1919.-1940.) porasla je u cijelini za 50%, ali na području Hrvatske samo za 42%; ili prosječna godišnja stopa rasta fiksnih fondova društvenog bogatstva bila je za cijelu Kraljevinu Jugoslaviju 1,9%, a na području Hrvatske 1,6%. Dinamika industrijskog razvijatka u razdoblju 1929.-1938. bilje: u Srbiji 44%, u Crnoj Gori 11%, u BiH 11%, u Sloveniji 10%, u Makedoniji 8%, a u Hrvatskoj 7%. U razdoblju socijalističke izgradnje nastavljene su gotovo istovjetne

tendencije: stopa rasta fiksnih fondova društvenog bogatstva (1946.-1960.) za cijelu SFRJ iznosi 4,1%, a za SRH 3,7% godišnje. I poslije obračuna s hegemonističkim centralizmom (1966.) nije došlo do bitnih promjena u favoriziranju jednih a zapostavljanju drugih: od kredita Narodne banke SFRJ plasirano je u Srbiju 58%, a u Hrvatsku 16%; rezultat takvog ulaganja desetljećima bio je daje potkraj šezdesetih godina od svih jugoslavenskih industrijskih kapaciteta bilo instalirano u Srbiji 46%, a u Hrvatskoj oko 18%, u Sloveniji oko 17% i u ostale tri republike 19%.

jetu općenito smatra da nisu realni oni apeli koji idu za tim da industrijske zemlje izdvajaju za razvitak nerazvijenih više od 1%.

Privredni razvitak Hrvatske trajno pogađa i to što i u poratnom, federativnom razdoblju u saveznoj vladu tradicionalno prevladava kontinentalno-dunavska gospodarsko-prometna orientacija, slično kao što je to bilo i u međuratnom razdoblju, koje spada - kako se to kaže u Pomorskom zborniku - "u najpraznije razdoblje u novijoj povijesti" pomorskog razvijatka na Jadranu. Sveukupnim mjerama ne potiče se, nego dapače sputava razvitak pomorske privrede: brodogradnja, trgovачke flote, lučke industrije, pomorskog prometa i pomorskog povezivanja luka s unutrašnjosti. U sedamedestim godinama flota u svijetu rasla je po stopi od 8% a u Jugoslaviji samo 2%; jugoslavenska trgovачka mornarica bilje 1969. na 19 mjesecu na svjetskoj ranglisti, a 1976. pala je na 22. mjesto, prevozeći svega 27% (1977.) jugoslavenskog izvoza, dok je kod drugih pomorskih zemalja prosjek iznad 50%. Opća zapostavljenost pomorske orientacije osobito se osjeća na hrvatskom području. Hrvatske luke ostvaruju više od 80% jugoslavenskog pomorskog prometa (1977.), a u investicijama za modernizaciju jedva sa 40%.

Zbog dugotrajnog nepovoljnog djelovanja općih gospodarsko-političkih prilika, Hrvaskaje dolazila u sve nepovoljniji položaj prema drugim zemljama Jugoslavije postupno se smanjivao njen udio u bitnim čimbenicima nacionalno-gospodarskog razvijatka i moći. Tako se npr. u razdoblju od nepunih pola stoljeća (1925.-1971.) udio Hrvatske u okviru Jugoslavijebitno smanjio: u stanovništvu od 28% na 21%, a Srbije povećao od 22% na 26%; u industriji od 33% na 18%, a Srbije od 20% na 35%; u bankovnom poslovanju od 51% na 17%, a Srbije od 25% na 52% i u veletgovini u Hrvatskoj od 55% na 7%, a Srbije od 15% na 86%.

Opće gospodarske i političke prilike, sa svojim odrazom na nacionalnu psuh,

(Snimio: J. Krpan)

Odlijevanje narodnog dohotka iz Hrvatske, od ujedinjenja 1918. pa nadalje, iznosilo je i više od 8%, - u pojedinim razdobljima izvlačeno je oko 65% svih prihoda - i tek se u posljednjevrijeme smanjilo, ali je još uvjek prekomjerno (u prošlom petogodišnjem planu (1976.-1980.) samo za nerazvijene izvajalo se blizu 3% narodnog dohotka, izravno 1,97% i još 0,93% posredstvom federacije - što je u tekućem petogodišnjem planu tek neznatno smanjeno (na ukupno 2,68% društvenog dohotka), a to je dakako samo dio ukupnih obveza). Da je to glavnim uzrokom navedenog zaostajanja i zabrinjavajućeg stagnantnog stanja Hrvatske, može se zaključiti po tome da - po sudu nobelovca J.K. Galbraitha i M. Friedmana - gornja podnošljiva granica odlijevanjanarodnog dohotka može biti od 1-2%, dok već 4% ozbiljno ugrožava gospodarski i biološki razvitak zemlje u pitanju. Zbog toga se u svim

poprimile su osobito zabrinjavajuće dimenzije zbog svog sve negativnijeg utjecaja na demografsko kretanje hrvatskog pučanstva: iz godine u godinu rasla je ekonomska emigracija, a padao je natalitet. Već između dva rata dolazi do osjetnog smanjenja prirasta hrvatskog pučanstva pa za razdoblje 1921.-1931. iznosi svega 9,5 promila godišnje. Između popisa 1931. i 1948. - zbog posljedica drugog svjetskog rata - stanovništvo SR Hrvatske smanjilo se na nešto više od 1 promila, dok se stanovništvo ostalog dijela Jugoslavije uvećalo u tom razdoblju za 12,2%!

Posljednjih desetljeća još se više zaoštrava tendencija stalnog smanjenja prirasta stanovništva: u vremenu od 1948.-1953. godišnji prirast je 8,1 promila; od 1953.-1961. pada na 6,9 promila; od 1961.-1961, na 6,2% promila, a do 1977. na svega 4,6 promila!.

Činjenica je da je prirast stanovništva Hrvatske u 19. stoljeću išao "gotovo uporedo s evropskim stanovništvom" (V. Stipetić), dok je u 20. stoljeću osjetno sporiji ne samo od svih naroda Jugoslavije, nego je i manji od onog u cijeloj Europi, pa i u svijetu!

Problem reprodukcije pučanstva zaoštrava se do razine ugrožavanja biološkog opstanka hrvatskog naroda, osobito stoga što ne jenjava rast ekonomske emigracije. Dvije trećine stalne ekonomske emigracije su iz Hrvatske, a potkraj šezdesetih godina stopa emigracije, popevši se na 5,5% nadvisilaje čak stopu nataliteta, postavši najviša na svijetu (osim Puerto-Rica). U milijunskom broju privremeno zaposlenih iz SFRJ u Europi u početku je bilo daleko najviše hrvatskog pučanstva, a i danas ga ima nerazmjerne više: 40-60%, računajući i ono iz BiH. Iz te privremene ekonomske emigracije što dijelom postaje stalna, novači se i politička emigracija, a, jamačno, nije nimalo slučajno što oko 60% otpada na hrvatsku emigraciju.

Do spoznaje svih iznesenih činjenica - na kojima sam zasnivao svoje sudove, ne spominjući ih u ovakvom obliku - dolazi se na temelju statističkih podataka i zaključaka što su ih u svojim radovima i analizama iznijeli mnogobrojni znanstveni i politički radnici (R. Bičanić, M. Mirković, S. Lovrenović, I. Vinski, Š. Dodan, M. Veselica, H. Šošić, V. Stipetić, M. Korenčić, D. Vojnić, M. Rendulić, V. Bakarić, J. Blažević, J. Sirotković, V. Holjevac, M. Tripalo, S. Dabčević-Kučar, D. Haramišić, I. Perišin, D. Bilandžić i dr.); svaki

ozbiljan, razborit i dobromjeran čovjek, koji se na bilo koji način suočava s tom problematikom, mora polaziti od osnove da sve to zahtijeva dalje svestrano i pomno proučavanje radi pronaalaženja neprikladnih rješenja za sustavno, dugoročno oticanje uzroka takvom stanju, ako se žele izbjegći ozbiljnije gospodarske pa i političke krize.

5. U svezi s inkriminacijom da sam "lažno ustvrdio" da "postoji problem srazmjernog sudjelovanja" Hrvata u vojski i u Savezu komunista, što bi također trebalo biti dokazom da "uporno i dosljedno ponavljam tvrdnje pomoću kojih se neistinito prikazuju društveno-političke prilike u SFRJ", iznosim slijedeće činjenice:

Kad je riječ o problemu nacionalnog sastava JNA, neka mi bude dopušteno podsjetiti, da mi je to osobno veoma dobro poznato s obzirom na dužnosti što sam ih obavljao od 1945. do 1961. u Ministarstvu (Sekretarijatu) narodne obrane i Generalstabu JNA, no ja ću i ovde iznijeti samo ono što je javno publicirano. U starješinskom kadru JNA ima oko 15% Hrvata, a "jedno vrijeme - i po riječima dra. D. Dragosavca 1978. - bilo je znatno više". daje neposredno poslijerata u JNA bilo ne samo "znatno više" hrvatskih kadrova, nego i razmjerne više od drugih, može se zaključiti i po tome što je u jesen 1944. (pred završne operacije za oslobođenje Srbije i drugih istočnih dijelova) od ukupno devet korpusa NOV Jugoslavije pod Glavnim štabom Hrvatske bilo pet korpusa, a i po tome što jeo prvim statistikama u Hrvatskoj više od 40% članova Saveza boraca NOR Jugoslavije, pa kako je od toga oko trećine bilo Srba, a Hrvata oko dvijet trećine, to govori da su Hrvati iz rata i revolucije izašli s razmjerne većim udjelom u revolucionarnom i starješinskom kadru, a sad je stanje stubokom drugačije.

Slično je s prilikama u Saveznoj upravi (i ustanovama federacije): 1978. bilo je svega 6% Hrvata, a 1969. - kad je javnost prvi puta pobliže upoznata s nacionalnim sustavom federalne uprave - bilo ih je ipak nešto više - 8,6% naprma 73,6% Srba, 7,2% Crnogoraca, 3,8% neopredijeljenih i 6,8% svih ostalih (Ekonomski politika, Beograd, br. 847/1969; koliko su zabrinjavajući iznijeti podaci o nacionalnom sastavu JNA i Savezne uprave svjedoči i to što ih je beogradski NIN, br. 1419 od 19.3.1978. objavio pod naslovom "Opasne stvari" u rubrici "kongresne teme").

U razmatranju nacionalnog sastava Saveza komunista valja podsjetiti da je povjesna važnost toga pitanja - o čemu svjedoče iskustva svih višenacionalnih zajednica - utome što ono samo po sebi nedvojbeno odražava kako značajke međunarodnih odnosa, tako i sveukupnost obilježja vladajućih struktura.

Neposredno poslije rata, g. 1946., članstvo SK Hrvatske (KPH) iznosi je 30,7% od ukupnog članstva SKJ (KPJ). To je bilo oko 8% više od postotka pučanstva, a bilo je odraz razmjerne većeg udjela stanovništva Hrvatske u NOP i revoluciji, od nekih drugih republika. Međutim, iz godine u godinu, taj će se omjer postupno sve više smanjivati, pa će već pedesetih godina biti ispod postotka stanovništva; godine 1963. članstvo SKH iznosiće 21,1%, dabi 1975. palo na 18,3%, a 1978. na svega 17% od ukupnog članstva SKJ (Statistički godišnjaci Jugoslavije; NIN, Beograd, br. 1419, 19.3.1978.).

U vrijeme 8. kongresa (1978.) SKH od 282.515 članova bilo je: Hrvata 64,2%, Srba 24,2%, "Jugoslavena" 7,4%, te ostalih 3,8% i neopredijeljenih 0,4% (Vjesnik, 11018, 24.4.78.). To znači daje u odnosu na nacionalni sastav SRH, Srba bilo više negoli dvaputa, a "Jugoslavena" čak pet puta više od Hrvata u Savezu komunista Hrvatske. Ili, član SKH je svaki četvrti "Jugoslaven", svaki deveti Srbin, a tek svaki dvadeseti Hrvat!

Sličnu, nacionalno neravnopravnu sliku daje i sastav SKJ u cjelini. U doba 11. kongresa (1978.) SKJ je imao oko 1,629 milijuna članova ili 7,5% od stanovništva SFRJ. Iznad tog prosjeka viši je postotak: kod Crne Gore 10,3%, Srbije (uze) 9,9% i Vojvodine 9,1%, a niži kod BiH 6,5% (s tim to je kod Srba viši, tj. 9%, a manji kod Muslimana 6% i pogotovo Hrvata 4,1%, zatim još manji kod Hrvatske 6,2% (ali Hrvata samo 4,9%), te Makedonije 6,1%, Slovenije 5,6% i Kosova 4,9% (ali sa znatno manjim postotkom Albanaca). Iz toga proizlazi da u SKJ ima brojno i procentualno najviše, čak razmjerne i dvostruko više Crnogoraca i Srba, a manje, znatno ispod prosjeka, Makedonaca, Muslimana i Slovenaca, i čak dvostruko manje Hrvata i Albanaca. (Izračunato prema objavljenim podacima s republičkih kongresa i 11. kongresa SKJ i demografskih statistika.)

Izloženi podaci nisu, dakako, jedini koje bi mogli predočiti kako se od kongresa do kongresa SKJ provode u život deklarativne odluke, osobito na područjima očito-

vanja nacionalne ravnopravnosti, pa se očito samo po sebi nameće pitanje na kakvim se onda osnovama zasniva inkriminacija optužbe zbog primjedbe o nepotpunom skladu proklamiranih načela i prakse, ili o problemima međunalacionalnih odnosa.

6. Što se tiče **inkriminiranja** mojih riječi: da se represijama i progonima "nikakvi, a najmanje nacionalni problemi ne mogu riješiti, nego samo još više zaoštiti; zatim da bi "trebalo promijeniti situaciju" u kojoj se "svako postavljanje hrvatskih nacionalnih problema i interesa" "odmah generalizira kao nacionalizam, separatizam, pa čak i ustaštvo, pa se onda i hrvatski revolucionari povezuju s nekakvim profašističkim elementima... što je potpuno besmisленo" ali ostavlja duboke i trajne tragedije "u naiconalnoj psihi", - moram ustvrditi da su te moje ocjene izraz dubokog znanstvenog **osvjeđočenja** iz sveukupnog iskustva kako hrvatske tako i opće povijesti.

Od bezbrojnih primjera, u kojima se sve to očituje, iz bliže nam povijesti, dovoljno je podsjetiti na pogubne posljedice pogrešnog odnosa, navlastito, prema hrvatskom nacionalnom pitanju (uz druga) u monarhističkoj Jugoslaviji. Dalje, zar nisu potresne promjene u Hrvatskoj, poslije Karađorđeva, a zatim i u Srbiji, Sloveniji i Makedoniji, provedene s obrazloženjem da se time uklanaju zapreke i stvaraju bolji, potrebbni uvjeti za djelotvornije rješavanje ne samo međurepubličkih sporova i odnosa između **federacije** i republika, nego i bitnog pitanja samoupravljanja - ovladavanja viškom rada ili sredstvima reprodukcije od neposrednih proizvođača i udruženog rada? Kakvi su rezultati postignuti poslije toga, u proteklom desetljeću, može se zaključiti već iz navedenih izjava i ocjena dra. V. Bakarića i J. Blaževića, a evo i još nekih posve određenih činjenica o promjenama u konkretnoj stvarnosti, tj. praksi udruženog rada i neposrednog samoupravljača, govori izjava sekretara općinskog komiteta SK Rijeka (ing. Davora Mihovilovića), da je u "u proteklih 4-5 godina stopa reproduktivne sposobnosti privrede pala za 400%, da je izdvajanje za proširenu reprodukciju smanjeno od 29,5% u g. 1975. na 18,9% u 1978., a istodobno su rasle ugovorne obveze privrede, npr. kamate na kredite su veće za 85%" (Vjesnik, 11626, 8.1.1980.).

(nastavlja se)

NAPUSTIO NAS JE JOŠ JEDAN VITEZ SLAVONSKE RAVNICE In memoriam Ivi BALENTOVIĆU

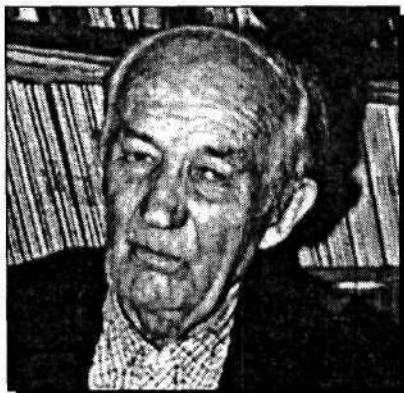
Odlaze polako vitezovi jedan po jedan, tiho, bez velike pompe i govorancija, skromno kako su i živjeli, samozatajno sa svojim djelom, svojom sudbinom i svojom nikad dovoljno voljenom hrvatskom domovinom. Upoznali smo se davne i famozne šezdeset i osme kod župnika u sušačkoj Dragi, plemenitog proletera i velikog Istranina Antona Siročića, tadašnjeg urednika Bakarskih zvona.

Odmah smo se skompali, kako bi današnja mladež rekla, Istranin, Slavonac i Hercegovač, i nastavili prljateljevati sve dok ih Svevišnji nije sebi pozvao, bez velikih riječi, spuno razumijevanja i štovanja. Nejunačkom vremenu usprkos živio je svoj književni, novinarski i prevodilački život. Od tog posla nije mogao živjeti, ali je živio za njega. Malo je znano da je pravi kruh svagdašnji zarađivao kao pismoslikar i plaketar. Imao je dara za ukrasno pisanje i to ga je spasilo od gladi, njega i obitelj, i od ponizavajućeg moljakanja za posao od vlasti koje su ga sudile i progonile, jer je sve svoje ljudske i književne talente stavio u službu hrvatske države i to mu nisu nikada mogli oprostiti. Nisu ga priznavali niti dovoljno proučavali da bi mu procijenili pravu vrijednost i značaj. Ali Ivo se nije dao. Ustrajno je objavljivao svoja djela, a posebno se ističu njegovi **umaški Susreti**, časopis koji je sam uređivao i financirao. Ništa ga nije moglo spriječiti da razvije talente kojima je bio obdarjen. Dobivao je književne nagrade samo na anonimnim natječajima.

Rođen je Županji 25. travnja 1913. U Leksikonu hrvatskih pisaca, ŠK, Zgb., 2000. Helena Sablić-Tomić piše: "Prve književne rade objavio je kao srednjoškolac u Omladinici i Mladosti. Nakon J. Ivakića najdosljedniji je promicatelj šokacke problematike u hrvatskoj književnosti. Već prva novelistička zbirka Život za opanke (1936) sadržava opća mesta regionalnoga šokačkog modela slavonske književnosti: slike života na selu, opise narodnih nošnji i običaja, upotrebu ikavskog govora i sl. Priče su obilježene patrijarhalnošću i domoljubljem, a uočljiva je i briga za stradanje seljaka u vrtlogu društvenih mijena. U idućim zbirkama kratkih priča (Polomljene grane, 1942; Balkanske priče, 1956; Ljubav, smijeh i suze, 1959. i dr.) posebnu pozornost usmjerava na sudbine malih ljudi slavonskog sela - siromaha, skitnica i prosjaka. Jednostavnim i čitljivim pismom uspio je izgraditi prepoznatljiv pristup oslikavanja Šokaca prikazujući kroz njihov izgled narav i mentalitet sela. Istom pripovjednom modelu vjeranje i u romanima (U sjeni zaborava, 1963; Osmijeh zlatne doline, 1996.) u kojima se predstavlja kao kroničar minulog vremena i slikar slavonskog podneblja i duše. Bogatstvo folklornih elemenata u funkciji je promoviranja regionalne kulture."

Pokojni Ivo prevodio je gotovo sa svih slavenskih jezika, anaročito ističem prijevode s bugarskog te slovenskog i makedonskog, a i njegova su djela prevedena na više jezika. Danas, kad se ovim prisjećanjem opraćamo od njega, moramo svakako istaći njegovu djelatnost u Matici hrvatskoj u Umagu i njegov rad na promicanju kulturne baštine tog dijela Istre. Nadam se da ga Istrani ne će zaboraviti i da će mu se odužiti na doličan način, kad otkriju kakav je čovjek živio među njima i s njima. A mi, politički uzničci, možemo biti ponosni što smo imali u našoj udruzi ovakvog člana. Nijebio odveć aktivan, ali je dušom i srcem bio s nama. Bez obzira na visoku dob i narušeno zdravlje, te slab sluh, orao je kao mладac svoju književnu njivu i svim nevoljima i neshvaćanjima usprkos ostao u mom sjećanju velik. Balentović je još veći u svojoj skromnosti da ostane malen, prizemljen kao cvitak slavonske ravni, cvitak bez kojeg bi hrvatska književnost bila zamjetno siromašnja. On je izvorni pronositelj ljepote i tegobe života u zemljištu Hrvatskom je zovu. Nadamo se da će prohujati vrijeme u kojem se zanosimo nekim drugim vrednotama i ljepotama a koje to nisu i da će doći istraživači koji će otkriti prave i iskonske ljepote i vrednote, koje će nadahnjivati Ivino djelo. U toj nadi, dargi prijatelju Ivo, neka ti bude lahka hrvatska zemlja počivaj mirno, svoj si život zaista odživio ljudski i pošteno.

A. Vučemil

Ivo Balenović

USPOMENE RADOVANA LATKOVIĆA

Duhovna strujanjaka su zaokupljala hrvatski nacionalistički naraštaj, koji je na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu stasao u godinama pred drugi svjetski rat, i u intelektualnom i u političkom smislu predstavljaju nesumnjivo jedan od najzanimljivijih odjećaka novije naše povijesti. Nakon što je u Marseilleu zadan smrtni udarac otvorenoj jugoslavenskoj diktaturi, a na europskoj razini postupno uspostavljano ravnovesje između pobornika i protivnika versailleskoga diktata, i Hrvatskom je zavladala život. Tendencija totalitarizacije i posvemašnje identifikacije naroda i stranke, koja se javljala u dijelu vodstva Hrvatske seljačke stranke, bila je osuđena na propast, jer ni HSS, kao ni bilo koja druga politička stranka, nije mogla ponuditi odgovore na sva važna pitanja narodnog života. Uslijed toga je bilo neizbjježno duhovno raslojavanje unutar stranke. Tom je raslojavanju posebno pridonijela odluka najužega stranačkog vodstva, oko samoga dr. Vladka Mačeka, da se narodni zanos kanalizira ne u smjeru uspostave neovisne Hrvatske, nego u smjeru reformirane, u najboljem slučaju federalizirane Jugoslavije.

Hrvatska mladež za neovisnu Hrvatsku

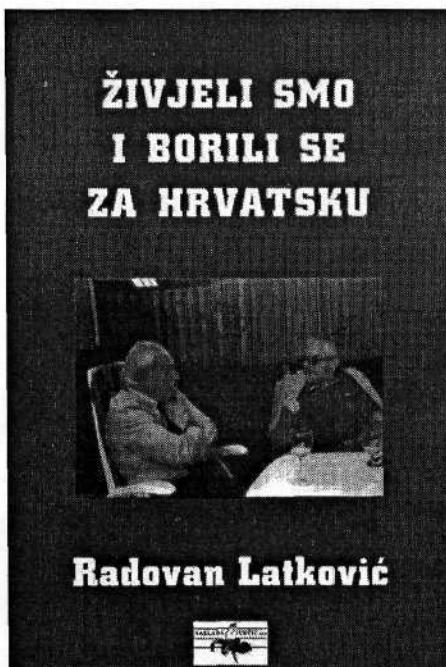
Nije u tom vremenu bilo popularno ići Mačeku uz dlaku. Njegovi su protunošci nerijetko proglašavani "narodnim izdajicama", tudim slugama i "pokvarenom gospodom". Istodobno protiv njih nije bilo samo konformističko i reformističko vodstvo HSS-a, nego i još uvijek neobično snažni i brutalni jugoslavenski redarstveno-obavještajni aparat, kojemu će naruku ići ne samo službe država pobjednica, nego i nacional-socijalistička Njemačka i - pogotovo od proljeća 1937. - fašistička Italija. Ma kako to patetično i nestvarno izgledalo, u drugoj polovici tridesetih godina Hrvati doista sami biju svoju bitku, bez ičje pomoći, pa i bez ičijih simpatija.

No, unatoč tako teškom položaju, hrvatska nacionalistička struja danomice biva jačom. Nju, s jednestrane, krije poduzdanje u borbenost i odlučnost emigrantskog vodstva (iako o njemu i njegovoj političkoj taktici zna malo), a s druge strane, u domovini postoje snažne oaze u kojoj neumorno djeluju snažni, moralno i ideološki čvrsto izgrađeni pojedinci. Oni se kupe oko Matice hrvatske, njezine *Hrvatske revije* i brojnih pododbora, Pramatici s izvrsnom *Omladinom* i Hrvatskoga književnogdruštva Sv. Jeronima. Nakon konkordatske borbe, i u crkvenim red-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

vima definitivno pobjeđuje shvaćanje, da Hrvatima nije mjesto pod istom kapom s bizantinskim svetosavljem, pa će - pogotovo niži kler - postati jednim od stupova hrvatske narodne borbe. Nezamjenjivu ulogu odigrat će Ivan i Ante Oršanić s *Hrvatskom smotrom*, možda ponajboljim časopisom kojega su Hrvati uopće imali. Sva ta duhovna strujanja svoj će odjek naći na Sveučilištu, kojim hrvatski nacionalisti suvereno vladaju godinama prije drugoga svjetskog rata.

Jedan od tadašnjih istaknutih hrvatskih sveučilištaraca bio je Radovan Latković, čije je uspomene i dokumente, u izboru Mate Marčinka, nedavno objavila zagrebačka kuća Naklada Jurčić, pod naslovom *Živjeli smo i borili se za Hrvatsku (Moja sjećanja na borbu za ostvarenje hrvatske državne nezavisnosti i slobode hrvatskog naroda. Uspomene i dokumenti 1930.-1990.)*.

Širenje Hrvatskoga krugovala

Jedino što bi se ovom izdanju dalo prigovoriti, jest njegova kratkoča (168 str.). Nu, i tako će Latkovićeva knjiga ostati nezaobilaznim izvorom za hrvatsku povijest XX. stoljeća. Knjigaje podijeljena u dva dijela. U prvom se obrađuju dogadaji u Hrvatskoj u doba Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne Države Hrvatske, uključujući vrijeme sloma hrvatske narodne države i auktorov odlazak

u inozemstvo u rijeci izbjeglica, kojom su Hrvati glasovali protiv obnove Jugoslavije. U ovom će dijelu čitatelj pronaći Latkovićev opis odnosa hrvatske intelektualne mladeži prema ideoološkim strujanjima u predratnoj Europi, kao i sažet prikaz procesa političkog izgrađivanja i organiziranja, koje će biti presudno da hrvatski nacionalisti u travnju 1941. proglose i uspostave NDH. Vrativši se iz sabirnog logora, u koji ga je, skupa s desetcima drugih mladih intelektualaca, bez suda strpao jugoslavenski režim Banovine Hrvatske, Latković je u travanjskim danima imenovan povjerenikom zagrebačke radio-postaje, a malo kasnije, 27. travnja 1941. Latković postaje ravnateljem *Hrvatskoga krugovala*. Djetalnost i širenje također su ukratko opisani, pa će mnogi doživjeti kao iznenadenje, da je Krugovalna postaja Sarajevo osnovana 1942., Krugovalna postaja Osijek 1943., a da zbog tragičnog razvoja događaja nije još u doba NDH došlo do osnutka Krugovalne postaje Split.

U emigraciji - Hrvatsko narodno vijeće

Drugi se dio odnosi na Latkovićovo emigrantsko djelovanje. Ono je započelo u Italiji, a nastavilo se u Argentini, gdje je uskoro pokrenut važni i utjecajni časopis na španjolskom jeziku *Studio croatica*. Ipak, glavnina ovog dijela posvećena je auktorovu djelovanju unutar Hrvatskoga narodnog vijeća, kojemu je bio predsjednikom Sabora. Prilog je to povijesti organiziranog djelovanja hrvatske političke emigracije, koja je ne samo kulturnim, nego i izravnim političkim odnosno diplomatskim akcijama kušala popraviti položaj hrvatskoga naroda i izboriti državnu neovisnost. U tom se cilju HNV javno i temeljito očitovao na Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti, te se u više navrata obraćao utjecajnim inozemnim političarima. Nažalost, u trenutcima obnove hrvatske državnosti, zbog nesnalaze vodstva (osobito predsjednika Izvršnog odbora Mate Meštrovića), Hrvatsko se narodno vijeće ugasilo, ne pridonjevši izgradnji neovisne, slobodne i demokratske hrvatske države onoliko, koliko je po potencijalu svoga članstva moglo. Dokumenti koje na završnim stranicama ove knjige donosi Latković, bitno će pripomoći razumijevanju procesa urušavanja HNV-a, koji je prestao djelovati ne objavivši svoje utrnuće...

SJEĆANJE NA VERU STANIĆ

Vera Stanić, saborska zastupnica, bila je tijelom krvka, a duhom jaka žena. Svaki njezin istup na saborskoj govornici uvijek je sijekao riječju kao britka sablja. Vera je branila male ljudi i njihova prava, zalagala se za obitelj i žene. Njezino domoljublje je isijavalo poput užarenog kamena njezina rodnog kraja - Dalmatinske Zagore. I kad Vera, zbog bolesti, posustaje i više se ne vraća u Sabor, ona ne miruje. Organizira društvo "Hrvatska žena", a ogranke osniva u mnogim dijelovima grada. Prije dvije godine, na njezin poticaj, brojna društva Hrvatske žene iz različitih krajeva Hrvatske došla su na skup u Vukovaru. Kako je žustro odzvanjao korak po pločniku razrušenog grada u hodu od crkve, gdje se služila sv. Misa, do groblja i stratišta naših poginulih vitezova i branitelja.

Vera nije bila politička zatvorenica, ali ih je u obitelji imala. Verino je srce kucalo za Hrvatsku sve do prelaska u vječnost. Hvala ti za sve!

Najtoplje riječi na ispraćaju izrekao je akademik Dubravko Jelčić, pa ih sa zahvalnošću objavljujemo:

IN MEMORIAM: VERA PIVČEVIĆ STANIĆ 1940. - 2001.

*Smrt nije izvan mene. Ona je u meni
Od najprvog početka: sa mnom raste
U svakom času.*

*Jednog dana
Ja zastanem
a ona raste dalje
u meni dok me cijelog ne proraste.*

Tako je hrvatski pjesnik Antun Branko Šimić izrazio svoj doživljaj smrti i njene neuimnosti. Ona, smrt, raste u nama kao sjena nas samih.

Sada je ta kobna sjena u njoj potamnila i životni put gospode Vere Pivčević Stanić, istaknute hrvatske političarke i humanitarne djelatnice, prekinuvši ga u trenutcima njene neumorne i uspiješne životne aktivnosti. Nastavljajući dojmljivu A.B. Šimićevu metaforu, rekao bih: ta njena sjena u njoj brzo je rasla i prebrzo ju je nadrasla, možda i poticana i pospiješena njenom silnom radnom energijom, koja kao da i nije znala za umor i predah.

Vera Pivčević Stanić bila je u suvremenom hrvatskom političkom životu iznimna

Privedila:

Kaja PEREKOVIC

osoba rijetkih vrlina: samozatajna i postojava, odlučna i nepokolebljiva, dinamična i ustajna i skromna. Već u ranoj mladosti spoznala je tragični položaj Hrvatske i životne teškoće, kojima je bio izložen hrvatski narod u jugoslavenskoj državnoj tvorevini, pa je cijeli svoj život posvetila ideji njegova oslobođenja i osamostaljenja u vlastitoj državi. Pristupivši Hrvatskoj demokratskoj zajednici odmah u danima njezina osnutka, ona joj je svjesno stavila na raspolažanje sve svoje sposobnosti i svu svoju dušu. Uvijek samosvojna i odlučna, bila je u obavljanju svojih političkih zadataća u stranci i dužnosti na koje bijaše izabrana, u Hrvatskom Saboru ili drugdje, u svakom trenutku pripravna i na teškoće i na žrtve, a da nikada ništa nije tražila za sebe. Nesebičnost je bila jedna od najuočljivijih i najdragocjenijih ljudskih osobina, koje su je i kvalificirale za humanitarne poslove, kojima se naročito bavila.

Svoju vjerodostojnost nije morala potvrđivati, ni u stranci ni u javnom životu, pozivanjem na tuđa stajališta i ponavljanjem tuđih misli. Potvrđivala ju je svojim vlastitim mislima i stajalištima, iza kojih je uvijek stajalo njen osobno uvjerenje. Svoju odanost idejama i programu Hrvatske demokratske zajednice potvrđivala je svakodnevno, svim svojim djelovanjem, kako u javnom, tako i u privatnom životu, svim svojim postupcima, a najviše upravo onda kad je bez oklijevanja, otvoreno i kritički upozoravala na slabosti i pogriješke u njenim redovima.

Budna svijest i nepotupljiva savjest iskrene Hrvatice, koja to nije bila zato jer je to htjela biti nego zato jer nije mogla, a da to ne bude, nisu joj dopuštale da ne reagira na ono što joj se i među nama činilo neprikladnim. Reagiralaje uvijek jasno i konstruktivno, tako da je i onda, kad možda u čemu i nije bila sasvim u pravu, njeni mišljenje slušano s pozornošću i primano s uvažavanjem. Zato je bila visoko cijenjena u stranci, pa njen zaista prerni odlazak doživljavamo kao težak udarac. Njena nazočnost i njena mišljenja bila bi nam itekako potrebna u ove dane velikih kušnji i odlučnih napora, koje Hrvatska demokratska zajednica mora poduzimati da bi se, u suradnji sa svim hrvatskim domoljubima, Hrvatska izbavila sa stramputice na koju je zalutala.

Vera Pivčević Stanić bila je osoba jednostavna i susretljiva, svakoga svog sugovornika privlačila je svojom ljudskom toplinom i humanim osjećajem za tuđe nevolje, teškoće i patnje. Skrb o mladeži i obitelji, a posebice o nemoćima i na bilo koji način oštećenima ili obespravljenima, bila joj je možda i najveća briga. U svome političkom radu to je smatrala, ako se tako može reći, svojim glavnim područjem. A budući da je uvijek, u svim ratnim i uopće turbulentnim vremenima takvih pojedinaca najviše, njen rad u tom smislu bio je upravo dragocjen, ne samo za Hrvatsku demokratsku zajednicu, nego i za mladu hrvatsku državu, tim više što je ona uživala povjerenje svih koji su joj se obraćali za pomoć i zaštitu, naročito proteklih godina, kao saborskoj zastupnici i predsjednici Odbora za rad, socijalnu politiku i zdravstvo Zastupničkog doma. Bio sam svjedok za mašnih zakonodavnih inicijativa na tom području, kojima je ona bila inicijator, vatreći za govornik i branitelj, realizator i promicatelj.

Opraštajući se, u ovom bolnom trenutku, s dragom gospodom Verom u ime Hrvatske demokratske zajednice i posebno u ime njezina Središnjeg odbora, izražavam joj našu duboku zahvalnost za sve što je učinila ne samo našoj stranci nego i cijeloj našoj hrvatskoj domovini. Tek sada, kad postajemo svjesni žalosne činjenice da je više nema u našoj sredini, da više ne možemo očekivati njenu pomoć ili njen savjet, pomišljam da je možda i nismo dostatno cijenili, da smo ponекad i previđali neke vrijednosti njenih rada i njene osobe. A to je samo još jedan razlog više, što njen odlazak doživljavamo kao gubitak, koji ćemo još dugo osjećati, kao što će se i nje, njene iskrenosti i svježine, još dugo sjećati svi koji su je imali sreću poznavati i koji su s njom imali priliku suradivati. U Hrvatskoj demokratskoj zajednici ostat će njeni ime trajno upisano među onima, koji su bitno pridonijeli svim njenim uspjesima i dostignućima.

Hvala joj i slava! Neka mirno počiva u svojoj slobodnoj hrvatskoj zemlji, kojoj je nesebično dala sve što joj je mogla dati!

Dubravko Jelčić,
Mirogoj, 17. kolovoza 2001.

U SPOMEN BOJNIKU MILI BLAŽEVIĆU (1911.-1945.)

Mile Blažević

do sada nije nitko pisao, niti mu odao počast. Kako se nije moglo doći do podataka o njemu, nije uvršten ni u knjigu "Križni put i raspuci hrvatskih đaka, studenata i intelektualaca iz Hercegovine" (Mostar, 1999.). Stoga, neka ovih nekoliko riječi bude njemu u spomen.

Mile Blažević rođio se 25. lipnja 1911. u Konjicu, u trgovackoj obitelji. Pučku je školu završio u rodnom gradu na Neretvi, a potom geodetsku školu u Zagrebu. Nakon toga se upisao na Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, gdje je i diplomirao. Kad je 1941. proglašena Nezavisna Država Hrvatska, diplomirani se pravnik Blažević kao dragovoljac javlja u Hrvatsku vojsku, u kojoj kao zapovjednik bojne provodi sve četiri godine.

Borio se protiv jugoslavenskih partizana i četnika u Bosni i Hrvatskoj. Godine 1944. doživio je tešku obiteljsku tragediju: žena mu i dvoje djece smrtno su stradali u vlaku u Bosni, kojega su napali saveznički zrakoplovi. Iduće godine, u tragičnome hrvatskom svibnju nestaje i Mile Blažević. Ubili su ga partizani, ali se o pojedinostima ubojstva ne zna ništa pouzdano. Tako je svoj životni put skončao Mile Blažević, hercegovački Hrvat, jedan od onog mnoštva intelektualaca koje je hrvatska Hercegovina dala za slobodu Hrvatske, svjedočeći tako snažno nazočan nacionalni duh i beskrajnu spretnost na žrtvu za uspostavu i očuvanje hrvatske državne neovisnosti.

prof. Ivan ALILOVIĆ

IN MEMORIAM ZVONIMIRU DUSPERU

Mile Blažević jedan je iz plejade žrtvovanih hrvatskih intelektualaca i časnika iz Hercegovine, koji su 1945. fizički likvidirani, a potom zabravljeni, kao da nisu ni postojali. O Blaževiću

Draga suprugo Miro i djeco, draga naša politička supatnica Zoro i sva ostala rodbina i prijatelji! Došli smo ovamo ispratići u mir vječnosti našega dragog i poštovanog Zvonka.

Na vijest o njegovoj smrti pred oči mi iskrse njegova knjiga "U vrtlogu Bleiburga". A zašto? Pa zato, jer je on bio jedan od križnoputnika, koji je tim teškim hodom stigao iz Bleiburga sve do Đevđelije. Zvonko je imao hrabrosti opisati taj dio pakla, kojeg ni sam Dante nije mogao predvidjeti. Je li Zvonko baš sve opisao? To mogu reći i prosuditi oni koji su bili s njim. Ali on je ipak ostavio dio povijestikojaje za hrvatski narod bila najdubljidio ponora i tragedija. A zašto? Zašto je srbokomunistička mržnja ubijala Hrvate? Zašto se osvećivala na razoružanoj vojsci? Zašto je bez suda klana naša mladost, ali i cijeli, žene, djeca i starci?

Zato jer su htjeli ubiti Hrvatsku!!! A Hrvatska se nije dala. Iz pepela, iz krvi i grobova i stratišta niklo je novo pokolenje koje je ostvarilo san poniženih. I ti si, Zvonko, za to zaslужan. Onaj duh kojite potaknuo da opišeš svoj teški križni put pod naslovom "U vrtlogu Bleiburga", sigurno je utjecao još puno prije na rodoljubno formiranje onih mladih koji su rođeni iz krvi i duha Duspera. Ti i Zora odgojili ste djecu u vjeri za Bog i Dom. Niste se predali i zato sad imamo Hrvatsku!

Kad sam razmišljala što reći u ovom času, otvorim tvoju knjigu i baš, sasvim spontano, stranicu 154. Zaustavim se i čitam. Zvonko opisuje svoj povratak s robije i križnog puta: "Kad sam doručkovao i popio kavu, čujem glas svoga sina - Bako, bako! Mama otvorila vrata od kuhinje. - Hrvoje, dođi, netko je došao. Ja se brzo pokrijem dekom, a on pita: Bako, tko je to tako velik? Digne deku. On se baci na mene i počne vrištati: Došao je moj tata. Stiže me i ljubi. I Karlo uleti u sobu i pita tko je to. To je moj tata, kaže Hrvoje, zar ne znaš? A je li to moj ujko, što baka puno priča o njemu?... Da, dođi bliže, rekoh i prvi put vidim Karla. I Karlo je bio robijaš, jer je rođen u Zenici gdje je robijala moja sestra Zora".

Kroz život Zvonko se nije predao. Završio je fakultet i srećom se zaposlio. Ja sam Zvonka i pokojnoga njegova tatu upoznala dok sam radila u Belju. Zvonko se brinuo za nabavu sirupa za Badel. Nu, putevi su nam se razdvjilio tek smo se ponovo susreli u HDPZ-a. Zvonko je gotovo svaki dan svraćao u naš klub dok smo bili na staroj adresi. Bio je vrlo aktivni član i više puta biran u Upravnim odbor zagrebačke podružnice. Sve dok nije ozbiljno obolio rado je dolazio u Društvo. Njegova knjiga je doživjela tri izdanja.

Što još reći?... Zvonko, hvala ti za sve. Hvala ti za tvrdoglavost i upornost što se nisi dao zaustaviti kad su to neki htjeli. Ti si uspio da iza tebe ostane zapis o jednom teškom vremenu kad su savijali Hrvatsku, ali opet smo ostali uspravnii i odrješiti, kako klikće vaš domobranski poklič: Uvijek za Hrvatsku! Počivaj u miru do dana Uskrsnuća! Obitelji i rodbini iskrena sućut u ime HDPZ-a.

Kaja PEREKOVIC

U SPOMEN

IVANKA MILIČEVIĆ r. ČOVIĆ

Preminula, 4. kolovoza 2001. u 83. godini.
Laka joj hrvatska zemlja.

U SPOMEN

JOSIP DUKARIĆ

roden 16.02.1920. umro 16.08.2001
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Sisačko - Moslavacka

U SPOMEN

SLAVKO VRABEC

preminuo 16.07.2001. u 80. godini.
Laka mu hrvatska zemlja.

U SPOMEN

ŽELJKO POPOVIĆ

roden 28.05.1937, umro 13.07.2001
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ-a - Podružnica Sisačko moslavacka županija

U SPOMEN

HELENA BARČANEC

Preminula u 78. god. života u Sigetu
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ-Podružnica Koprivničko-križevačka

U SPOMEN

IVAN DILBEROVIĆ

roden 16. prosinca 1921. u Čepinu, umro 25. lipnja 2001. u Splitu
Laka mu hrvatska zemlja.

U SPOMEN

IVO BALENTOVIĆ

hrvatski književnik, književni prevoditelj i politički uznik.
(Županja, 25. travnja 1913. - 4. kolovoza 2001.)
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

JOSIP PONGRAC

1924.-2001.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Varaždin

U SPOMEN

STEVO JAMBREK

roden 18.11.1926. umro 6.08.2001
Laka mu bila hrvatska zemlja
HDPZ - podružnica Sisačko - moslavacka

U SPOMEN

VIKTOR HORVAT

preminuo u 80. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja
HDPZ Podružnica Krapina

U SPOMEN

STJEPAN (PIPE) BOBAN

roden 26.05.1928. umro 27.05.2001.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ-a Hercegovina

U SPOMEN

NIKOLA (MILE) ČAČIJA

roden 22.08.1928. umro 06.06.2001.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ-a Hercegovina

U SPOMEN

IVAN ULJATOVSKI

Rođen 15. listopada 1925. u Ruševu, umro 03. lipnja 2001. u Rijeci
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ - SREDIŠNICA ZAGREB

U SPOMEN

IVAN CAR

preminuo u četvrtak, 12. srpnja 2001. u 91. godini života
Laka mu hrvatska zemlja.

U SPOMEN

EMILIJA FERIĆ

preminula u petak, 20. srpnja 2001. u 78. godini.
Laka joj hrvatska zemlja.

U SPOMEN

JANA TOMEKOVIĆ

preminula 27.05.2001. godine u 93. godini života.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Dubrovnik

U SPOMEN

NADA WITTNER r. KOLACIO

preminula u utorak, 24.7.2001. u 86. godini.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Dubrovnik

U SPOMEN

MILAN PIVAR

preminuo u 80. god. života u Đelekovcu
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ-Podružnica-Koprivničko-Križevačka

U SPOMEN

DRAGUTIN HALUŽAN

rođen 12. siječnja 1926. u Mariboru, umro 27. srpnja 2001.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ-a Podružnica Rijeka

U SPOMEN

KATARINA HAIDNER r. KATAVIĆ

rođena 11. travnja 1926. u Zoljanimu, Našicu, umrla je 9. kolovoza 2001.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ-a Podružnica Rijeka

IN THIS ISSUE

This issue is dedicated to the VIth Convention of the Croatian Association of Political Prisoners held in Zagreb on 15 September 2001. Our president to date **Kaja Pereković**, took leave of office while the new president of the Association is now **Jure Knežović**. In addition to a report from the Convention, we bring a detailed report on the activities of our former president and her deeds in the Association during the past six years - between 1995 - 2001. A key achievement undoubtedly is the improvements with amendments to the Law on the Rights of Former Political Prisoners when the social status of those prisoners still alive was significantly improved. Unfortunately using the economic crisis in the country as an argument, the current Croatian Government has announced that political prisoners will be amongst those categories of citizens whose rights will undergo severe restrictions.

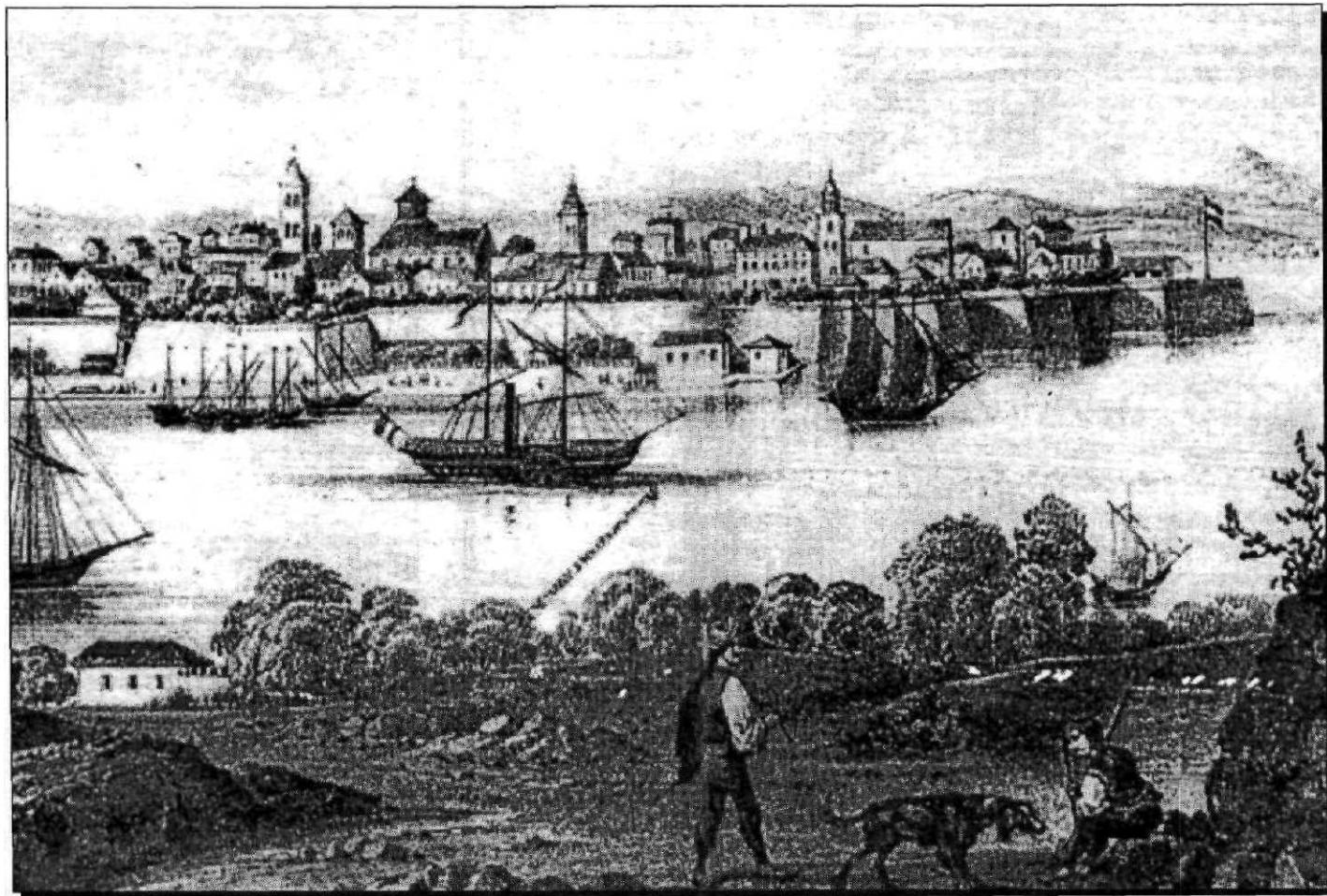
* * *

The *Justitia et Pax* Committee of the Croatian Bishops' Conference recently issued an official statement in which it criticises the compliance of the Croatian Government towards the so-called international community and the International Criminal Tribunal in The Hague. The demands being presented to Croatia are ambiguous in morality, significantly limiting Croatian sovereignty and contribute towards deepening the divisions in Croatian society.

Due to the significance and principality of the statement, we present it in our magazine. The topic of relations with the International Criminal Tribunal in The Hague is analysed in detail by **Mato Marčinko**, who sees this over-politicised court as an instrument of the superpowers to abolish Croatia's state independence. Croats have had too much negative experience with foreign centres of power and supra-national formations to be too easily led into similar combinations once again.

* * *

The fact that it was difficult to be a Croat in Bosnia-Herzegovina during the Communist Era was once admitted by a high ranking Yugoslav Communist official **Cvjetin Mijatović**. What that difficult status meant in reality can be seen by the examples of mounted processes in Duvno Municipality (today known as Tomislavgrad) in western Herzegovina. **Mate Tadić** describes the wave of oppression against Croatian youth and attempts to annihilate any national awareness in the region - inhabited virtually by Croats alone. In his text he brings us an exhaustive excerpt of secret Communist archives never to date seen before.

Veduta Zadra (1840)

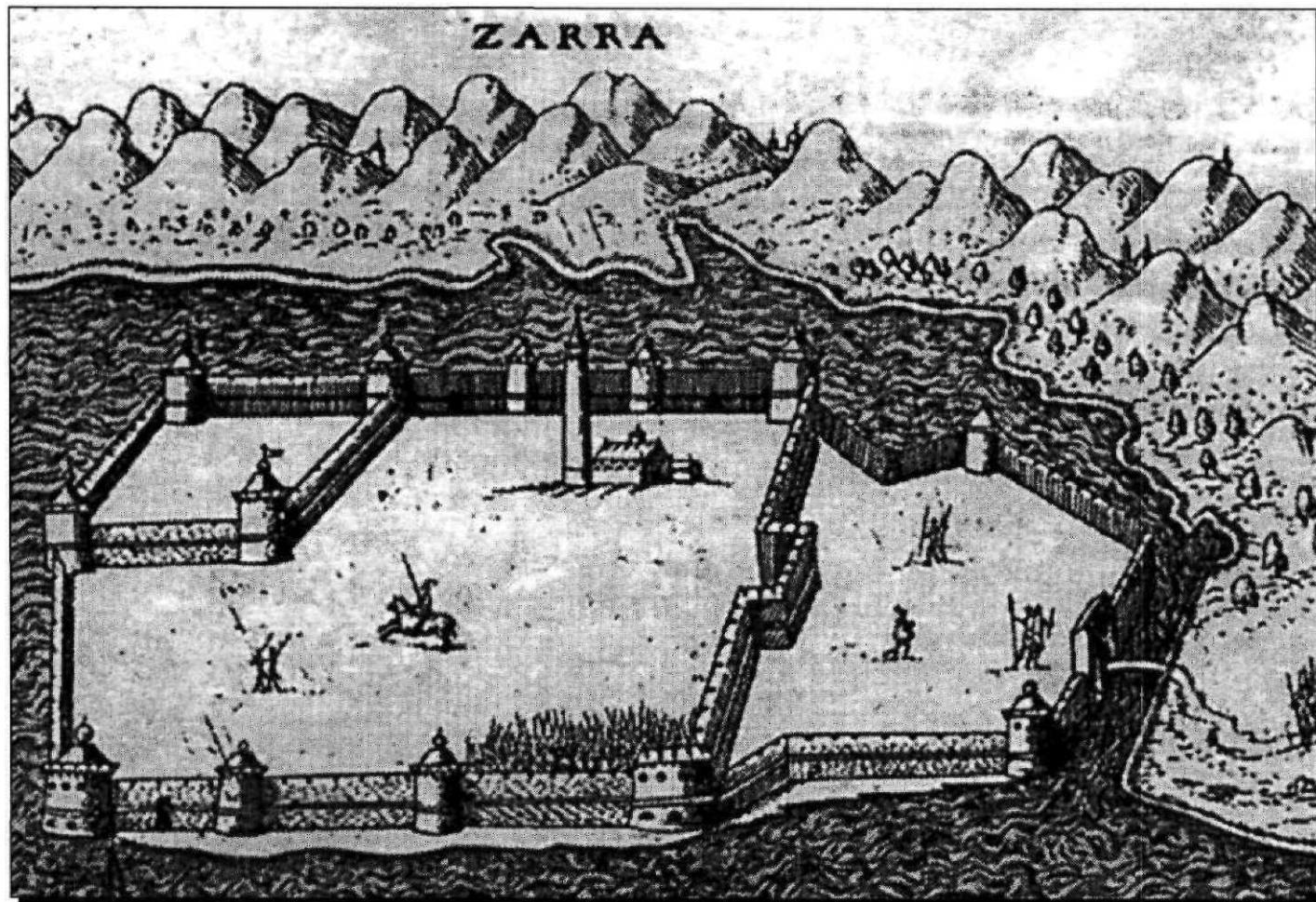
IN DIESEM HEFT

Dieses Heft ist dem VI. Kongress der Kroatischen Gesellschaft ehemaliger politischer Haftlinge, der am 15. September 2001 in Zagreb abgehalten wurde, gewidmet. Auf diesem Kongress verabschiedete sich die bisherige Präsidentin **Kaja Pereković** und zum neuen Präsidenten wurde **Jure Knezović** gewählt. Ausser der Berichterstattung des Kongresses, veröffentlichten wir auch einen ausführlichen Bericht über die Tätigkeit und das Wirken der ehemaligen Präsidentin in der Gesellschaft im Verlauf der letzten sechs Jahre, von 1995 bis 2001. Das wichtigste Erlangen ist ohne jeden Zweifels das verbesserte Gesetz über die Rechte ehemaliger politischer Haftlinge, durch das die Soziallage noch lebender kroatischer politischer Haftlinge, wesentlich verbessert wurde. Zu unserem Bedauern kündet die jetzige kroatische Regierung gerade in diesen Tagen, unter Berufung auf die Wirtschaftskrise im Lande an, daß politische Haftlinge unter jene Bürgerkategorien fallen, dessen Rechte wesentliche Einschränkungen werden erleiden müssen.

Die Kommission Kroatischer Bischofskonferenz *lustitia et pax* aufrte sich vor Kurzem durch eine offizielle Erklärung, in der sie die Nachgiebigkeit der kroatischen Regierung der sogenannten internationalen Gemeinschaft gegenüber und dem Internationalen Strafgericht in Den Haag, kritisierte. Ansprüche die an Kroatien gestellt werden sind zumindest zwiespältiger

Moral, die die kroatische Souveränität wesentlich begrenzen und zur Spaltungsvertiefung der kroatischen Gesellschaft beitragen. Wegen der Bedeutung der prinzipiellen Erklärung veröffentlichen wir diese in unserem Heft. Mit dem Thema der Beziehungen zum Internationalen Tribunal in Den Haag beschäftigt sich detailliert **Mato Marčinko**, der in diesem politisierten Gericht, das Instrument der Großmacht zum Sturz der kroatischen Unabhängigkeit sieht. Die Kroaten haben zu viele negative Erfahrungen mit fremden Machtkräften und internationalem Bildungen gesammelt, so dass sie sich nicht allzuleicht in ähnliche Bildungen einlassen dürfen.

Wie schwer es war unter dem Kommunismus in Bosnien und Herzegowina ein Kroat zu sein, gab damals der hohe jugoslawische kommunistische Funktionär **Cvjetin Mijatović** zu. Was die Lagenschwere in der Praxis bedeutet hat, zeigt das Beispiel politischer Schauprozesse in der Gemeinde Duvno (heute Tomislavgrad) in West Herzegowina. Über die Jugendverfolgung und Ausloschungsversuchen der nationalen Gesinnung in diesem, fast ausschließlich von Kroaten bevölkerten Gebiet, schreibt **Mate Tadić**. In seinem Text veröffentlicht er auch grössere Auszüge aus den bislang unbekannten geheimen kommunistischen Archiven.

Vedute von Zadar im Reisebericht von G. Rosaccio (1598)

OKRUŽNI SUD U SPLITU
Istražni odjel
Split, dne 12. maja 1967.

Kio 82/67

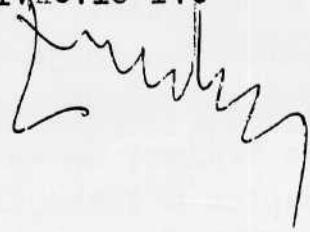
OPĆINSKOM ODBORU SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RN

I m o t s k i

Kod ovog suda vodi se izvidjaj protiv okrivljenog Žaja Josipa pok. Ilije iz Aržana, zbog krivičnog djela iz čl. 174 KZ.
Za gornje svrhe molite se dostaviti ovom sudu-istražnom sucu podatke o držanju okrivljenog za vrijeme NOB-a, te o političkom pomašanju okrivljenog nakon oslobodjenja naše zemlje.

Moli se za hitnost.

Istražni sudac:
Živković Ivo

OPĆINSKI ODBOR SSRN
IMOTSKI

Broj	Datum	Prijevaka
138	N.V. 67	

ARŽAN 0

OPĆINSKA KONFERENCIJA SSRN

I M O T S K I

BROJ 4/69

Imotski, 9.I-69.god.

OKRUŽNI SUD - Istražni odjel
S p l i t

U vezi Vašeg dopisa broj KIO 328/68 od 3.I-1969.godine u prilogu vam dostavljamo mišljenje i podatke za TODORIĆ IVANA pok.Mate i majke Matije rođenog 28.V-1919.godine u Zmijavcima općina Imotski.Podatke smo dobili izravno od Mjesne organizacije SSRN Zmijavci a isti glase:

"Todorić Ivan pok.Mate rođen 1919.god. u Zmijacima.Kao dječak bio je obuhvaćen u klerikalni pjevački zbor gdje su gotov kompletne okupacijom naše zemlje svi prešli k ustaškoj.Imenovan je kroz čitavo vrijeme rate nalazio se u ustaškim formacijama, počuć od ustaške milicije do drugih ustaških formacija.Lična zlodjela nisu poznata,isti je kao ustaša bio i na ovom terenu te je djelovao više politički,kao takav je negdje početkom 1944.god. uhapšen od strane partizana i otran u Biokovo ali je iz istočne Biokove - Dugih njiva uspio pobjeći.Po oslobođenju ovog područja i čitave zemlje se je imenovan bacio u Kamišare - Škripare,kao takav zavodio je i druge.Osim raznih zastrašivanja,imenovan je sa svojom klapom nije pravio nikakva zlodjela.Poslije toga za izvješnovo vrijeme za istoga se nije čulo ništa,dok nije na posljeku uhapšen u vlaku između Mostara i Sarajeva.Imenovan je svojim shvaćanjem i dalje ostao neprijatelj ovog društvenog poretka. Može se napomenuti da je po oslobođenju većim djelom bio zaposlen kod raznih poduzeća.Isto tako kad god bi se ukazala prilika i to kroz kler riječima je neprijateljski djelovao.Zadnje vrijeme je zaposlen u Splitu te je s svojim poduzećem otišao na rad u inozemstvo.

"Spominjemo da je imenovan po oslobođenju bio uhapšen te otran u logor i osuđen i da je kaznu izdržao."

Tajnik Općinske konf. SSRN

Ostojić Pero

EXPRES

Ostojić Pero